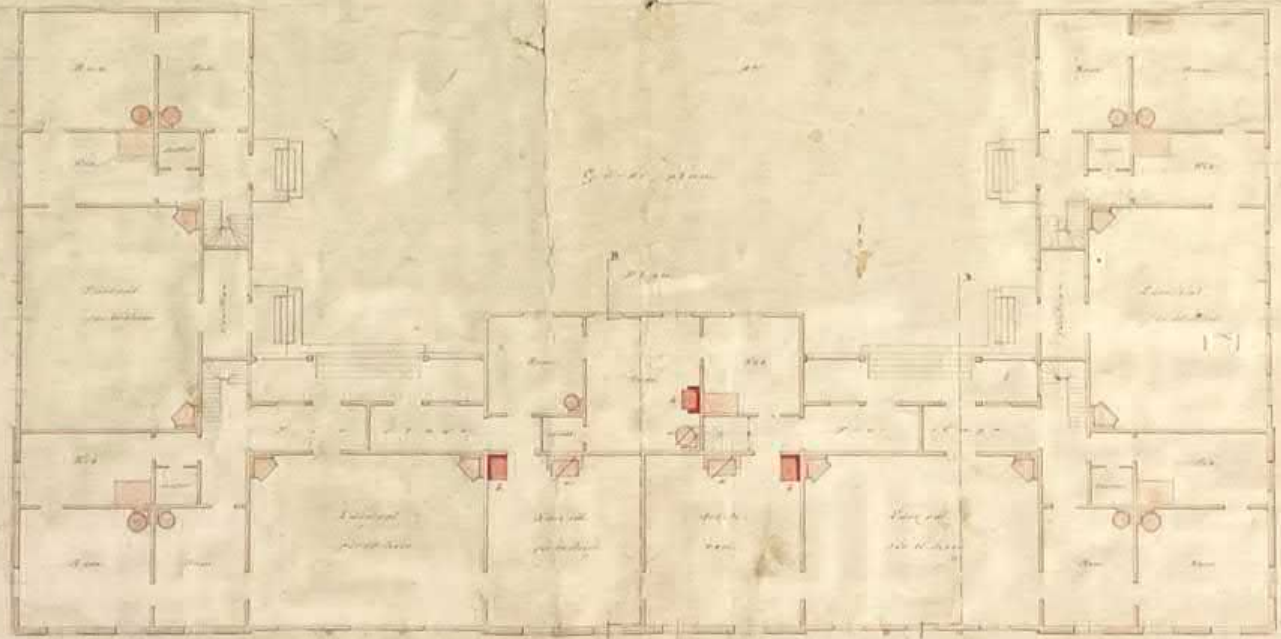

RITNING TILL FOLKSKOLEBYGGNAD FÖR ULEÅBORGS STAD

*Given och följande Skissning
af Ulemas Byggnad, utarbetad af
Sven Erik Lindberg, den 22 Maj 1875
På Befallning
M. Lindberg*

Första våningen

*Den 1875 an af den finska ministeren för utrikes
saker till Uleåborgs stad af den 18 Mars 1875
af finska, etc. etc. etc.
S. Erik Lindberg
Sven Erik Lindberg*

*Uleåborg den 22 Maj 1875
Sven Erik Lindberg*

Heinätorin koulun rakennushistoriaselvitys 2023

Kannen kuva:
Kuva Arkkitehti Wolmar Westlingin alkuperäisestä Heinätorin
kansakoulun suunnitelmasta vuodelta 1873.
Lähde: Oulun kaupungin arkisto.

Heinätorin koulun

RAKENNUSHISTORIASELVITYS 2023

Oulun kaupunki

LUKKAROINEN
ARKKITEHDIT

Lukkaroinen Arkkitehdit Oy
Kauppurienkatu 12b 90100 Oulu
www.lukkaroinen.fi

Selvityksen tekemistä ohjasivat:

Pia Krogius, kaavoitusarkkitehti, Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut
Sanna Pääkkönen, hankepäällikkö, Oulun Tilapalvelut - liikelaitos
Karoliina Kikuchi, rakennustutkija, Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseo

Oulussa 28.2.2023

Maisa Seppänen, arkkitehti SAFA ja

Tiina Pyhälä, arkkitehti

Valokuvaus: Karri Westerlund, tekniikan kandidaatti

Lukkaroinen Arkkitehdit Oy

Kohde	Heinätorin koulu
Osoite	Torikatu 45, 90120 Oulu
Kiinteistötunnus	564-4-21-1
Käyttötarkoitus	Erityiskoulu, Tiernan koulun Heinätorin yksikkö
Kiinteistön omistaja	Oulun kaupunki
Kohteeseen kuuluvat rakennukset	Päärakennus Hollipirtti Asuinrakennus Salirakennus
Suunnitteluvuosi	Päärakennus 1873, muut n. 1850, 1896, 1984
Valmistumisvuosi	Päärakennus 1875, muut n. 1850-1985
Suunnittelijat	Päärakennus: arkkitehti Wolmar Westling Asuinrakennus: rakennusmestari J.W. Lillquist Salirakennus: Arkkitehtitoimisto Jouni-Koiso-Kanttila
Laajuus yhteensä	n. 2200 brm ²
Kaavamerkinnot ja suojelutilanne	Maakunnallisesti arvokas kohde Ei suojeltu asemakaavalla. Kaava vanhentunut suojelun osalta ja kohdetta koskevissa muutoksissa konsultoidaan museoviranomaista.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	4
2	TAUSTA	13
3	RAKENTAMISEN VAIHEET	26
4	MUUTOKSET	54
5	NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS	84
6	YHTEENVETO	108

1 JOHDANTO

Heinätorin koulun sijainti kartalla.
Lähde: Oulun karttapalvelu.

1.1 Kohde

Heinätorin koulu sijaitsee Oulussa keskustan suuralueella Hollihaan (IV) kaupunginosassa korttelissa 21. Arkokielessä aluetta kutsutaan Heinäpääksi. Rakentamisaikanaan alue on tunnettu Limingantullina, jonka niminen alue sijaitsee nykyään hieman etelämpänä¹. Ydinkeskusta on reilun puoli kilometriä Heinätorin koulun korttelista koilliseen. Heinätorin koulun rakennuksia ei ole suojeltu, mutta ne arvotettu Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittäviin kohteisiin^{2,3}. Voimassa oleva asemakaava on vuodelta 1966. Siinä koulun kortteli on osoitettu opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi.⁴

”HEINÄPÄÄN SANEERAUSKAAVA

Oulun keskusta-alueella rationalistista uusruutukaava-ajattelua kuvastaa parhaiten Heinäpään saneerauskaava, joka vahvistettiin 1969. Asemakaava koski kaupunginosia III, VI ja V. Alue oli tuolloin ehyt, klassismia heijastelava puutalokaupunginosa rehevine umpikortteleineen. Kaavan taustalla oli taloudellinen kasvu ja tehokkaampi maankäyttö. Alueelle rakennettiin 3–5-kerroksisia kerrostaloja. Säilyneeseen Koiton puutalokortteliin esitettiin kymmenkerroksista rakennusta, joka jäi toteutumatta. Tuon ajan kaavoitushanteiden mukaisesti vanhaan ruutukaavaan sovittiin puoliavoin, väljyyttä ja valoa antava korttelirakenne. Siten alkuperäinen katuverkko säilyi, mutta katuja levennettiin kadunvarsipysäköintiä varten. Puistoja korvattiin väljillä korttelipihoilla, jotka tosin muutettiin parkkialueiksi automäärän kasvaessa.”⁵

Voimassa oleva asemakaava vuodelta 1966.
Lähde: Oulun karttapalvelu.

- 1 Oulun opettajayhdistys, 1974, s. 11
- 2 Oulun rakennussuojelukohteita selittävä toimikunta, 1986, s. 47
- 3 Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, 1993, s. 44
- 4 Oulun kaupungin rakentamistoimisto, 1966
- 5 Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä 2016, 2016, s. 29

Erityiskoulussa on käytössä monia koulupäivien sujuvuutta lisääviä apukeinoja. Kuvassa näkyvät värikoodatut jonotuspaikat.

Heinätorin koulun rakennuksissa toimii Tiernan koulun Heinätorin yksikkö. Tiernan koulu on erityiskoulu, joka toimii useassa eri toimipisteessä ympäri kaupunkia. Oppilailla on mahdollisuus opiskella koulussa perusopetuksen ajan. Oppilaat tulevat Tiernan kouluun silloin, kun lähikoulun tai alueen pienryhmän tukitoimet eivät ole riittäviä koulunkäynnin ja opiskelun tukemiseen. Kasvun ja kehityksen myötä oppilaalla voi olla mahdollisuus palata takaisin oman alueen kouluun ja opetusryhmään. Tiernan koulussa oppilaalle annetaan mahdollisuus kasvaa ja kehittyä omien edellytystensä mukaisesti ja osaksi yhteiskuntaa. Koulussa painotetaan turvallisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä, kommunikoinnin, vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä näiden lisäksi itsenäiseen elämään tarvittavia tietoja ja taitoja.⁶ Heinätorin yksikön nettisivuilla kuvataan toimintaa näin: *”Heinätorin yksikössä pyritään luomaan valmiuksia oppilaan terveen itsetunnon kehittymiselle ja oma-aloitteisuuden heräämiselle. Yhteistyökyky ja suvaitsevaisuus ovat edellytyksenä toimimiselle erilaisissa ryhmissä. Oppilaita ohjataan ottamaan vastuuta teoistaan ja valinnoistaan. Toiminta-ajatus: Meidän tavoitteena on taata oppilaalle mahdollisuus suorittaa oppioikeutensa hänen omien edellytystensä mukaisesti siten, että se antaa mahdollisuuden jatko-opintoihin sekä sijoittumiseen työelämään. Tähän liittyen oppilaille asetettavat tavoitteet ovat: luku- ja kirjoitustaito, peruslaskutaidot, käytöstavat, ongelmanratkaisutaito, omaan terveyteen liittyvät tiedot ja taidot, sosiaaliset taidot.”*⁷

6 Oulun kaupunki, 2022

7 Oulun kaupunki, 2022

Ilmakuussa vuodelta 2017 näkyy Heinätorin koulun kortteli, Heinätorin puisto ja niitä ympäröiviä kortteleita. Valkoisella tekstillä on merkitty Heinätorin koulun rakennukset ja niiden tunnuksot ennen päiväkodin rakentamisen aloittamista. Mustalla on merkitty rakentamalla olevan päiväkodin rakennukset. Taustakartan lähde: Oulun karttapalvelu.

Heinätorin koulun rakennukset sijoittuvat Oulun ruutukaavakeskustassa omalle tontilleen. Koulun kiinteistö muodostuu neljästä rakennuksesta sekä piharakennuksista. Koulun korttelia rajaavat koillisessa Limingankatu, kaakossa Kirkkokatu, lounaassa Peltokatu ja luoteessa Torikatu. Heinätorin koulun koillispuolella sijaitsevassa naapurikorttelissa on Heinätorin puisto. Heinätorin puiston ja Heinätorin koulun välillä Limingankatu on rajattu vain kevyelle liikenteelle. Puisto on symmetrinen ja sitä reunustavat lehmusrivit, jotka ovat kaksinkertaiset sekä koillisessa että Heinätorin koulun suuntaan rajautuvalla sivulla. Puistossa sijaitsee Heinätorin leikkipuisto, keskellä puistoa suihkulähde, jonka ympärillä istutuksia, avoimia nurmikenttiä ja jonkin verran puita.

Muissa naapurikortteleissa on puoliavoimia kortteleita muodostavia 1970- ja 1980-luvuilla rakennettuja lamellikerrostaloja, joiden kerroskorkeudet vaihtelevat viiden ja kuuden välillä⁸. Naapuritalojen julkisivumateriaalit ovat punatiili, betoni ja pesubetoni. Lounaassa sijaitsevaan kerrostalokortteliin ollaan täydennysrakentamassa piste-mäistä kerrostaloa⁹.

Oulun keskustan strateginen kehittämissuunnitelma keskustavision 2040 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 3.4.2017. Siinä Heinäpää on tunnistettu yhdeksi painopisteeksi keskustan tiivistymiselle ja uudistumiselle.¹⁰

8 Oulun kaupungin rakennus- ja suojeluyöryhmä 2016, 2016, s. 33

9 Oulun kaupunki, yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut, 2021

10 Oulun kaupunki, Luo arkkitehdit Oy, 2018

Koulun korttelin liittyminen ympäröivään rakennuskantaan näkyy hyvin valokuvissa joulukuulta 2022. Heinäpään täydennysrakentamista näkyy koulun naapurikorttelissa. Kuvat: Maisa Seppänen ja Tiina Pyhälä.

Heinäpään täydennysrakentamisesta käynnistettiin selvitystyö, joka valmistui keväällä 2018. Sen tarkoitus on: *”Tarkastella Heinäpään täydennysrakentamisen eri vaihtoehtoja ja muodostaa suositukset Heinäpään täydennysrakentamiselle erilaisissa korttelityypeissä. Tarkastella eri vaihtoehtoja asukaspysäköinnin toteuttamiselle. Luoda kokonais-taloudellisesti realistisia toteutusmalleja Heinäpään täydennysrakentamiselle.”*¹¹ Heinätorin koulun ympäristö on siis muuttumassa.

Kaupunkikuvallisesti Heinätorin koulun kortteli erottuu selvästi ympäristöstään. Ympäristön betoni- ja tiilipintaisten lamellikerrostalojen ja Heinätorin koulun korttelin matalien, pääosin keltaisten puutalojen kontrasti on suuri. Koulu tuo yhdessä Heinätorin puiston kanssa tauon ympäristössä muutoin toistuvaan ja tehokkaaseen rakennusmas- saan. Koulu ja puisto ovat historiallinen ja ainutlaatuinen jäännös Oulun ja Heinäpään vanhasta kaupunkirakenteesta.

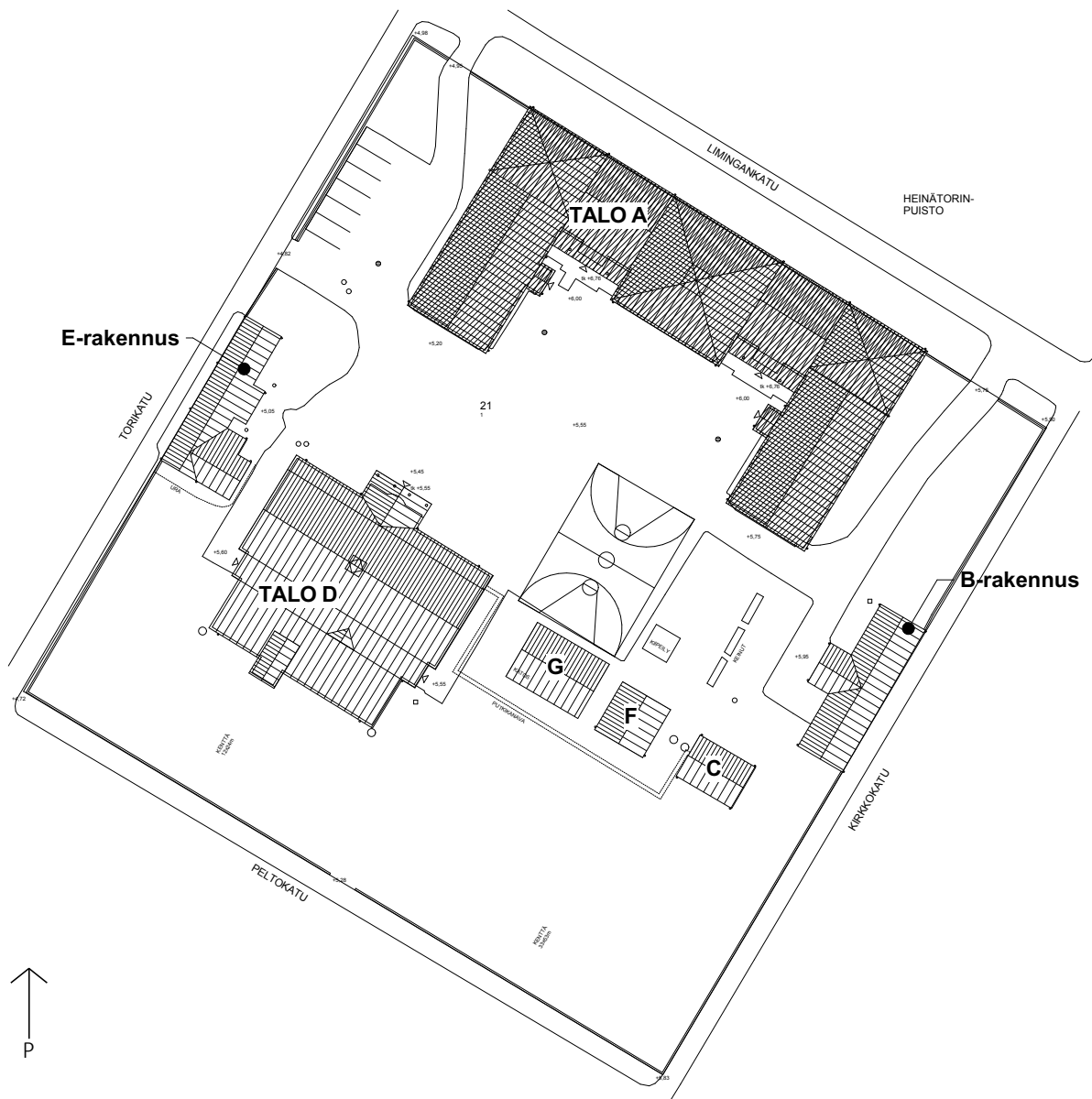
¹¹ Oulun kaupunki, Luo arkkitehdit Oy, 2018

Heinätorin koulu ja sen ympäristöä vuodelta 1981. Kuva: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

Asemapiirros Heinätorin koulun korttelista ja rakennuksista käytetyt kirjaintunnukset
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto;
Arkkitehtitoimisto A-studio Oy, 2012

Heinätorin koulun rakennuskokonaisuus muodostuu useasta eri aikaan rakennetusta rakennuksesta. Hollipirtiksi (B) kutsuttu vanhin rakennus on rakennettu viimeistään 1850-luvulla, mutta mahdollisesti aiemminkin¹². Tarkkaa rakennusaikaa tai suunnittelijaa ei ole tiedossa. Vuonna 1875 valmistuneen päärakennuksen (A) on suunnitellut arkkitehti Wolmar Westling (1845–1881). Nykyisin oppilashuollon tiloina palvelevan rakennuksen, josta käytetään selvityksessä nimitystä asuinrakennus (E), on suunnitellut rakennusmestari J. W. Lillqvist.¹³ Rakennus on vuodelta 1896. Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttilan suunnittelema liikuntasalirakennus (D) täydensi koulun korttelia vuonna 1985¹⁴. Lisäksi koulun pihapiiriin on kuulunut piharakennuksia; punamultainen hirsinen makasiinirakennus (F), kivirakenteinen käymälärakennus (C) ja pihakatos (G).

Heinätorin koulun kortteliin on täydennysrakentumassa uusi päiväkotirakennus. Sen vuoksi pihapiiriin on tullut muutoksia. Käymälärakennus ja katos purettiin päiväkodin ja sen leikkipihaan pihan tieltä kesällä 2022. Makasiini siirrettiin työmaan tieltä toiseen kohtaan samassa korttelissa.

Purettu kivinen piharakennus (C) oli kaupunginarkkitehti Martti Heikuran vuonna 1953 käymälä- ja pesutuparakennukseksi suunnittelema¹⁵. Makasiinirakennus (F) toimii koulun ulkovarastona. Sen iästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta todennäköisesti se on 1920-luvulta tai sitä aiemmalta ajalta¹⁶.

Päärakennus, hollipirtti ja asuinrakennus ovat pitkiltä sivuiltaan kiinni tontin rajoissa. Ne ja tontin ympäri kiertävä korkeahko puuaita erottavat korttelin katualueesta. Liikuntasalirakennus, jossa sijaitsevat myös teknisen työn tilat on sijoitettu korttelin sisälle. Piharakennukset sijaitsivat aiemmin korttelin keskivaiheilla ja rajasivat koulun pihan ja palloilukentän toisistaan. Päärakennuksen lähes koko korttelin pituinen pääjulkisivu avautuu Heinätorin puiston päin. Puisto korostaa sen laidalla kohoavaa ympäristöstä erottuvaa rakennusta. Heinätorin puisto vanhoine lehmuksineen, suihkulähteineen ja hiekkaväylineen sekä Heinätorin koulun kortteli muodostavat yhdessä arvokkaan historiallisen kokonaisuuden.

12 Muutospiirustus, 1856
13 Oulun rakennussuojelukohdeita selittävä toimikunta, 1986, s. 47
14 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1985
15 Heikura, M., 1956
16 Kioski-raportti

Taustalla kuvassa näkyy huputettuna tulevan päiväkodin työmaa joulukuussa 2022.
Kuva: Maisa Seppänen

1.2 Tehtävä

Rakennushistoriaselvitys tarjoaa tietoa kulttuuriympäristön hoitoa ja mahdollista rakennussuojelua varten. Rakennushistoriaselvitys on perusselvitys, joka tuottaa kohteesta lähtötietoa korjaus- ja kunnossapitotöiden suunnitteluun, asemakaavamuutoksen laadintaan ja suojelustatuksen määrittelyyn. Rakennushistoriaselvityksen tulee kuvata millainen jokin rakennus on sekä miksi se nykyisin on sellainen kuin se on.

Oulun Tilapalveluiden tilaaman rakennushistoriaselvityksen kohteena on Heinätorin koulu. Heinätorin koulu on ensimmäinen Oulun kaupungin rakennuttama koulurakennus. Vuonna 2025 Heinätorin historiallinen, edelleen koulukäytössä oleva koulukiinteistö täyttää 150 vuotta.

Selvityksessä Heinätorin koulun rakennukset dokumentoidaan, taustoja selvitetään ja säilyneisyyttä arvioidaan. Rakennuksia ja niiden arvoja käsitellään yksittäisinä rakennuksina sekä rakennusryhmänä. Hankkeiden päätöksenteko voi täten pohjautua tutkittuun tietoon maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla. Selvityksen pääpaino on päärakennuksessa (A), mutta kaikki pihapiirin rakennukset, hollipirtti (B) ja asuinrakennus (E), salirakennus D ja piharakennukset (C, F, ja G), ovat mukana selvityksessä. Vasta rakenteilla oleva päiväkotielementti ei kuulu selvitykseen, mutta sen suunnitelmia on esitetty koulukorttelin nykytilaa ja tulevia muutoksia koskien.

Heinätorin koulun kortteliin on täydennysrakentumassa uusi päiväkotirakennus. Päiväkodin rakentaminen aloitettiin keväällä 2022 ja sen pitäisi valmistua kesällä 2023. Käymälärakennus (C) ja katos (G) olivat selvitystyön alkaessa jo purettu ja makasiini (F) siirretty työmaan tieltä. Purettujen rakennuksien osalta selvitys selvitys pyrkii dokumentoimaan rakennukset.

Rakennushistoriaselvityksen lähteinä on käytetty Oulun kansakoululaitoksen alkuvaiheista kertovaa kirjallisuutta, vanhoja valokuvia sekä rakennussuunnitelmia. Oulun Tilapalveluiden arkistosta löytyy Heinätorin koulun eri vaiheiden piirustuksia, rakennusselvityksiä sekä rakennuksia koskevaan päätöksentekoon liittyviä pöytäkirjoja. Oulun kaupunginarkistosta löytyvät päärakennuksen alkuperäiset piirustukset sekä Oulun kaupun-

gin vuosikertomukset, joissa osassa on tietoa kaupungin koulurakennuksista. Vanhoista sanomalehdistä on löytynyt tietoa rakennuksien käytöstä. Lähteinä on käytetty myös yleisesti Suomen koululaitoksen historiaa, kouluarkkitehtuuria ja 1800-luvun lopun arkkitehtuuria koskevaa kirjallisuutta sekä verkkosivustoja. Lisäksi lähteinä on käytetty Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita käsitteleviä julkaisuja ja inventointiraportteja.

Vanhoja valokuvia Heinätorin koulusta on löytynyt muun muassa Journalistisen kuva-arkiston JOKA kautta ja arkkitehti Raimo Ahosen omista arkistoista. Myös Pohjois-Pohjanmaan museon arkistoissa on kuvia Heinätorin koulusta, mutta selvityksen tekemisen aikaan museon arkisto oli järjestelmämuutoksen vuoksi pois käytöstä. Historiallisia ilmakuvia löytyy maanmittauslaitoksen paikkatietoikkuna-palvelusta ja Oulun vanhoja asemakaavoja kaupungin verkkosivuilta.

Rakennushistoriaselvitys aloitettiin loppukesällä 2022, varsinainen selvitystyö tehtiin syksyllä ja alkutalvesta ja lopullinen versio on julkaistu helmikuussa 2023.

1.3 Perustiedot

Kohde	Heinätorin koulu, useasta rakennuksesta koostuva kokonaisuus
Osoite	Torikatu 45, 90120 Oulu
Kiinteistötunnus	564-4-21-1
Kohteeseen kuuluvat rakennukset	Päärakennus, hollipirtti, asuinrakennus, salirakennus ja piharakennuksia
Kiinteistön omistaja	Oulun kaupunki
Käyttötarkoitus	Erityiskoulu, Tiernan koulun Heinätorin yksikkö
Kaavamerkinnot ja suojelutilanne	<p>Ei suojeltu asemakaavalla. Asemakaava vuodelta 1966. Siinä koulun kortteli on osoitettu opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi. Kohta 60 vuotta vanha asemakaava ei ole ajantasalla suojelun osalta. Rakennuksien arvo tunnustetaan ja rakennuksia koskevissa muutoksissa konsultoidaan museoviranomaista.</p> <p>Uuden Oulun yleiskaavassa Heinätorin koulu sijoittuu alueelle, joka on merkitty: <i>”Rakennusperinnön, kulttuuriympäristön ja kaupunkikuvan kannalta paikallisesti arvokas alue. Merkinnällä on osoitettu Oulun keskeisen alueen arvokkaat alueet. Rakennusperintöä vaalitaan pitämällä alue tarkoituksenmukaisessa käytössä. Alueella oleva rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta säilytetään. Alueelle rakennettaessa tai aluetta muilla tavoin muutettaessa huolehditaan sen erityisten arvojen säilymisestä.”</i>¹⁷</p> <p>Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa koulu on osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi MRKY 2015 päivitysinventoinnin perusteella.¹⁸</p> <p>Maakunnallisesti arvokas rakennettua kulttuuriympäristö MRKY 2015-luokittelussa tunnistetut arvot ovat: Rakennushistorialliset arvot (R) Historialliset arvot (H) Maisema- ja ympäristöhistorialliset arvot (M)¹⁹</p>
Laajuus yhteensä	n. 2200 brm ²

17 Oulun kaupunki Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut, 2016

18 Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2016

19 Kioski-raportti

	Päärakennus A	Hollipirtti B	Asuinrakennus E	Liikuntasali D	Piharakennukset (käymälä C, makasiini F, katos G)	Päiväkoti
Suunnitteluvuosi	1873		1896	1984–1985	C: 1956	2022
Valmistumisvuosi	1875	ennen vuotta 1856		1985	F: 1920-luku tai aiemmin	rakenteilla, tavoite 2023
Suunnittelijat	arkkitehti Wolmar Westling		rakennusmestari J.W. Lillquist	Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila	C: arkkitehti Martti Heikura	Arkkitehtitoimisto Avario Oy
Laajuus	1164,5 brm ²	150 brm ²	139 brm ²	705 brm ²	C: 48 brm ² F: 48 brm ² G: 0 brm ²	rakennus 1: 1743,5 kem ² rakennus 2: 55,5 kem ²
Alkuperäinen käyttötarkoitus	koulu	asuinrakennus / majoituskäyttö	asuinrakennus	koulu	C: käymälä ja pesutupa F: varasto/säilytys G: katos	päiväkoti
Nykyinen tai viimeisin käyttötarkoitus	koulu	koulu	koulu	koulu	C: tekninen tila F: varasto G: katos	päiväkoti
Keskeiset muutokset tai korjaukset	1880-luku asuinti- lojen muuttaminen opetustiloiksi 1971 väliseinämuu- toksia 1979–80 peruskorja- us ja energiaremontti; suuria tilamuutoksia 2006 ja 2014 sisäil- maongelmien kor- jauksia	1856 laajennus nykyi- seen laajuuteen Koulu aloitti toimin- tansa 1874 1979–80 peruskorjaus ja energiaremontti	1908 laajennus sisäpi- han puolelle 1914 laajennus kadun suuntaisesti 1979–80 peruskorjaus ja energiaremontti; tila- muutoksia 2002 tulipalo ja korjaus; samalla tilamuutoksia	2007 pieniä tilamuu- toksia	C: viim. 1970-luvu sau- nan rakentaminen 1979-80 muutos huolto- ja tekniikkatilaksi 2022 purettu F: siirretty 2022 G: 2007 jäteaitauksen rakentaminen 2022 purettu	
Kohteesta tehdyt selvitykset	inventointiraportti, Kioski ²⁰ Kulttuuriympäristön teemayleiskaava- luonnos ²¹					
	kuntoarvio 2002			Oulun koulun kohteet- inventointi 2020 ²²		

20 Kioski-raportti

21 Oulun kaupunki, 2022

22 Oulun kaupungin kulttuuriympäristöryhmä, 2020

2 TAUSTA

2.1 Kansakoulun perustaminen

Suomessa alempien yhteiskuntaluokkien sivistyksestä huolehtiminen oli perinteisesti kuulunut kirkolle. Tähän tuli muutos Venäjän Keisari Aleksanteri II:n (1818–1881) hallituskaudella. Yhteiskunnallisesti merkittäviä muutoksia olivat mm. maallisen hallinnon ja kansaopetuksen erottaminen kirkon hallinnosta ja kunnille annetun kansakouluasetuksen velvoitteisiin perustuvan kansansivistystoiminnan järjestäminen kaikille kansalaisille.²³

Koulukaupunkina tunnetussa Oulussa oli järjestetty monenlaista opetusta jo 1600 luvun alusta saakka. 11.5.1866 vahvistetun kansakouluasetuksen myötä vastuu opetuksen järjestämisestä siirtyi kunnille. Oulussa kansakouluopetuksen alkamisessa kesti joitakin vuosia, sillä kaupungissa oli useita yksityisiä oppilaitoksia, joiden ajateltiin jatkossakin voivan hoitaa kansakoulun tehtäviä. Kaupungissa toimi muun muassa kotiopettajia, sunnuntai- eli käsityökoulu, pientenlastenkoulu ja ylioppilaitten kansakoulu. Lähiseudun maaseutukunnissa kansakouluopetus aloitettiin Suomessa ensimmäisten kuntien joukossa ja ennen Oulun kaupunkia. Näitä olivat esimerkiksi Haapavesi, Liminka, Simo ja Oulujoki.²⁴ Vuoden 1866 kansakouluasetus koski varsinaisesti kaupunkikuntia. Maalaiskunnat saivat perustaa kansakouluja vielä siinä vaiheessa harkintansa mukaan.²⁵

Päätös kansakoulun perustamisesta Oulun kaupunkiin tehtiin kirkolliskokouksessa 1.11.1871. Kirkolliskokoukselle oli jätetty kirjallinen anomus kansakoulun perustamisesta. Anomusta olivat olleet tekemässä kuvernööri, papisto, maistraatti, porvaristo ja talonomistajat. Kansakouluopetusta myös vastustettiin, sillä sen pelättiin tekevän lapsista laiskoja ja työhön kykenemättömiä.²⁶

Anomuksen perusteella kaupunkiin päätettiin perustaa kaksi tytöille ja pojille yhteistä alempaa kansakoulua ja kaksi ylempää kansakoulua, toinen tytöille ja toinen pojille. Lisäksi olisi järjestettävä opetusta vanhemmille, siihen saakka opetusta laiminlyönteille, lapsille sekä sellaisille lapsille, jotka eivät voineet käydä koulua tavallisina aikoina. Opetus järjestettäisiin suomenkielisenä ja se alkaisi seuraavana syksynä 1872.²⁷ Kansakouluopetuksen alkaminen viivästyi kuitenkin vielä kahdella vuodella, sillä valtion avustuksen hakemista varten oli laadittava kansakoulun ohjesääntö, kouluille oli löydettävä tilat ja opettajat.²⁸

23 Jyväskylän Yliopisto

24 Hautala, K., s. 530–531

25 Jyväskylän Yliopisto

26 Hautala, K., s. 531

27 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

28 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

Oulun kaupungin 350-vuotisjuhlavuonna 1955 järjestettiin kaupungin historiasta kertova kulkue. Kuvassa Heinätorin koulun portailla poseeraa 1800-luvun koululaisten asuissa lapsia sekä opettajina aikuisia. Lähde: Pohjois-Pohjanmaan museo, Uuno Laukan kuvakokoelma.

Kansakoulu aloitti toimintansa Oulussa 1.9.1874. Ensimmäisinä perustettuihin, Heinätorin kansakouluun ja Kajaanintullin kansakouluun, ilmoittautui ensimmäisenä syksynä yhteensä noin 300 oppilasta.²⁹ Kansakoulun toiminta alkoi supistettuna 190 oppilaan ja 4 opettajan voimin, sillä opetustiloja ei ollut riittävästi³⁰. Koulutoiminnan alkaessa, ensimmäisenä syksynä, lähes 100 ylempään kansakouluun pyrkinyttä tyttöä joutui jäämään odottamaan seuraavaa syksyä kouluun päästäkseen. Yli-ikäisille suunniteltu opetus jäi toteutumatta.³¹

29 Marelus, G., ym., 1911 s. 110–116

30 Oulun kaupunki 400 vuotta projektiryhmä, 2005

31 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

Oulun koulun alku

Oulu on tunnettu koulukaupunki, johon on jo 1600-luvulta saakka tultu pitkän matkan päästä opiskelemaan. Oulussa on satoja vuosia annettu sekä yleissivistävää että ammattiin valmistavaa opetusta.

Kirkko oli perinteisesti huolehtinut kansan sivistämisestä ja katekismuksen oppimisesta Oulussakin. Viimeistään vuonna 1612 kaupunkiin saatiin koulumestari Simon Frosterus. Aluksi koulu oli vain lastenkoulu eli pedagogio. Pojat opettelivat sisälukua, kristinoppia, kirjoitusta ja laskentaa. Oppilaat tulivat koko Pohjois-Suomen alueelta.

Koulu muutettiin 1682 triviaalikouluksi. Triviaalikoulu oli yliopistoon valmistava, ja opetus oli suunniteltu sen mukaan. Yliopistojen tieteellisiä opintoja varten koulussa opiskeltiin mm. kreikkaa, latinaa, historiaa ja logiikkaa. Käytännöllisille elämäneläimille, kuten käsityöläisiksi suunnanneille oppilaille oli lisäksi alkeellisempaa tietoa jakanut luokka-aste.

Yksityiset koulut ja merikoulu

Oulussa oli 1800-luvun puolivälissä useita yksityistä opetusta antaneita pieniä kouluja, opettajia ja maistereita. Tyttöjä varten perustettiin ruotsalainen tyttökoulu 1858 ja suomalainen vastaava parikymmentä vuotta myöhemmin. Lisäksi oli mm. sunnuntai kouluja käsityöläisoppilaille ja ilmeisesti palvelusväen iltakoulukin jonkin aikaa. 1860-luvulla perustettiin merikoulu ja kaupakoulu, jotka antoivat valmiuksia kansainväliseenkin toimintaan. 1883 saatiin lukkarin- ja urkurikoulu ja 1898 kuuromykkäkoulu. Oulun merikoulu aloitti toimintansa 1864 Pokkitörmällä. Merikoulussa oli kolme opintolinjaa: merikapteenin-, perämies- ja Itämeren kippari-linjat. Vapaan sivistystyön puolesta alkoi vuonna 1907 huolehtia työväenopisto.

Oulussa toimi joitakin kymmeniä vuosia myös kaupunkilaisten lahjoitusvaroilla ylläpidetty pientenlastenkoulu, jonka tarkoituksena oli antaa opetusta köyhille lapsille. Monet pikkukouluista antoivat opetuksen suomenkielellä, kun taas esimerkiksi triviaalikoulun opetus tapahtui ruotsiksi.

Kansakoulun alkuajat Oulussa

Vuonna 1843 Oulun triviaalikoulu jaettiin ala- ja yläalkeiskouluksi. Ala-alkeiskoulu sai väistyä kansakoulun tieltä ja yläalkeiskoulu oli pohjana Oulun oppikouluille. Syyskuun 1. päivänä 1874 astuivat Oulun kahden ensimmäisen kansakoulun oppilaat opintielle. Kajaanintullin kansakouluun ja hollipirttiin Heinäpäähän tuli alussa yhteensä 190 oppilasta ja neljä opettajaa. Kaupungin kasvaessa perustettiin vielä kolme uutta koulua, ja lisäksi ruotsinkielisille lapsille oli oma kansakoulunsa. Näillä pärjättiinkin sitten monen vuosikymmenen ajan.

Vain osa Oulun kaupungin kouluikäisistä lapsista osallistui kansakouluopetukseen. Vaikka lukukausimaksu oli vain markan, oli rahalle monessa perheessä muuta, tällaisempää käyttöä. Rahalla sai nimittäin tuohon aikaan esimerkiksi yli kaksi kiloa lihaa torilta. Vapaaoppilaspaiikkoja oli vain jonkin verran, eikä kaikkia halukkaita aluksi voitu ottaa kouluun tilaustaudenkaan vuoksi. Koulurakennukset ja luokat olivat pieniä ja ahtaita oppilasmäärään nähden. Yhdessä luokassa saattoi olla jopa 50 oppilasta, ja usein koulua käytiinkin kahdessa vuorossa iltamyöhään saakka. Jykevät paripulpetit eivät juuri ottaneet huomioon lasten kokoeroja, ja oppikirjoja ja opetusvälineitä oli vähän.

Kansakoulu leimautui alkuvaiheessa erityisesti köyhille tarkoitetuksi kouluksi, joten hyvin harvat varakkaampien perheiden lapset kävivät opintielle sen kautta. Yksityisopetus oli yleistä aina 1900-luvun alkuvuosikymmenille asti. Kansakoulun yhtenä tarkoituksena oli alusta saakka valmentaa oppilaita oppikouluopintoihin. Oppikouluun saattoi pyrkiä kansakoulun neljänneltä, viidenneltä tai kuudennelta luokalta. Kun todettiin, että kuuden vuoden kansakoulun jälkeen nuoret tarvitsivat vielä lisäopetusta esimerkiksi käytännöllisissä taidoissa, perustettiin vähitellen 1900-luvun alussa jatkoluokkia ja lisäkursseja niille, jotka eivät suorittaneet oppikoulua.

Teksti on lyhennelmä suoria lainauksia lähteestä: Aikamatka Oulu-verkkosivusto³²

³² Oulun kaupunki 400 vuotta projektiryhmä, 2005

2.2 Heinätorin koulu

Oulun ensimmäiset kansakoulut perustettiin Heinäpään ja Vaaran kaupunginosiin. Heinätorin naapuriin perustettiin Heinätorin kansakouluna tunnettu koulu ja Vaaran kaupunginosaan, entiseen kaupungin köyhäintaloon, Kajaanintullin kansakoulu. Alueilla asui runsaasti työläisiä, käsityöläisiä, palvelusväkeä ja merimiesten perheitä, joiden lasten ajateltiin muodostavan kansakoulun oppilaiden enemmistön.³³ Tiloiksi Oulun kaupungin ensimmäisille kansakouluille oli ajateltu, pientenlasten koulun hallussa olevaa, entistä köyhäintaloa Vaaran kaupunginosassa sekä Heinätorin lähellä sijaitsevaa, kaupungin omistamaa, maneesirakennusta. Maneesi oli reservisotilaiden harjoituspaikaksi rakentama suuri hirsirakennus.

Maneesirakennusta ei saatu opetuskäyttöön, joten asetettiin valiokunta selvittämään muita mahdollisuuksia. Laatimassaan ehdotuksessa valiokunta esitti kolme vaihtoehtoa: ”1) oli ostettava joku talo; 2) nk. kaupungin työhuone oli asianmukaisesti korjattuna luovutettava kansakoululle; 3) oli kokonaan uusi rakennus valmistettava Heinätorin seutuville.” Kirkolliskokous päättyi joulukuussa 1873 yksimielisesti uuden talon rakentamisen kannalle ja päätti myös, että uusi talo olisi tehtävä puusta.³⁴

Syitä Heinätorin koulun perustamiselle nykyiselle paikalleen olivat todennäköisesti sijainti lähellä tulevien oppilaiden asuinalueita, edulinen tonttima, rakennuksen sijoittuminen kortteliin joissa oli muitakin julkisia rakennuksia ja sijainti Heinätorin vieressä. Heinätori sijaitsi parin korttelin päässä kaavoitetun kaupunkialueen laidasta. Tontit kaupungin laidalla Heinäpäässä olivat edullisempia, kuin lähempänä keskustaa. Heinätorin koulu oli ensimmäinen julkinen koulurakennus Oulussa. Merkittävälle rakennukselle löytyi arvokas paikka yhden kaupungin toreista laidalta.

Koulurakennuksen sijainniksi valikoitui Heinätorin lounaispuoli. Samassa korttelissa, ensiksi koulukäyttöön ajatellun maneesirakennuksen kanssa sijaitsi kaupungin omistama rakennus nk. fiskaalin pirtti tai hollipirtti. Hollipirtti toimi lähinnä matkustajien, esimerkiksi maalta saapuvien talonpoikien, majapaikkana. Jotta koulun toiminta päätäisiin aloittamaan mahdollisimman pian, päätettiin hollipirtti kunnostaa koulukäyttöön.³⁵

Arkkitehti Wolmar Westling sai tehtäväkseen laatia uuden koulurakennuksen piirustukset. Koulurakennus sijoitettiin Heinätorin lounaislaidalle, samaan kortteliin koulurakennukseksi korjattavan hollipirtin kanssa. Tontti rakennukselle ostettiin pakkolunastuksina, jonka myötä koulurakennuksen tieltä purettiin 10 pientä puutaloa.³⁶

Heinätorin koulun luokkahuone ja opetustauluja vuodelta 1968.
Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

33 Huttunen, P., 1974, s. 21–22

34 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

35 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

36 Snellman, ym., 1924, s. 24–26

Westlingin suunnittelemat koulurakennuksen piirustukset valmistuivat vielä samana vuonna 1873 ja ne hyväksyttiin helmikuussa 1874³⁷. Samaa aikaan kuin kansakoulun toiminta aloitti hollipirtin rakennuksessa syksyllä 1874, aloitettiin Westlingin suunnitteleman uudisrakennuksen rakennustyöt³⁸. Uusi, uljas rakennus Heinätorin kansakoululle otettiin käyttöön syksyllä 1875. Suuri koristeellinen hirsirakennus oli upea esimerkki uudesta rakennustyylistä, kaupunkikansakoulusta. Rakennusta tultiin katsomaan ympäri Suomea³⁹ ja piirustukset lähetettiin kansainväliseen kansakoulunäyttelyyn Moskovaan 1890-luvulla.⁴⁰

Heinätorin koulun päärakennus oli valmistuttuaan suuri ja tilava. Kaikki halukkaat oppilaat pystyttiin ottamaan ensimmäistä kertaa kansakouluun Oulussa. Ilmeisesti kymmenisen vuotta Heinätorin koulun tilat olivat riittävät, mutta sitten rakennukseen tehdyt opettajien asunnot muokattiin luokahuoneiksi opetustilojen puutteen vuoksi. Puute opetustiloista vaivasi Oulun kansakouluja monessa vaiheessa. Kansakoulujen käyttöön rakennettiin uusia rakennuksia, mm. Kajaanintullin koululle 1897 ja kokonaan uusi koulu Tuiraan 1900. Lisäksi koulut toimivat vuokratiloissa mm. Vestmanin talossa ja kaupungin raatihuoneella.⁴¹ Asemakatu 5:ssä väliaikaisena raatihuoneena toimineeseen rakennukseen perustettiin myöhemmin Kirkkotorin koulu.⁴² Käytössä oli myös vuorolukujärjestelmä eli osa oppilaista oli koulussa aamupäivisin ja osa iltapäivisin.⁴³

37 Pentzin, L., 1918, s. 99–116
 38 Oulun opettajayhdistys, 1974, s. 11
 39 Kaleva, 4.12.2014
 40 Koskeniemi & et al, 1911, s. 30
 41 Marelius, G., ym., 1911, s. 110–116
 42 Kaleva, 2021
 43 Valta, J. 2002, s. 55–57

Kansakoulukäytössä Heinätorin koulun rakennus oli vuoteen 1965 asti, jolloin Nuottasaaren koulu valmistui. Sen jälkeen koulussa toimi keskikoulu ja musiikkioppikoulu, josta tuli myöhemmin Madetojan musiikkilukio. Erityiskoulu muutti Heinätorin koulun tiloihin vuonna 1971.⁴⁴

Oulun kaupungin ensimmäinen kirjasto perustettiin vuonna 1877. Kirjasto toimi Heinätorin koululla ”yhdessä pienessä kamarissa”, kuten Oulun kaupungin kirjaston vaiheista kertovassa Heinätorilta Kaarlenväylälle -julkaisussa kuvataan. Kirjastoa pidettiin auki kahtena päivänä viikossa. Kun koulun juhla- ja liikuntasali ei ollut opetusikäikäytössä, toimi se kirjaston lehtienlukusalina. Kirjasto toimi Heinätorin koululla 1899 saakka.⁴⁵

Heinätorin koulu on toiminut koko historiansa ajan myös tärkeänä tapahtumien järjestämispaikkana. Vanhoista sanomalehdistä löytyy runsaasti ilmoituksia Heinätorin koululla järjestettävistä tilaisuuksista. Myös seurakuntien järjestämiä tilaisuuksia järjestettiin koululla, esimerkiksi lasten jumalanpalveluksia ja Ev. lut. Nuorisoliiton kokoontumisia. Jo 1920-luvulta alkaen koulun tiloja on iltaisin käytetty kansalaisopiston toimintaan⁴⁶. Nykyäänkin koulun liikuntasali on monille tuttu siellä järjestettävien jumppien ansioista.

Sota-aikana koulurakennukset on tyypillisesti otettu muuhun käyttöön. Heinätorin koulun tilat olivat sotilaskäytössä ainakin talvisodan aikaan. Oulun Tilapalveluiden arkistosta löytyy pöytäkirja lähtökatselmuksesta, jossa on kirjattu sotaväen koulurakennukselle aiheuttamat vahingot. Liitteenä on pitkä lista korjauksia, kuten rikkinäisiä ikkunoita, ovia ja tulisijoja sekä maalausta kaipaavia tiloja. Pöytäkirjan mukaan Heinätorin koulu toimi sotilaiden majoituskäytössä lokakuusta 1939 helmikuuhun 1941.⁴⁷

44 Kaleva, 4.12.2014
 45 Pääkkönen, I., 1987, s. 6–9
 46 Kaiku, 1923
 47 Armeijakunnan esikunta, 1941

P ä i w ä l i s t a.

Sunnuntaina 7 p. jouluk.
 Kaupungin lukusali Heinätorin kansakoulussa auki koko päivän.
 W. P. R:n kirjasto auki 4–6 j. pp.
 S. S. seuran iltahuviit maneesissa k:lo 6 j. pp.

Maanantaina 8 p. jouluk.
 Huhtolauppa k:lo 10 e. pp. Herlostonin tonteilla eteläpuolella Toppilansalmella, jossa myydään hylkykankkua ja lautoja. p. m.

Tiistaina 9 p. jouluk.
 Latteeransalustakunnan vaali kello 11–2 päivällä.

Keskiwiikkona 10 p. jouluk.
 Kaupungin lukusali Heinätorin kansakoulussa auki 6–8 j. pp.
 Kansankirjasto Heinätorin kansakoulussa auki 6–7 j. pp.
 Teollisuusyhdistiön kirjasto auki kello 7:stä j. pp.

W. P. R:n kirjasto avoinna 6–18 j. p.
 Säästöpankki auki 6–8 j. pp.
 Höyrspaatti „Fritzin” osakeyhtiön osakkaat kokoontuvat kello 6 j. pp. seuraklubissa.

Talillisia ja wirallisia ilmoituksia.
 Wirloja haettavana: 2 vanhemman ja 1 nuoremman rakennusmestarin wirkaa Oulun rautatierakennustyöhön ennen jouluk. 20 p:ää insinööri Oskari Bergbomin luona Oulussa; — opettajattaren wirkaa Kuitaniemen ylhäisimmässä kansakoulussa johtokunnan luona 30 p:n luussa marrask. 20 p:stä.

Vuonna 1884 kirjaston aukioloajoista ilmoitettiin lehti-ilmoituksessa. Heinätorin kansakoulun kirjaston ja lukusalin aukioloajat on ilmoitettu erikseen. Lähde: Oululehti, 1884.

Kirjaston toimimisesta Heinätorin koululla on muistona laatta koulun seinässä. Toinen laattaa kertoo koulun todennäköisesti kuuluisimmasta opettajasta. Fanni Luukkonen oli naisten vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestön Lotta Svärdin pitkäaikainen puheenjohtaja vuosina 1929–1944⁴⁸.
Kuvat: Maisa Seppänen.

Arkkitehti Wolmar Westling

Wolmar Westling oli suomalainen arkkitehti. Westling syntyi 19. huhtikuuta 1845 Laukaalla. Hänen vaimonsa oli Amanda Carolina Lindberg ja vanhempansa eversti luutnantti Carl Robert Westling ja Maria Lovisa Lönnblad. Westling valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä reaalikoulusta vuonna 1868. Lyhyeksi jääneen työuransa Westling toimi erinäisissä tehtävissä Yleisten rakennusten ylihallituksessa. Westling toimi vt. lääninarkkitehtina Oulussa 1870-luvun alkupuolella ja vuonna 1875 hänet nimitettiin vt. lääninarkkitehdiksi Mikkelin lääniin. Westling kuoli Helsingissä vain 36 vuoden ikäisenä 9. toukokuuta 1881.⁴⁹

Westlingin suunnitteli vuonna 1873 Oulun merikoulun observatorion eli nykyisin tähtitornin kahvilana tunnetun rakennuksen. Myös Raatinsaareen vuonna 1874 valmistunut ravintolarakennus on mahdollisesti Westlingin suunnittelema. Nykyisin Raatin nuorisotalona tunnetun rakennuksen alkuperäisen puisen osan suunnittelijasta ei ole täyttä varmuutta.⁵⁰

48 Kansallisbibliografia
49 Rakennushallitus, 1967
50 Nurminen, M., 2018, s.44

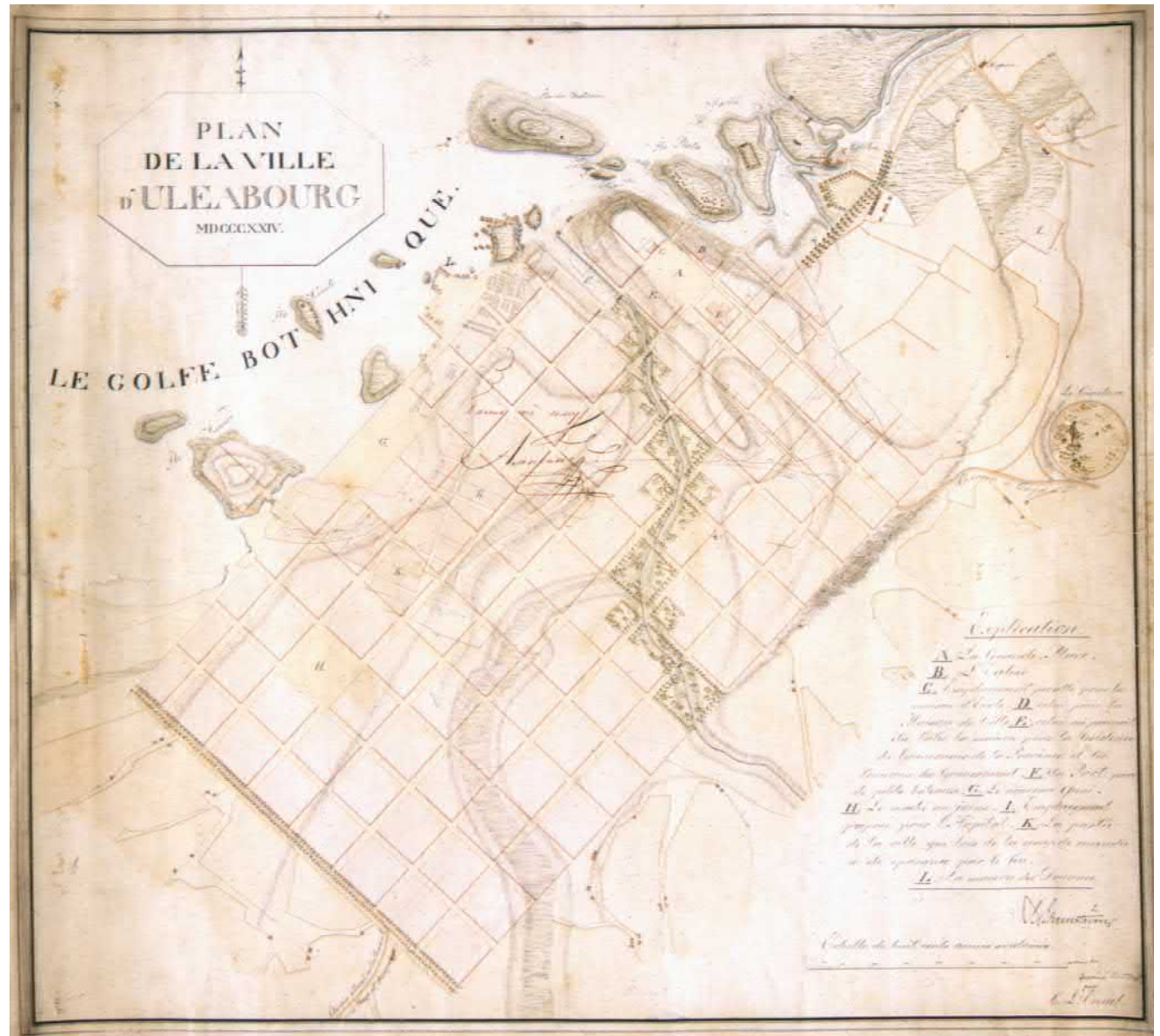

2.3 Heinäpää

2.3.1 Heinäpää syntyi suurpalon jälkeen

Heinäpää on mielenkiintoinen paikka. Se on hyvin tunnettu alue Oulussa, mutta virallisesti se ei ole kaupunginosa. Heinäpää on alue Oulun kaupungin ruutukaava-alueen eteläosassa. Heinäpään rajoja ole määritelty tarkasti. Alueeseen kuuluvat ainakin Hollihaan ja Leverin kaupunginosat ja osia Vanhatullin ja Nuottasaaren kaupunginosista.

Heinäpään alue rakentui Oulun suurpalon 1822 jälkeen. Tuli tuhosi kaupungin historian laajimmassa tulipalossa yli 300 taloa. Johan Albrecht Ehrenström ja Carl Ludwig Engel laativat kaupunkiin uuden asemakaavan empiren hengen mukaan. Vuoden 1825 asemakaavassa näkyy ensimmäistä kertaa Heinätori. Se on yksi Oulun kolmesta torista kauppatorin ja hallintotorin lisäksi. Aukiosommitelmalla pyrittiin toteuttamaan klassismin ihanteita.⁵¹ Vanhemmissa asemakaavoissa ja taustalla vuoden 1825 asemakaavassa näkyy Oulun aiempaa korttelimuodostusta, joka ei ulottunut uuden Heinätorin kohdalle saakka.

Asemakaavassa vuodelta 1825 näkyy ensimmäistä kertaa Heinätorille varattu alue, joka on merkitty H. kirjaimella. Siitä hieman koilliseen näkyy kartan taustalla vanhaa korttelimuodostusta. Palon jälkeisen Johan Albrecht Ehrenströmin ja Carl Ludwig Engelin tekemän kaavan myötä kaupunki laajeni nykyisen Heinäpään alueelle. Lähde: Oulun kaupunki, Oulun historialliset kartat.

⁵¹ Niskala, K., & Okkonen, I., 2002, s. 36–37, 48–49

Ilmakuva Heinätorin koulun ympäristöstä todennäköisesti 1950-luvulla. Etualalla näkyy hyvin kuinka moninaista rakentaminen on vanhassa puisessa Heinäpäässä ja koulun ympäristössä on ollut. Lähde: Pohjois-Pohjanmaan museo, Uuno Laukan kuvakokoelma.

2.3.1 Heinätorin ympäristö

Ensimmäisten kansakoulujen, Heinätorin ja Kajaanintullin kansakoulut, ympäristössä asui runsaasti työläisiä, käsityöläisiä, palvelusväkeä ja merimiesten perheitä⁵². Rakentaminen Heinäpäässä oli monimuotoista ja muodostui pääosin yksikerroksista puutaloista.

Rakentamisajankohdan ajankuvaa Heinätorin koulun ympäristöstä on kuvattu Oulun kansakoulun 100-vuotismuistojulkaisussa seuraavasti: *"Oulun Heinäpäästä 1874 voi hyvällä syyllä sanoa, että se oli sananmukaisesti kaupungin heinäpäättä. Heinätorin nimi oli syystä se, mikä se oli. Oltiin Limingantullissa ja Limingankatu torin eteläreunalla muuttui huomaamatta maantiekseksi, joka vei mm. Liminkaan. Asujat ympärillä olivat yleensä pieniä eläjiä, niin myös heidän talonsa. Torin itäkulmalla oli merimies Kramsun koti, länsikulmalla kultaseppä Frosteruksen matala maja, tulevien kirjailijain koteja molemmat. Torin kohdalla etelänpuoleisessa korttelissa oli useita pieniä taloja ja kömmänöitä, mutta korttelin länsikulmalla oli suuri hirsirakennus, Maneesi, puhekielessä "manniisi"."*⁵³

Heinäpäästä on kuvausta Oulun kaavoitushistoriaa käsittelevässä kirjassa Oulun Graadi: 350 vuotta asemakaavoitusta: *"Oulun ydinkeskustan eteläpuolella oli säilynyt ruutukaava-alueella tyyppillinen ja varsin ehyt puutalokaupunginosa, jossa yksikerroksiset, vaaleiksi maalatut puutalot ja runsaasti puustoa kasvaneet umpipihat muodostivat puukaupungin asuinympäristön."*⁵⁴ Heinäpää oli klassismia heijasteleva puutalokaupunginosa rehevine umpikortteleineen.⁵⁵

52 Huttunen, P., 1974, s. 21–22

53 Oulun opettajayhdistys, 1974, s. 11

54 Niskala, K., & Okkonen, I., 2002, s. 108

55 Oulun kaupunki, Luo arkkitehdit Oy, 2018

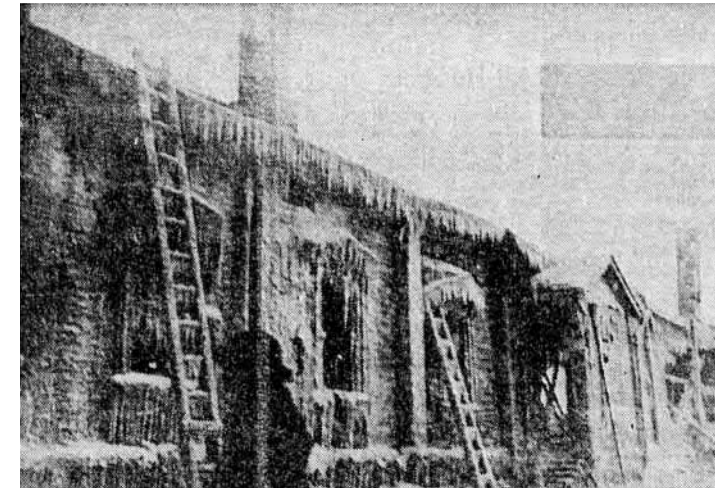
Väkeä kuvattuna Heinätorilla vuoden 1905 yleislakon aikaan. Lähde: Museovirasto, finna.fi.

Heinätorin koulu ja maneesirakennus erottuvat hyvin Oulun kaupungin asemakaavasta vuodelta 1902. Ne on julkisina rakennuksina merkitty punaisella värillä. Maneesi on sijainnut korttelin länsikulmassa. Keskellä toria näkyy vedenjakelutornin paikka. Lähde: Oulun kaupunki, Oulun historialliset kartat.

Heinätorilla sijainnut arkkitehti Viktor J. Sucksdorffin suunnittelema vedenjakelutorni valmistui vuonna 1902. Taustalla näkyy hyvin Heinätorin koulun väriytys vuosisadan vaiheessa. Muuta julkisivua tummemmat yksityiskohdat olivat tyypillisiä nikkarityylissä. Lähde: Turo Manninen, Ei vettä rantaa rakkaampaa.

Heinätorin koulun korttelissa sijainnut maneesirakennus tuloutui tulipalossa vuonna 1922. Kuva on otettu tulipalon jälkeisenä aamuna. Lähde: Oululehti, 1972.

Heinätorin keskelle rakennettiin Oulun ensimmäisen vesijohtosuunnitelman mukaisesti arkkitehti Viktor J. Sucksdorffin suunnittelema vedenjakelutorni vuonna 1902. Jugendtyylisen puutornin sisällä oli rautainen vesivesisäiliö. Kaupunkilaiset saivat noutaa vettä jakelupisteeltä omiin astioihinsa. Vesisäiliön toiminta jatkui 1920-luvun loppuun, mutta vesijohtoverkon laajenemisen myötä vedenjakelupaikan tarve väheni. Torni purettiin vuonna 1937.⁵⁶

Heinätori muutettiin puistoksi vuonna 1915. Johan W. Miesmaan suunnitelmien mukaisesti puiston reunoille istutettiin vuonna 1915 puistolehmuksia. Nurmikko puistoon istutettiin vasta myöhemmin, sillä pula-aikana 1918–1923 puisto toimi kaupunkilaisten perunamaana.⁵⁷

Samassa korttelissa Heinätorin koulun kanssa sijaitsi maneesirakennus, jota oululaisittain kutsuttiin nimellä ”Manniisi”. Maneesia kutsuttiin myös nimillä sotamaneesi ja maneesin kartano. Rakennus oli rakennettu vuonna 1858 kasakoiden eli Venäläisten sotilaiden harjoituspaikaksi. Suurta hirsirakennusta ehdotettiin alun perin Heinätorin koulun käyttöön. Venäläisten sotilaiden majoitusvastuun jakavat kaupungin asukkaat eivät suostuneet luovuttamaan rakennusta koulukäyttöön.⁵⁸ Myöhemmissäkin vaiheissa koulun tilojen oltua vähissä maneesia ehdotettiin käytettäväksi koulun tiloina, mutta tiedossa ei ole tapahtuiko näin⁵⁹. Myöhemmin maneesi oli tärkeä kokoontumispaikka kaupungissa ja siitä tuli Oulun kaupunginteatterin esiintymistila. Maneesirakennus oli teatterikäytössä siihen saakka, että se tuhoutui tulipalossa 2.2.1922.⁶⁰

56 Manninen, T., & Herva, J., 2002, s. 38–41

57 Kaleva, 2006

58 Pentzin, L., 1918, s. 103

59 Snellman, ym., 1924, s. 88–103

60 Oululehti, 1972

Oulun kaupungin asemakartassa vuodelta 1908 näkyy suunnitelma Heinätorin muuttamisesta puistoksi. Kartta on kaupungin rakennuskonttorin valmistama. Asemakartta on valmistettu samana vuonna vahvistetun kaavan pohjalta. Asemakaavan laativat kaupungininsinööri Alexander Brandt ja lääninarkkitehti Victor J. Sucksdorff. Heinätorin puistoon on esitetty kartassa mahdollinen paikka uudelle julkiselle rakennukselle. Se on sijoitettu puiston vastakkaiselle laidalle pariaksi Heinätorin koululle. Lähde: Oulun kaupunki, Oulun historialliset kartat.

2.3.1 Heinäpään saneerauskaava

Merkittävä muutos Heinäpäässä tapahtui 1960–1970-luvuilla, kun vanha puinen rakennuskanta korvattiin kerrostaloilla vuonna 1969 vahvistetun Heinäpään saneerauskaavan mukaisesti. Heinäpään saneerauskaavan taustalla olivat taloudellinen kasvu ja tehokkaamman maankäytön tavoittelu. Samaan aikaan muualla Suomessa ja Euroopassa nähtiin vastaavia puutaloalueiden korvaamisia uudisrakentaisella.⁶¹ Tuon ajan kaavoitusihanteiden mukaisesti vanhaan ruutukaavaan sovitettiin puoliavoin, väljyyttä ja valoa antava korttelirakenne. Siten alkuperäinen katuverkko säilyi, mutta katuja levennettiin kadunvarsipysäköintiä varten.⁶²

Oulun Graadi: 350 vuotta asemakaavoitusta kirjassa saneerauskaavaa ja sen vaikutuksia kuvataan seuraavasti: "Asemakaavamuutos käsitti kaupunginosat III, IV ja V. Se ulottui Saaristonkadulta tarkka-ampujakadulle ja Kansankadulta merenrantaan. Vain muutama kortteli ja Keskuskenttä jäivät kaava-alueen ulkopuolelle.

Heinäpää rakennettiin saneerauskaavan mukaisesti kolmesta viiteen kerroksen korkuiseksi kerrostaloalueeksi. Katuverkko säilytettiin katuja leventäen ja sijoittaen paikoituspaikkoja niiden varsille. Puistojen puutetta pyrittiin korvaamaan kortteleiden keskelle muodostetuilla, tilavilla pihamailla, jotka haluttiin rauhoittaa autopaikoitukselta. Kun korttelit rakennettiin puoliavoimiksi ja rakennukset vedettiin sisään katulinjasta, katosi Heinäpään entinen, puukaupungille ominainen, yhtenäinen suljettu katutila. Nopean autoistumisen seurauksena paikoitustarve kasvoi, jolloin kortteleiden keskelle suunnitellut vihervyöhykkeet kutistuivat ja pihat jäivät pääosin avoimiksi pysäköintikentiksi."⁶³

Vuonna 1969 vahvistettu saneerauskaava muutti Heinäpään alueen täydellisesti. Vanhoista puutaloista vain joitakin jäi jäljelle. Heinätorin koulun kortteli toimii muistona puukaupunginosasta. Heinätorin koulun kortteli merkitty karttaan. Lähde: Oulun karttapalvelu.

52 Niskala, K., & Okkonen, I., 2002, s. 108

62 Oulun kaupunki, Luo arkkitehdit Oy, 2018

63 Niskala, K., & Okkonen, I., 2002, s. 108

Vuodelta 1939 ja 1980 olevien ilmakuvien välillä näkyy hyvin kuinka suuresta muutoksesta Heinäpään saneerauskaavassa oli kyse. Rakennuksien kokoa ja niiden välisiä etäisyyksiä kuvaava termi rakeisuus on hyvin nähtävissä myös ilmakuvissa. Tiiviisti pienillä rakennuksilla täytetyistä kortteleista siirryttiin väljiin puoliavoimiin kortteleihin, joissa rakennukset olivat huomattavasti suurempia. Heinätorin koulun kortteli on merkitty ilmakuviin. Lähde: Oulun karttapalvelu.

Ilmakuvassa näkyy Heinäpään rakentumista 1960-1970-luvulla. Heinätorin koulu näkyy kuvassa keskellä. Lähde: Suomen Ilmakuva Oy

3 RAKENTAMISEN VAIHEET

3.1 Kansakoulurakennukset Suomessa

Kansakoulurakennukset (1869–1918)

Rakennushallituksella oli oppikoulurakennusten suunnittelussa melko dominoiva asema. Kouluhallituksen aktiivisesti koulurakennustoimintaa ohjaava ja valvova työ kohdistui sen sijaan kansakoulurakennuksiin. Ennen kansakouluasetuksen voimaantuloa oli Suomessa annettu erimuotoista kansanopetusta, mutta nämä pitäjien tai kylien koulut, yksityiset mamsselikoulut jne. eivät olleet luoneet kiinteää rakennustraditiota normeista puhumattakaan.

Kun kansanopetus 1860-luvulla systematisoitiin, oli luonnollista, että kansakouluille myös pyrittiin luomaan vakiintuneet toimitilat. Tästä syystä jo kansakouluasetus sisälsi joukon koulutaloja koskevia määräyksiä. Koulun johtokunnan tehtäviin kuului valvoa sekä koulutalon rakentamista että sen kunnossapitoa. Kuntien itsensä kustantamien koulutalojen suhteen ei asetettu erityisiä vaatimuksia, mutta jos kunta sai valtion apua, se oli velvollinen rakentamaan tilavan koulutalon, johon luokkahuoneen ohella kuuluivat opettajan kaksi huonetta, keittiö ja eteinen sekä tarpeelliset ulkorakennukset. Tässä tapauksessa kunta oli myös velvollinen vahvistuttamaan suunnitellut kouluhallituksessa. Kouluhallitus saattoi siis yksityiskohtaisesti valvoa valtionapua nauttivien koulujen rakennuksia.⁶⁴

Maalaiskansakoulut

Suomen kaltaisessa agraarisessa yhteiskunnassa kansakoululaitoksen perustaminen johti luonnollisesti ennen muuta juuri maalaiskoulujen syntymiseen. Ensimmäinen ja samalla tärkein tapa, jolla kouluhallitus pyrki ohjaamaan kansakoulujen rakennustoimintaa, olivat mallipiirustukset, joita oli käytetty myös mm. Ruotsissa. Juuri korostetussa pyrkimyksessä tyyppirakentamiseen, maalaiskansakoulujen rakentaminen poikkeaa ratkaisevasti oppikoulujen arkkitehtuurista. Oppikoulurakennukset säilyttivät yhteisistä tilaohjelmistaan huolimatta suuren yksilöllisyyden. Selitys tyyppipiirustusten dominanssiin maalaiskoulujen kohdalla on helposti ymmärrettävissä. Kysymyksessä oli kvantitatiivisesti varsin mittava rakennusohjelma, ja sen hallitseminen oli tuskin mahdollista ilman tyyppipiirustusten luomaa runkoa. Lisäksi oltiin kouluhallituksessa täysin selvillä myös siitä, ettei maaseudulla kuntien käytössä ollut riittävästi ammattikoulutuksen saaneita suunnittelijoita, ja myös tämä tosiasia pakotti käyttämään tyyppipiirustuksia. Niiden avulla pyrittiin varmistamaan normien toteutuminen sekä myös kohtuullisen arkkitehtonisen kvaliteetinsaavuttaminen.⁶⁵

64 Lilius, H., 1982, s. 122–131

65 Lilius, H., 1982, s. 122–131

Kaupunkikansakoulut

Kaupunkien kansakoulurakennukset sijoittuvat arkkitehtonisesti oppikoulu- ja maalaiskoulurakennusten välimaastoon. Niiden yleiset suunnitteluperiaatteet noudattavat melkoisesti oppikoulurakennusten suunnittelua, mutta toisaalta niiden tilaohjelma oli eräin osin sama kuin maalaiskouluissa. Vuoden 1872 koulujärjestyksen mukaan kaupungit olivat velvolliset kustantamaan kaupunkikansakoulujen rakennukset, ja kun kaupungit myöhemmin tulivat osallisiksi valtion avusta, jäi avustus huomattavasti pienemmäksi kuin maalaiskouluille myönnetty. Kaikki suunnitelmat tarkastettiin kuitenkin kouluhallituksen toimesta.

Kun ensimmäiset kaupunkiemme kansakoulutalot 1880-luvulla syntyivät, ne olivat poikkeuksetta suurikokoisia puurakennuksia, joiden fasadiarkkitehtuuri seurasi ns. nikkarityyliä. Pohjakaava perustui miltei säännöllisesti sivikäytäväjärjestelmään.

Kaupunkikansakouluja alettiin rakentaa uutena rakennustyyppinä 1870–1880-luvulta alkaen Suomen kaupunkeihin. Puujulkisivujen runsas koristelu, monimutkaisine sahatuine ja veistettyine yksityiskohtineen, viittaavat 1800-jälkipuoliskolla Suomessa kehittyneeseen nikkarityyliin. Nikkarityylin käyttö oli tyyppillistä kaupunkeihin rakennettavien kansakoulurakennuksien arkkitehtuurissa.⁶⁶

Toisin kuin maalaiskansakouluille, kaupunkikansakouluille ei tehty mallipiirustuksia. Kaupungit valitsivat itse rakennuksille suunnittelijat. 1900-luvulta lähtien usein yleisten arkkitehtuurikilpailujen kautta.⁶⁷

Teksti on lyhennelmä lähteistä:

Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoriaa⁶⁸
ja Rakennukset kertovat – perustietoa asukkaille.⁶⁹

66 Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry, 2007, s. 13

67 Lilius, H., 1982, s. 122–131

68 Lilius, H., 1982, s. 122–131

69 Lilius, H., 1982, s. 122–131

3.2 Puiset kaupunkikansakoulut

Esimerkkejä samaan aikaan Heinätorin koulun kanssa rakennetuista puisista kaupunkikansakouluista on löytynyt esimerkiksi Porista, Uudestakapungista ja Kotkasta. Niissä näkyy kaikissa nikkarityylille ominaisia piirteitä sekä yhteisiä piirteitä Heinätorin koulun päärakennuksen kanssa.

Porin Linnankadun kansakoulu vuodelta 1880 on arkkitehti F.A. Sjöströmin suunnittelema. Rakennus on purettu vuonna 1972. Rakennuksen muodossa, ikkunoissa ja puujulkisivussa on Heinätorin koulun päärakennuksen kanssa yhteisiä aiheita.

Lähde: Museovirasto, finna.fi, Satakunnan museo.

Uudenkaupungin kansakoulu tunnettiin myöhemmin Selkowin kansakouluna. Rakennus ei ole enää koulukäytössä. Rakennus on vuodelta 1874 eli todella saman ikäinen Heinätorin koulun päärakennuksen kanssa. Yhteisiä aiheita ovat muun muassa kenttiin jaetut julkisivupinnat ja nikkarityylille ominaiset muuta julkisivua tummemmat yksityiskohdat.

Lähde: Museovirasto, finna.fi, Uudenkaupungin museo.

Kotka kansakoulu on vuodelta 1884 on sijainnut Isosatakadulla Kotkansaareissa. Se oli arkkitehti Sebastian Gripenbergin suunnittelema. Rakennus on purettu. Yhtäläisyyksiä Heinätorin koulun päärakennukseen ovat muun muassa vaihteleva kattomuoto, räystäiden koristeelliset konsolit ja pihan puoleisten julkisivujen yksinkertaisempi koristelu. Lähde: Museovirasto, finna.fi, Kymenlaakson museo ja A. G. Salonen.

3.3 Heinätorin koulurakennukset eri vaiheissa

Kansakouluopetuksen aloittamisesta päätettiin Oulussa vuonna 1871⁷⁰. Vuonna 1873 päädyttiin suunnitelmaan, jonka mukaan Heinätorin laidalle rakennettaisiin kokonaan uusi rakennus kansakoululle. Uusi koulurakennus päätettiin rakennettavaksi puusta.⁷¹

Jotta kansakoulutoiminta pääsisi alkamaan mahdollisimman nopeasti, jo ennen uudisrakennuksen valmistumista, kunnostettiin olemassa oleva rakennus hollipirtti koulu-käyttöön. Hollipirtti tai nk. fiskaalin pirtti oli majoituskäytössä ollut kaupungin omistama puurakennus. Hollipirtti sijaitsi Kirkkokadun varressa Heinätorin naapurikorttelissa.⁷²

Arkkitehti Wolmar Westling sai tehtäväkseen laatia uuden koulurakennuksen piirustukset. Koulurakennus sijoitettiin Heinätorin etelälaidalle, samaan kortteliin koulurakennukseksi korjattavan hollipirtin kanssa. Tontti uudelle rakennukselle ostettiin pakkolunastuksina, jonka myötä koulurakennuksen tieltä purettiin 10 pientä puutaloa.⁷³

Samaan aikaan, kun kansakouluopetus aloitettiin hollipirtissä syyskuussa 1874, aloitettiin uuden koulurakennuksen rakentaminen. Heinätorin koulurakennuksen rakennuttajana toimi tehtailija E. Reis. Koulu rahoitettiin suurelta osin kaupungin viinapolttimon kassan, mutta myös myllyn ja kaupungin varsinaisen kassan varoilla. Koulurakennus pystytettiin suurella väellä, varoja säästämättä ja tuli lopulta maksamaan 80 000–85 000 markkaa.⁷⁴ Uusi koulurakennus valmistui syksyllä 1875, mutta osittain sitä päästiin käyttämään jo hieman aiemmin⁷⁵.

Heinätorin koulun rakentamisen myötä Oulun kaupunki täydentyi kokonaan uudelle julkisella rakennustyyppillä. Merkittävän julkisen rakennuksen kyseessä olemisesta kertovat rakennuksen sijainti torin laidalla, rakennuksen koko, sen näyttävä arkkitehtuuri ja esimerkiksi tornin sijoittaminen rakennukseen.

Arkkitehti Wolmar Westlingin alkuperäiset suunnitelmat Heinätorin koulua varten löytyvät Oulun kaupunginarkistosta. Kaupunginarkistolta kerrottiin piirustusten kulkeutuneen heille niiden löydyttyä sattumalta yksityishenkilön omista arkistoista. Westlingin tekemät suunnitelmat ovat vuodelta 1873.

70 Hautala, K., s. 531

71 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

72 Pentzin, L., 1918, s. 99–116

73 Snellman, ym., 1924, s. 24–26

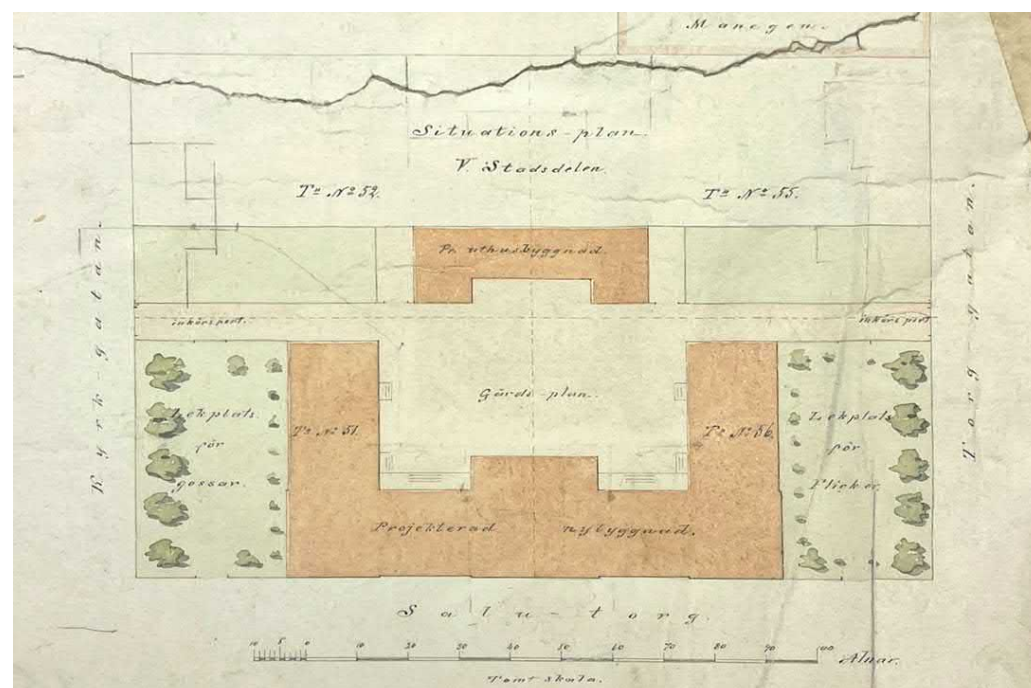
74 Kalajoki, A., 1974, s. 11–14

75 Snellman, ym., 1924, s. 24–26

Alkuperäinen asemapiirustus Heinätorin kansakoulua varten. Piha puolella näkyvää piharakennusta ei toteutettu.
Lähde: Oulun kaupunginarkisto.

Arkkitehti Westling suunnitteli suuren näyttävän hirsirakennuksen, johon tuli runsaasti koristeellisia julkisivuaiheita ja torni. Torin laidalla sijaitseminen korosti rakennuksen merkitystä ja arvokkuutta. Koristeellinen pääjulkisivu sijoittui toria vasten. Tärkeät julkiset rakennukset on usein rakennettu aukioiden laidalle. Vertailukohtaa voi hakea esimerkiksi Oulun Lyseon lukion sijoittumisesta Franzenin puiston eli entisen hallintotorin laidalla. Keskeissäsymmetria ja rakennuksen keskelle suunniteltu kellotorni saavat kansakoulurakennuksen näyttämään entistä arvokkaammalta.

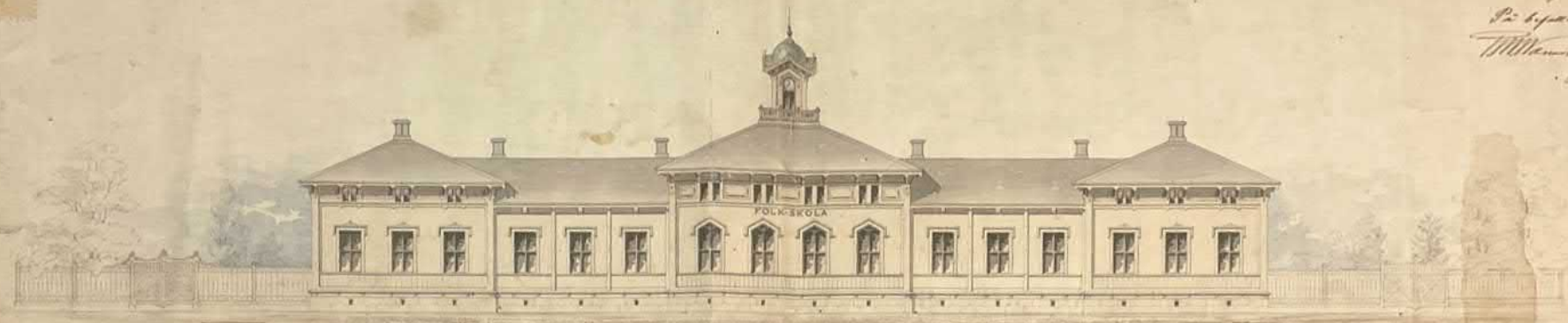
Alkuperäisestä asemapiirustuksesta välitty Westlingin suunnitelman arvokkuus. Päärakennus asettuu symmetrisesti korttelin keskilinjan molemmin puolin. Toiseen suuntaan keskilinjaa pitkin kulkee korttelin halkaiseva kulkuväylä. Sen toisella puolella päärakennusta vastapäätä on alkuperäisessä suunnitelmassa piharakennus, jonka muotokieli täsmää päärakennukseen. Pää- ja piharakennuksien väliin suunnitelmassa jää koulun piha, todennäköisesti hiekkapäälysteinen. Se tuo mieleen paraatitentän. Päärakennuksen päätyihin on esitetty omat piha-alueet tytöille ja pojille. Ne ovat puistomaisia nurmikkoineen ja puineen. Viheralueet symmetrisen koulun reunoilla korostavat julkisen rakennuksen asemaa kaupunkikuvassa. Korttelin pientalot, kuten hollipirtti, on ajateltu purettavaksi uuden koulurakennuksen valmistuttua.

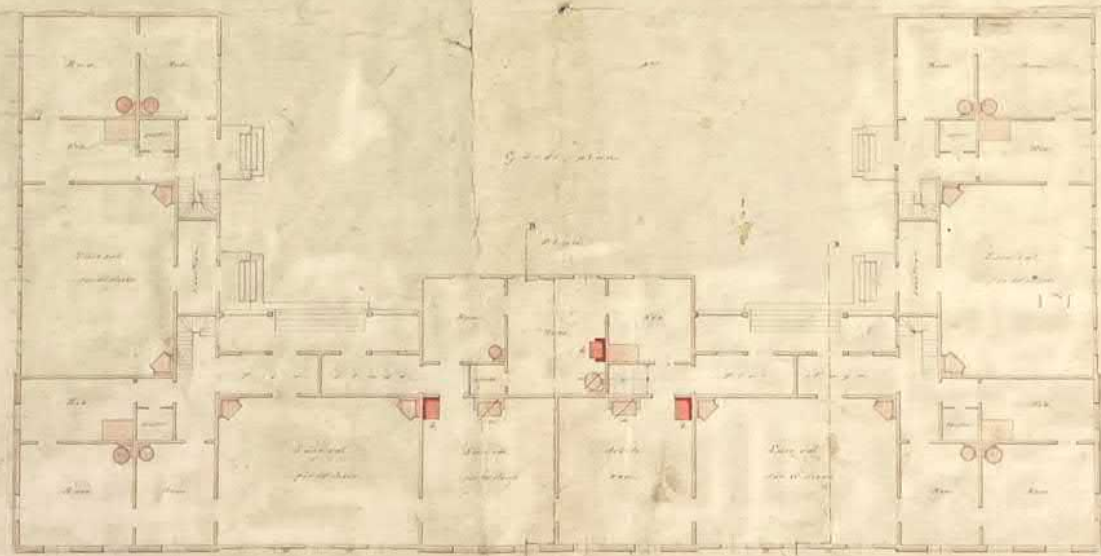
RITNING TILL FOLKSKOLEBYGGNAD FÖR ULEÅBORGS STAD

Givna och följande utkast
af Ulemans Byggnads- och Projekt-
kontor för Uleåborg, den 22 Maj 1875

På befäring
W. Heijerberg

den 1875 års 11 Mars följande utkast
af Ulemans Byggnads- och Projekt-
kontor för Uleåborg, den 22 Maj 1875
a följande, etc. etc. etc.
W. Heijerberg
På befäring

W. Heijerberg
S. M. S. 1875

Heinätorin koulun alkuperäisten suunnitelmien ensimmäinen sivu kokonaisuudessaan. Lähde: Oulun kaupungin arkisto.

RITNING TILL FOLKSKOLEBYGGNAD FÖR ULEÅBORGS STAD.

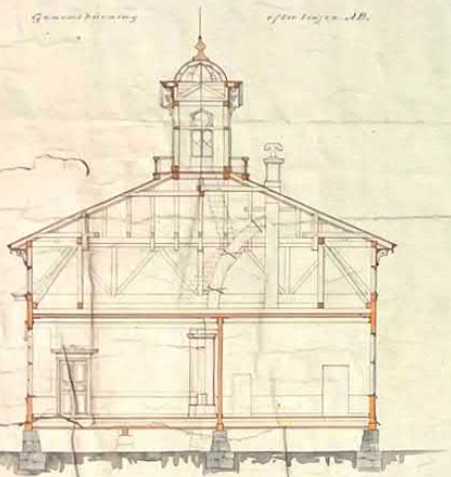
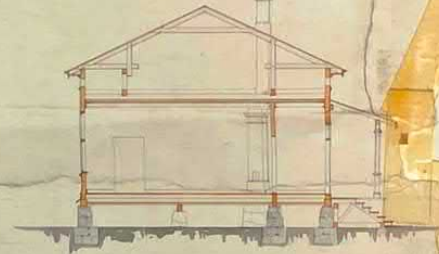
*Gjuten och förgylld Koppar
Königska Depotskontoret i Helsingfors
Inskrift för Finland, den 22. May
På Befallning
[Signature]*

Genomsnittsbörning efter Lönner A.B.

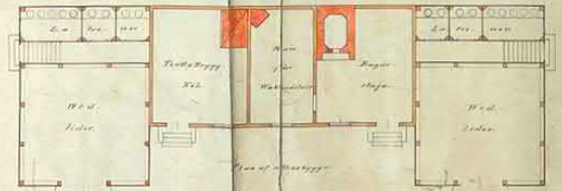
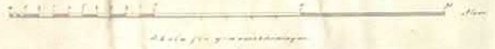

Fasad - Nöjden

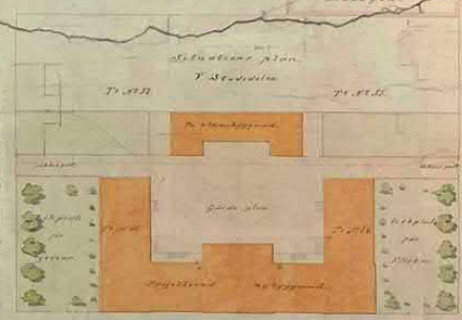
Genomsnittsbörning efter Lönner A.B.

Fasaden af skolbyggnaden

Skala för plan och fasader

*År 1873 den 11. Mars förklarade underlöskamrad sidan egen
År 11. och 12. Mars förklarades af den 18. Mars 1856. var
en försäkring, som står till användning.
L. Lönner
J. W. Lönner
J. W. Lönner
J. W. Lönner*

*Uleåborg - J. W. Lönner
N. W. Lönner*

Heinätorin koulun alkuperäisten suunnitelmien toinen piirustus kokonaisuudessaan. Lähde: Oulun kaupungin arkisto.

Westlingin suunnitelma ei toteudu kaikilta osin. Hollipirtin rakennus säilyi ja oli koulukäytössä tilanpuutteen takia nykyisen päärakennuksen valmistuttua ja vielä nykyäänkin. Piha-rakennusta ei rakennettu Westlingin suunnitelman mukaisesti. Myös päärakennukseen tuli joitakin muutoksia Westlingin suunnitelmaan nähden. Sisäänkäynnit ja porrashuoneet toteutettiin ilmeisesti harvalukuisempina ja julkisivut joltain osin yksinkertaisempina. Esimerkiksi katolla oleva torni toteutettiin muodoltaan yksinkertaisempina.

Koulupihapiiriin rakennettiin 1890-luvun lopulla asuinrakennus. Rakennuksen suunnitteli kaupungin rakennusmestari J. L. Lillqvist vuonna 1896.⁷⁶ Vuonna 1953 kaupunginarkkitehti Martti Heikura suunnitteli piharakennuksen, johon tulivat käymälät oppilaille sekä koulun pesutupa⁷⁷.

Vuonna 1985 Heinätorin koulun tilat täydentyivät uudisrakennuksella. Heinätorin koulussa toimi erityiskoulu ja kaivatut liikuntasali ja teknisen työn tilat sijoitettiin uudisrakennukseen. Salirakennuksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila vuosina 1984–1985.⁷⁸

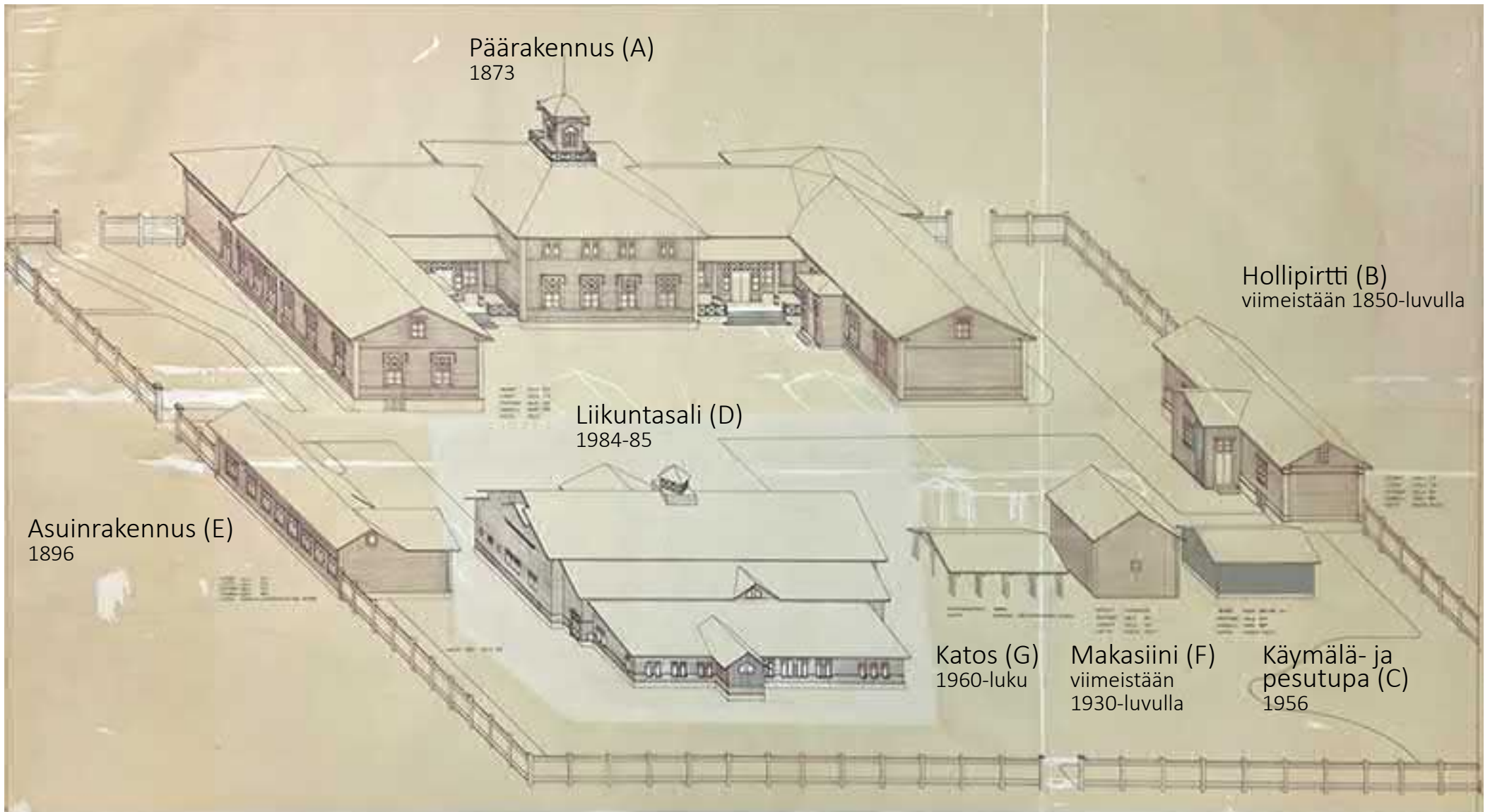

Heinätorin koulu, pihapiirin rakennuksia ja koulun puutalovaltainen ympäristö näkyvät hyvin Kalevan lehtikuvassa 1940-1950-luvulta. Lähde: <https://www.kaleva.fi/heinatorinpuisto-palaa-ajassa-takaisin/1958132>, lainattu 17.1.2023.

⁷⁶ Oulun rakennussuojelukohteita selittävä toimikunta, 1986, s. 47

⁷⁷ Heikura, M., 1956

⁷⁸ Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1985

Aksonometrisessa piirustuksessa vuodelta 1980 näkyvät hyvin Heinätorin koulun eri-ikäiset rakennukset. Piirustuksen päälle on lisätty rakennuksien tunnuksia ja suunnitteluviivot.

Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1980.

3.4 Päärakennus

3.4.1 Ulkoarkkitehtuuri

Heinätorin koulun päärakennuksen (A) arkkitehtuuri on rikasmuotoista ja koristeellista puutaloarkkitehtuuria. Rakennus on näyttävä esimerkki kaupunkikansakoulusta, joita alettiin rakentaa uutena rakennustyyppinä 1870–1880-luvulta alkaen Suomen kaupunkeihin. Puujulkisivujen runsas koristelu, monimutkaisine sahattuine ja veistettyine yksityiskohtineen, viittaavat 1800-jälkipuoliskolla Suomessa kehittyneeseen nikkarityyliin. Nikkarityylin käyttö oli tyyppillistä kaupunkeihin rakennettavien kansakoulurakennuksien arkkitehtuurissa.⁷⁹ Toinenkin todennäköisesti Westlingin suunnittelema rakennus Oulussa on nikkarityylinen. Kohde on Raatinsaarella sijaitseva ravintolarakennus, joka tunnetaan nykyään Raatin nuorisotalon puupuolena.⁸⁰

Uusrenessanssi vaikutti myös puutaloarkkitehtuuriin. Ruotsista saapuneen arkkitehti Chiewitzin suunnittelemat puurakennukset edustivat ns. sveitsiläistyyliä, josta yhdessä uusrenessanssin ja kotimaisen puurakennusperinteen kanssa muotoutui omaleimainen ns. nikkarityyli. Koristeellinen ja nimensä mukaisesti rakennustaitoa vaativa tyyli levisi huviloiden, kansakoulujen ja rautatieasemien rakentamisen myötä ympäri maata.⁸¹ Uutena piirteenä alettiin ikkunoiden ja ovien listoitukset maalaamaan seinäpintoja tummemmiksi toisin kuin aikaisempina tyylikausina.⁸²

Alkuperäisessä suunnitelmassa rakennus on tiukan keskeissymmetrinen. Pohjapiirroksessa rakennus hahmottuu kyljellään olevan E-kirjaimen muotoisena, jonka keskimäinen sakara on muita lyhyempi. Kolmiulotteisesti tarkasteltuna, etenkin sisäpihan puolelta, rakennuksessa hahmottuu noppamainen keskus torneineen ja siitä molemmille puolille symmetrisesti lähtevät L-kirjaimen malliset rakennussiivet.

Päärakennuksen katto on monimuotoinen. Katemateriaalina on todennäköisesti ollut peltikate, joka näkyy vanhimmissa valokuvissa 1900-luvun alusta. Rakennuksen keskiosa on muuta rakennusta korkeampi. Siinä on aumakatto, jonka harjalla on koristeellinen torni parvekkeineen. Rakennuksen kulmat korostuvat keskiosan tavoin muuta rakennusta korkeampina. Kulmia korostavat myös muusta katosta korkeammalle nostetut telttakatot. Rakennuksen siipiosissa ja nostettujen osien välissä kattomuoto on harjakatto.

⁷⁹ Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry, 2007, s. 13

⁸⁰ Nurminen, M., 2018, s.44

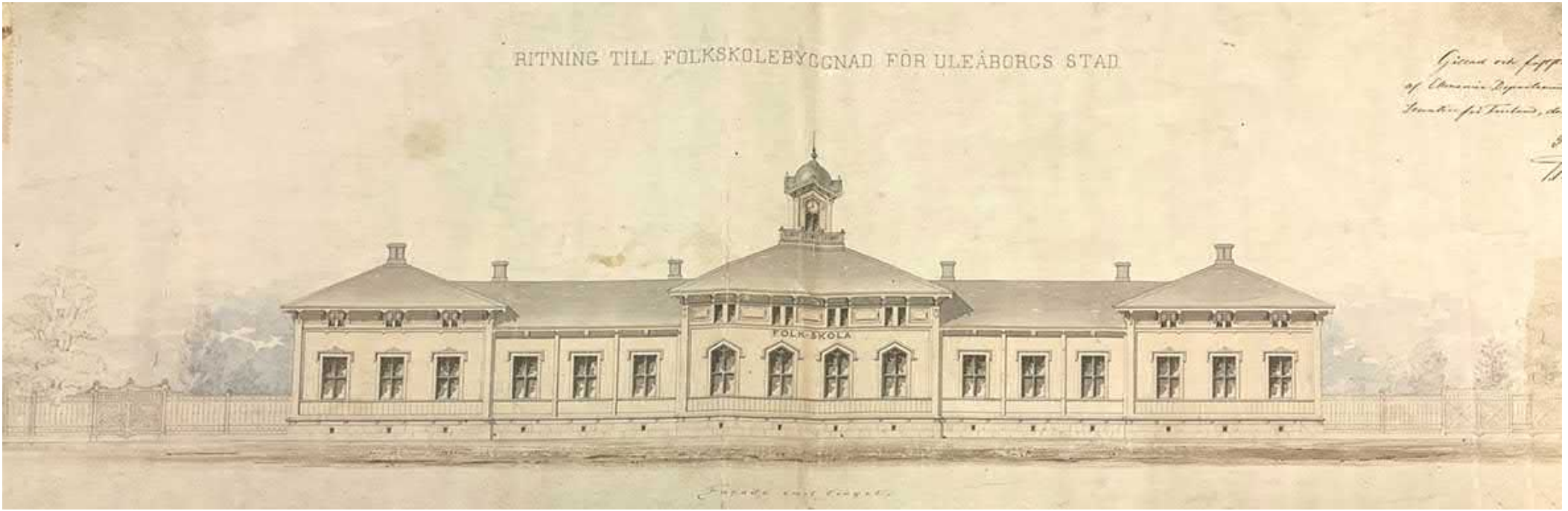
⁸¹ Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry, 2007, s. 13

⁸² Turun Yliopisto, 2016

Heinätorin koulun päärakennus joulukuussa 2022.

Kuva: Tiina Pyhäläluoto.

Alkuperäinen julkisivupiirros puiston puoleisesta julkisivusta vuodelta 1873.
Lähde: Oulun kaupungin arkisto.

Alkuperäisessä suunnitelmassa tornin kattomuoto on todella monimutkaisesti muotoiltu. Suunnitelmassa tornin katto on puolipallonmuotoinen, mutta kääntyy räystäillä päätykolmion muotoon. Torni on rakennusvaiheessa toteutettu suunnitelmaa yksinkertaisempana. Peltinen tornin katto on toteutettu neliöpohjaisena ja sen sivut kaartuvat pallomaisesti huipulle. Katto ei kaarru päätykolmioiksi, vaan kolmioaiheet on tehty puurimoilla ja koristeellisilla kuviosahauksilla. Katon huipulla on lipputanko. Torniä kiertää koristeellisella kaiteella varustettu pieni parveke, jonne on ovi puiston puolella. Alkuperäisessä suunnitelmassa torniin on esitetty koulun kello, mutta ilmeisesti sellaista ei ole tornissa koskaan ollut.⁸³

83 Westling, 1873

Koulun torni kesällä 2022 kuvattuna. Torni on aikanaan toteutettu suunnitelmassa näkyvää tornia yksinkertaisempana.

Hirsisen rakennuksen julkisivut ovat puuverhoillut ja niissä on runsaasti yksityiskohtia nikkarityylille ominaisesti. Vanhimmissa valokuvissa näkyy, että ainakin pääjulkisivun koristelu vastaa melko hyvin Westlingin alkuperäistä suunnitelmaa. Joitakin koristeaiheita on toteutettu mahdollisesti hieman yksinkertaisempina.

Seinän alaosassa on leveä moniosainen jalkapaneeli. Ikkunoiden alapuolella on pystysuuntainen rintapaneeli, joka on erotettu seinän vaakasuuntaisesta paneloinnista leveällä listalla. Siipiosissa ja pääjulkisivun matalissa osissa vaakanelointi jatkuu räystäälle saakka. Ullakon kohdalla alkava ylempi seinäpaneeli on myös erotettu listalla. Pystysuunnassa julkisivupintoja jakavat pilasterit, joita koristavat kapiteelit.

Rakennusmassojen kulmissa on leveät, pilasterimaiset nurkkalaidoitukset, jotka myös päättyvät kapiteeleihin. Rästytäitä kannattelevat muotoillut konsolit. Ullakon ikkunoiden ylä- ja alareunojen tasalla kulkevat leveät moniosaiset listoitukset. Niiden ja ikkunoiden välissä ylempää seinäpaneelia elävöittävät peilikomerot. Puiston puolella rakennuksen kulmissa ja keskiosassa olevien korkeampien rakennusmassojen julkisivut on koristeltu muita runsaammin. Keskellä rakennuksen korkeimmassa osassa koristelu on kaikista runsainta, räystään alla konsolien välissä on kiemuraisia kuvioaiheita. Eri osissa julkisivua koristeaiheet vaihtelevat lisäten koristelun runsautta ja yksityiskohtien määrää rakennuksen julkisivuihin. Alkuperäisessä suunnitelmassa lukeutua Folk-skola-tekstiä ei ilmeisesti koskaan tehty suomenkielisen koulun seinään.⁸⁴

Vanhimmissa valokuvissa 1900-luvun alusta, julkisivujen väriytyy vaalea, mutta yksityiskohtat kuten listoitukset ja ikkunat ovat muuta julkisivua tummemmat. Voimakkaiden kontraktien käyttö väreissä yleistyi nikkarityylin myötä. Sille oli tyypillistä julkisivun vaalea pohjaväri, jonka päällä risteili tummia listoja. Westlingin alkuperäisessä piirustuksessa julkisivun väriytyy kauttaaltaan vaalea. 1905 vuodelta olevassa valokuvassa listoitukset, ikkunat ja konsolit näkyvät selvästi julkisivua tummempina.

84 Westling, 1873

Yksityiskohtia päärakennuksen julkisivuissa kuvattuna kesällä 2022.

Alun perin rakennuksessa on ollut useampia erilaisia ikkunoita. Pääosa ikkunoista jakautuu ristipuitteella neljään osaan. Alemmat kaksi osaa ovat kaksiruutuiset ja ylemmät kaksi jakautuvat vinoristikoiden useampaan ruutuun. Ullakon ikkunat ovat matalammat pystypuitteella kahteen osaan jaetut ja niidenkin lasipinta on vinoristikoin jaettu. Puistoon päin olevalla julkisivulla korotetun keskiosan kohdalla on alun perin ollut muita koristeellisempia ikkunoita, yläosasta kolmion malliset ikkunat. Ikkunoiden ylälaudassa on koristeelliset vuorilaudat. Osassa ikkunoita on ikkunoiden päällä puinen koristeaihe eli frontoni, joka vaihtelee ikkunan sijainnin mukaan.⁸⁵

Sisäänkäyntien määrä on todennäköisesti vähentynyt rakennusvaiheessa alkuperäiseen suunnitelmaan nähden. Alkuperäisessä suunnitelmassa sisäänkäyntejä on kahdeksan. Rakennuksen keskiosassa, tornihuippuisen rakennusmassan molemmin puolin on alkuperäisessä suunnitelmassa suuret katokset. Niiden alla on yhteensä neljä sisäänkäyntiä. Lisäksi rakennuksen siipiosiin on suunnitelmassa yhteensä neljä erillistä sisäänkäyntikuistia tai tuulikaappia. Todennäköisesti rakennusvaiheessa kaikki sisäänkäynnit on toteutettu kuistimaisina, ja niitä on ollut yhteensä neljä kappaletta.

Kokonaan uuden koulurakennuksen rakentaminen on ollut suuri ponnistus ja iso satsaus kansakoulua varten kaupungilta. Kaupungin laidalla, työväen asuttamassa 1880-luvun Heinäpäässä koulun päärakennus on ollut suuri ja juhlava näky. Rakennuksen merkityksestä ja arkkitehtonisista arvoista kertoo myös sen piirustuksien lähettämien Moskovaan kansakoulunäyttelyyn 1890-luvulla.⁸⁶

85 Westling, 1873

86 Koskenniemi & et al, 1911, s. 30

Yksi vanhimmista valokuvista Heinätorin koulusta on vuodelta 1905. Siinä näkyvät yläosastaan kolmion malliset ikkunat ja muuta julkisivua tummempana erottuvat koskristelistat sekä ikkunoiden vuosilaudat.

Lähde: Kansallisarkisto, finna.fi.

Heinätorin koulun päärakennus ja koulun piha-alue vuonna 1949. Kuvassa näkyvät hyvin arkkitehti Westlingin suunnitelmasta poikkeavasti rakennetut sisäänkäyntikuistit. Siipirakennuksen päädystä näkyy valeikkuna. Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

3.4.2 Sisätilat

Koulurakennuksien tilasuunnittelu perustui hyvin pitkään asuntopuunnittelussa käytettyihin periaatteisiin. 1800-luvun puolivälissä muodostuu kouluarkkitehtuurille erillinen identiteetti, joka perustuu erillisiin luokkiin.⁸⁷ Westlingin alkuperäisessä suunnitelmassa on kuitenkin nähtävissä piirteitä asuinrakentamisesta. Periaatteessa rakennus perustuu kaupunkikansakouluille tyypillisesti sivukäytäväratkaisuun, mutta käytävät ovat enemmänkin erillisiä eteistiloja. Alkuperäisen suunnitelman mukaan päärakennukseen olisi tullut kahdeksan sisäänkäyntiä, joista jokaisesta olisi päässyt yhteen asuntoon tai yhteen asuntoon ja yhteen luokkahuoneeseen. Luokkahuoneiden välillä ei ole suunnitelmassa sisäyhteyksiä. Jokaisesta asuinhuoneistosta olisi suunnitelman mukaan ollut oma porrasyhteys ullakolle. Useat sisäänkäynnit omine ullakon portaineen tuovat voimakkaasti mieleen kaupunkipuutalot, joissa yhdestä rapusta päästään muutamaan asuntoon.

Päärakennuksen myöhempiä muutospäivityksiä ja vanhoja valokuvia vertailemalla voi päätellä, että rakennusta ei rakennettu täysin Westlingin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Rakennusvaiheessa sisäänkäyntejä tehtiin suunniteltua vähemmän, todennäköisesti neljä sisäänkäyntiä. Sisäänkäyntien yhteyteen rakennettiin todennäköisesti tihieman pidemmät sivukäytävät, joista pääsi sekä asuntoon että luokkahuoneeseen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että luokkahuoneiden välillä ei ollut sisäyhteyttä.

Oulun kansakoulujen ongelmappilaita tutkineessa väitöskirjassaan Juha Valta kuvaa Heinätorin koulun tiloja seuraavasti: ”Koulun sisätilat suunniteltiin huonosti, koska luokat olivat täysin erillään toisistaan. Tämä aiheutti sen, että oppilaat näkivät toisiaan ainoastaan välitunneilla, minkä uskottiin vaikuttaneen negatiivisesti oppilaiden toisiinsa tutustumiseen. Vähäistä kanssakäymistä pidettiin syynä siihen, että oppilailla esiintyi hyvin paljon erimielisyyksiä. Opettajat tekivät parhaansa, jotta koululaisille olisi saatu yhteinen oleskelutila. Kaupunginpäättäjät kuitenkin hylkäsivät tehdyn esityksen. Hylkäämisen he perustelivat sillä, että ”mitä kurjempi olo opettajalla, sitä paremmin opettaa”. Kaupunginvaltuustojen jäsenten asennoituminen kansakoulujen lisärakentamiseen oli kielteinen kaikkialla Suomessa. Heidän mielestään kansakoulu oli tullut toimeen 30 vuotta entisissä tiloissa, joten ei ollut syytä rakentaa uusia ja kalliita rakennuksia.”⁸⁸

87 Lilius, H., 1982, s. 122–131

88 Valta, J., 2002, s. 55–56

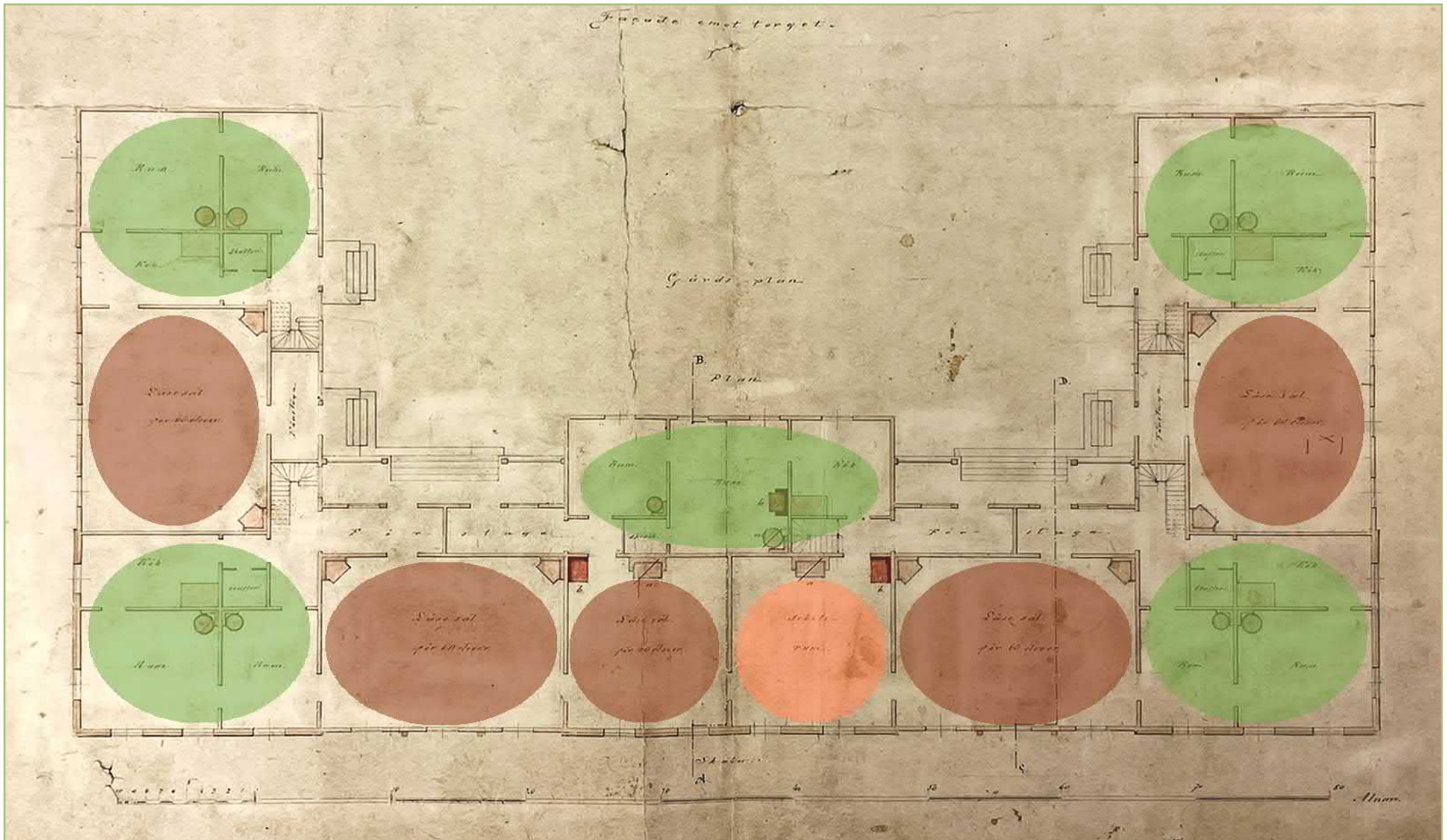
Päärakennuksen siätiloja kuvattuna kesällä 2022.

Rakennuksessa ei alun perin ollut yhteinäistä sivukäytävää koko koulun matkalla.

Pohjamuodoltaan Heinätorin päärakennus hahmottuu hieman E-kirjaimen muotoisena. Koulun tilat ovat muodostuneet siten, että kaikissa rakennuksen kulmissa ja keskimmaisessa lyhyemmässä E-kirjaimen sakarassa sijaitsi opettajan asuinhuoneisto. Asuinhuoneistot koostuivat huoneesta, keittiöstä ja eteisestä. Asuinhuoneistojen välillä sijaitsivat luokkahuoneet. Westlingin suunnitelmassa rakennuksen pohjapiirros on lähes täydellisen keskeissymmetrinen. Ainoat erot liittyvät rakennuksen keskellä sijaitsevaan opettajan asuinhuoneistoon. Todennäköisesti luokkahuoneiden järjestystä on rakennusvaiheessa vaihdettu keskenään rakennuksen keskiosassa.

Varmaa tietoa rakennusaikana tehdyistä muutoksista alkuperäiseen suunnitelmaan verrattuna ei ole. Myöskään päärakennuksen tilaohjelmasta sen valmistuttua ei ole varmuutta. Valmistuneen koulun tilaohjelma ja luokkahuoneiden määrä vaihtelee hieman eri lähteiden välillä. Hieman epäselväksi jää oliko koulussa valmistuessaan juhla- ja voimistelusalua ja mikä luokkahuoneiden ja opettajien asuinhuoneistojen lukumäärä oli.

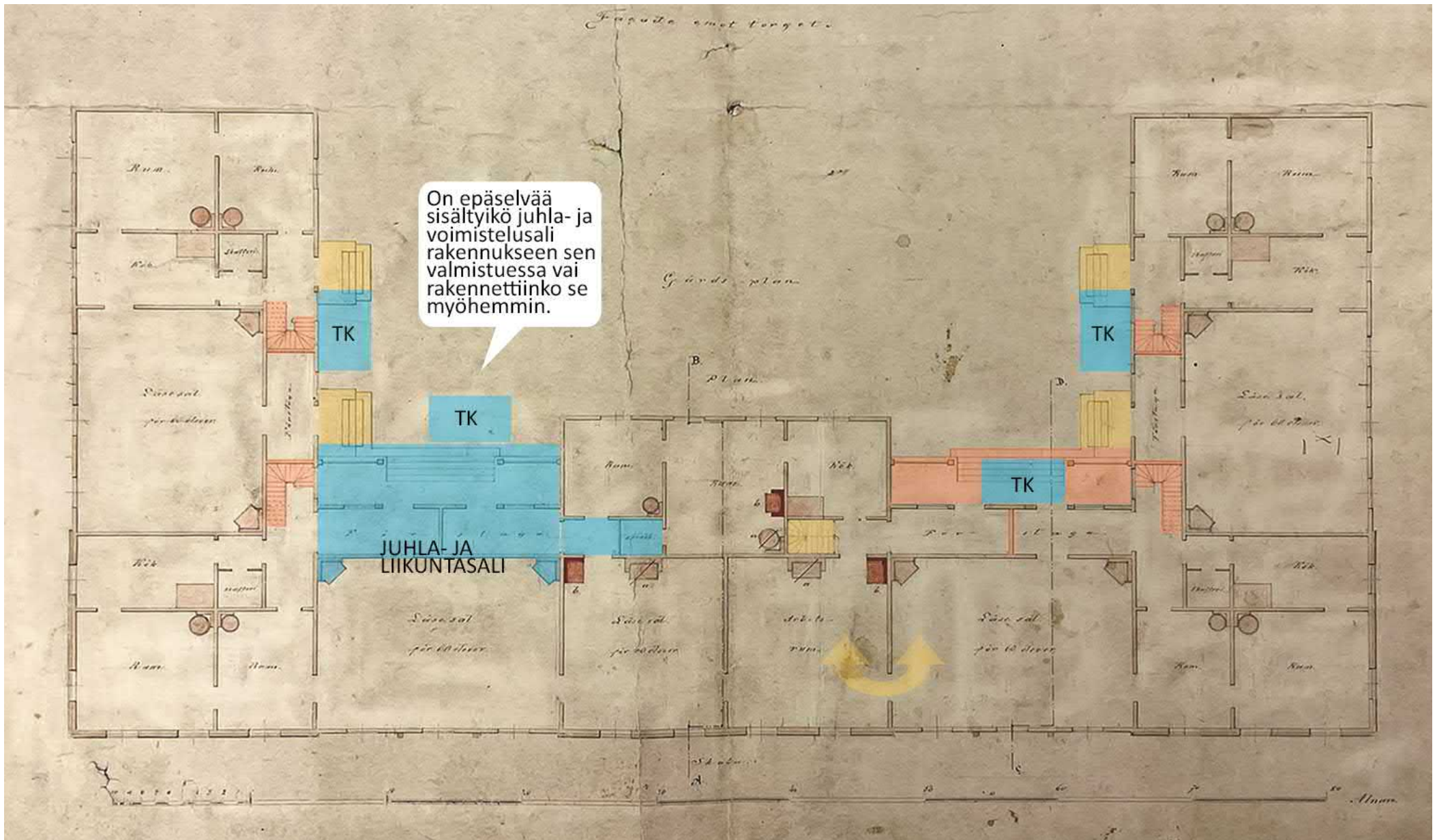

RAKENNUKSEN TILAJAKO JA KÄYTTÖTARKOITUKSET
Taustalla alkuperäinen pohjapiirustus 1875

Väreillä on merkitty Westlingin suunnitelman mukaiset tilojen käyttötarkoitukset

- Luokkahuoneet
- Opettajien asuinhuoneistot
- Käsitöuhuone

ARVIO RAKENNUSAIKAISISTA MUUTOKSISTA
Taustalla alkuperäinen pohjapiirustus 1875

Väreillä on merkitty todennäköiset rakennusaikaiset muutokset

- Todennäköisesti alkuperäisestä suunnitelmasta rakentamatta jätetyt tilat/rakenteet
- Todennäköisesti alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavaan kohtaan rakennetut tilat/rakenteet
- Todennäköinen ratkaisu miten tila/rakenne on rakennettu, vaikka poikkeaa alkuperäisestä suunnitelmasta.

	Alkuperäinen pohjapiirros, Wolmar Westling, 1873	Oulun kaupungin kansakoulun 50-vuotismuistojulkaisu, Walter J. Snellman, 1924	Oulun kaupungin kansakoulu 1874–1974 osa 1, Pertti Huttunen, 1974	Oulun koulujen 300 vuoden muistoksi, 1911
Luokkahuoneita	5	5	6	6
Opettajien asuntoja	5	5	4	5
Juhla- ja voimistelusalit	0	1	0 (lisätty myöhemmin)	0 (lisätty myöhemmin)
Käsityöhuone	1	1	?	?
Huoneiden määrä yhteensä	21	21	?	?

Heinätorin koulun alkuperäinen tilaohjelma eri lähteiden mukaan. Eroavaisuutta on erityisesti juhla- ja liikuntasalin osalta.

Oulun kaupungin kansakoulun 50-vuotismuistojulkaisussa vastavalmistunutta rakennusta kuvataan seuraavasti: *”Rakennuksessa oli valmistuessaan 21 huonetta, joista 5 luokkahuoneita. Lisäksi oli voimistelusalit, käsityöhuone ja 5 opettajien asuinhuoneistoa.”*⁸⁹ Näiden kaikkien mahtuminen rakennukseen yhtä aikaa olisi epätodennäköistä.

Oulun kaupungin kansakoulu 1874–1974 ensimmäisessä osassa koulun valmistumista kuvataan seuraavasti: *”Uusi kansakoulurakennus alkoi ilmeisesti olla tarkastuskunnossa keväällä 1875, sillä saman vuoden heinäkuussa pitämässään kokouksessa kansakoulun johtokunta päätti anoa siihen ensimmäisiä rakennemuutoksia, joista tärkein oli kyllin suuren juhlasalin aikaansaaminen, johon ei ollut kiinnittänyt huomiota alun perin koulun piirtäjä, kansakoulun johtokunta eikä piirustukset lopullisesti hyväksynyt lääninarkkitehti. Tätä varsin tarpeellista muutosta ei saatu aikaan koulun valmistumisvaiheessa, eikä asiaa saatu järjestymään lähitulevaisuudessakaan.”*⁹⁰

Oulun koulujen 300 vuoden muistoksi - julkaisussa koulun tilaohjelma kuvataan seuraavan kaltaiseksi: *”Heinätorin kansakoulutalo rakennettiin sitten v.v. 1874–75 ja tuli sisältämään 6 luokkahuonetta ja 5 asuntoja opettajalle ja vahtimestarille.”*⁹¹

Oulun Kansakoulun 50-vuotismuistojulkaisussa on otteita kansakoulujohtokunnan pöytäkirjoista. Pöytäkirjoissa on kuvausta juhla- ja liikuntasalin puuttumisesta. Pöytäkirjassa 13.7.1876 pidetyn kokouksen mukaan kansakoulunjohtokunta päätti esittää valtuustolle, että *”uuden koulutalon kahden salongin välinen seinä rakennuksen keskipaikoilla revittäisiin pois, koska talossa ei ole tarpeeksi suurta koulusalitila”. Tätä toimenpidettä ei nähty kuitenkaan tarpeelliseksi.*⁹²

Todennäköisesti opettajien ja vahtimestarin asuinhuoneistoja oli viisi kappaletta, kuten alkuperäisessä suunnitelmassakin. Opetustiloja oli todennäköisesti kuusi, joista yksi toimi käsityöhuoneena. Epäselvää on lähinnä, oliko koulussa juhla- ja liikuntasalia alusta saakka. Westlingin suunnitelmassa sellaista ei ole, mutta useissa lähteissä se mainitaan vastavalmistuneen koulun tilaohjelmassa. On myös mahdollista, että yhtä opetustiloista on käytetty salitilana alusta saakka ja sitä on myöhemmin laajennettu sisäpihan puolelle.

Kiinnostava yksityiskohta kaupungin ensimmäisen kansakoulurakennuksen tilaohjelmassa ovat opettajien asunnot. Westlingin suunnitelmassa on jokaista luokkahuonetta kohden opettajan kaksihuoneinen asunto. Tautalla koulurakennuksen tilaohjelmassa olivat mahdollisesti kouluhallituksen ohjeet maalaiskansakouluja varten tai yleinen käytäntö opettajan asumisesta koulun yhteydessä. Kouluhallituksen ohjeissa luokkahuonetta kohden tuli olla kaksihuoneinen opettajan asunto. Ainakin valtionapua saavilta maalaiskansakouluilta tätä edellytettiin.⁹³

89 Snellman, ym., 1924, s.24–26

90 Huttunen, P., 1974, s. 30

91 Koskenniemi & et al, 1911, s. 113

92 Snellman, ym., 1924, s. 88–103

93 Lilius, H., 1982, s. 122–131

Kaupunkiin rakennettavaa kansakoulua suunniteltaessa ei ehkä osattu huomioida, miten kaupunkikansakoulun tulisi poiketa maalaiskansakoulusta. Todennäköisesti ei osattu ajatella, että kaupungissa opettajan ei välttämättä tarvitse asua koulun yhteydessä. Tästä kertoo esimerkiksi se, että heti koulun valmistuttua yksi opettajista yritti ”hyyrätä” eli vuokrata virka-asuntonsa ulkopuolisille lisätulojen toivossa⁹⁴. Suuren osan koulun pinta-alasta kuluminen opettajien asuntoihin osoittautui pian ongelmalliseksi. Oppilasmäärän kasvaessa nopeasti, jouduttiin asuinhuoneet muutamaan opetustiloiksi⁹⁵. Aikalaisten mielestä asuinhuoneistojen sijoittaminen kaupunkikoulun rakennukseen oli jopa vakava suunnitteluvirhe⁹⁶.

Asunnoista muokatut tilat eivät toimineet tyydyttävästi opetustiloina. Oulun kansakoulun 50-vuotismuistojulkaisussa asuintiloista muokattuja luokkahuoneita kuvataan seuraavasti: *”Opettajien asunnoista, jotka ajanpitkään piti ottaa kansakoulun tarpeisiin, on muodostunut sangen ikäviä luokkahuoneita. Tämä on sitä valitettavampaa, sillä rakennus on muutoin kunnollisesti tarkoitukseen valmistettu ja lienee ollut aikanaan maamme uhkeimpia koulutaloja.”*⁹⁷

Päärakennuksen sisätiloja kuvattuna 1970-1980-lukujen vaihteessa. Ylemmässä kuvassa juhla- ja liikuntasalista peruskorjauksen purkutyöt ovat jo käynnissä. Sali muutettiin ruokalaksi ja osa siitä purettiin uuden ulkoseinäjän siirryttyä sisäänpäin.
Kuvat: Raimo Ahonen.

- 94 Huttunen, P., 1974, s. 30
95 Snellman, ym., 1924, s. 24–26
96 Huttunen, P., 1974, s. 30
97 Snellman, ym., 1924, s. 24–26

TODENNÄKÖINEN TILAJAKO JA KÄYTTÖTARKOITUKSET 1875

Huom! Ei alkuperäinen pohjapiirustus, vaan selvityksen tekijöiden arvio tilajaosta rakennuksen valmistuttua. Lähteenä kirjalliset lähteet huoneiden lukumäärästä ja myöhemmät piirustukset.

Väreillä on merkitty tilojen käyttötarkoitukset

- Luokkahuoneet
- Opettajien asuinhuoneistot
- Käsityöhuone
- Liikunta- ja juhlasali

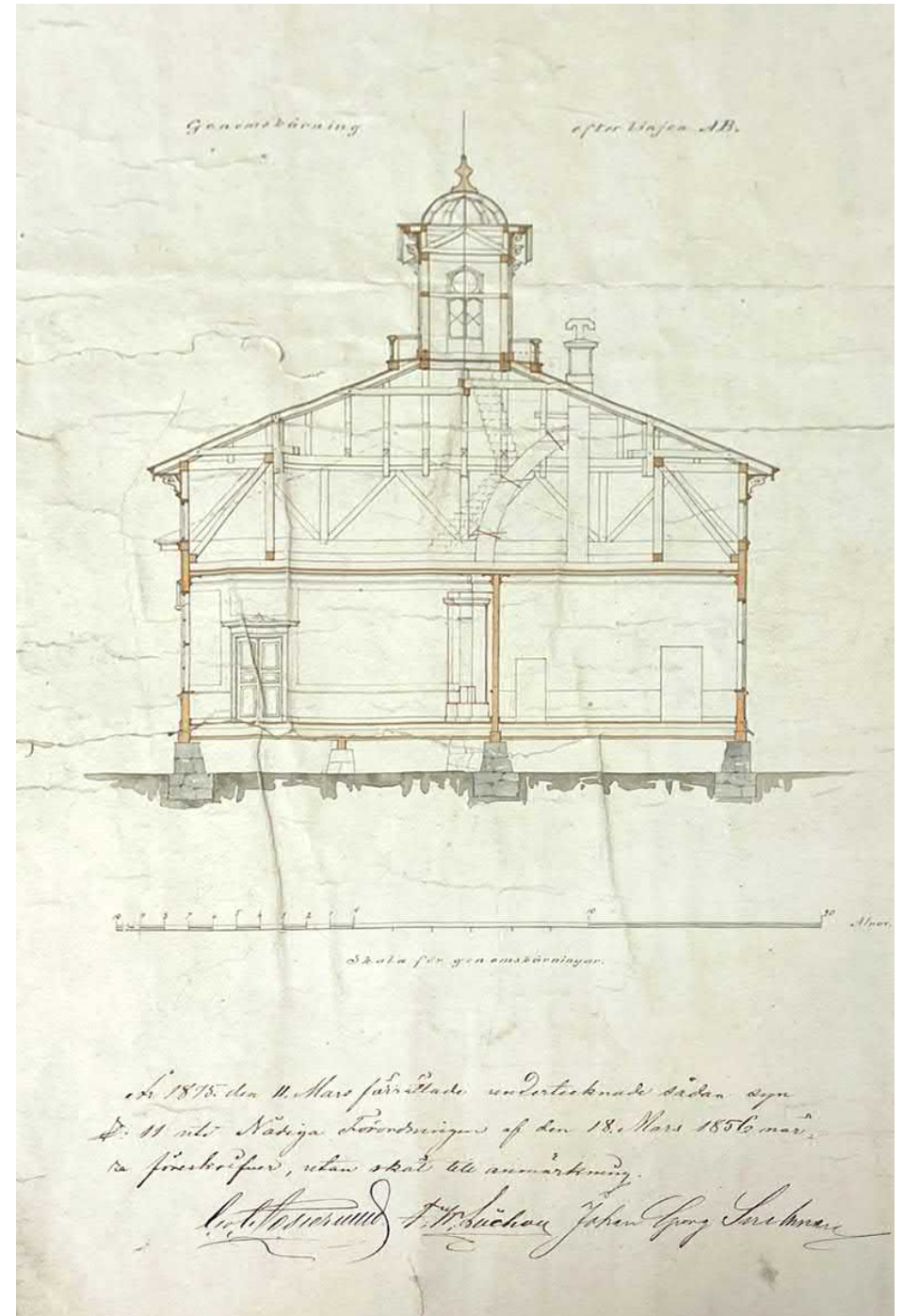
Westlingin alkuperäisissä piirustuksissa sisätiloja näkyy hieman leikkauspiirustuksessa. Suunnitelmassa myös sisätilat on käsitelty julkisivujen tapaan koristeellisesti. Leikkauspiirustuksessa näkyy muotoillut kattolistat ja hyvin koristeellinen sisäovi ja oven päällä frontoni. Seinien alaosissa näkyy puolipanelointi ja yläosissa kenttiin jaettu seinäpintoja.

Tarkemmin ei ole tiedossa, miten sisätilojen materiaalivalinnat ja koristeaiheet rakennusvaiheessa toteutuivat. Päärakennuksen sisätiloista ei ole löytynyt kovin vanhoja valokuvia. Vanhimmat valokuvat sisätiloista ovat arkkitehti Raimo Ahosen vuonna 1979 ottamia. Tällöin pintoja on jo alettu purkaa laajaa peruskorjausta varten. Siinä vaiheessa seinien alaosissa on ollut puolipanelointi, kuten Westlingin suunnitelmassakin. Todennäköisesti puiset koristeaiheet on toteutettu yksinkertaistettuina tai jätetty pois. Ainakaan valokuvissa sisäovien päällä ei näy frontoneita. Ovien peitelistat, katto- ja lattialistat ja puolipaneelin yläosassa olevat peitelistat ovat 1979 vuoden valokuvissa koristeellisia, mutta eivät aivan Westlingin suunnitelman runsauden tasolla.

Rakennuksen alkuperäisestä sisäväriytyksestä ei ole tietoa. Alkuperäisessä leikkauspiirustuksessa sisätilojen väristystä ei ole esitetty. Vuoden 1979 valokuvissa sisätilat ovat pääosin valkoiseksi maalatut, mutta käytäviltä poistettujen oppilasnaulakkojen kohdalla näkyy selvästi tummempi maalikerros. Ainakin jossain vaiheessa ennen 1970-lukua rakennuksen sisäväriytyksessä on ollut tummempia. Vanhoissa valokuvissa näkyy osittain purettuna pinkopahveja, joilla hirsiseinät oli vuorattu. Valokuvissa lattiat ovat maalattuja laualattioita ja katossa on kapea panelointi.

Leikkauspiirustuksessa näkyy päärakennuksen rakenteita. Päärakennuksen kantava rakenne muodostuu veistetyistä hirsikehästä. Tuulettuva alapohjarakenne on tehty tukevan kivijalan varaan, kuten myös tulisijojen perustukset. Ullakolla näkyy edelleen hienosti alkuperäisiä käsin veistettyjä hirsiseiniä. Ala- ja välipohjissa on hirsinen palkisto. Vesikaton rakenne perustuu hirsille kattoristikoiille ja ylös saakka ulottuville hirsiseinille. Suurimpien luokahuoneiden kohdalla julkisivussa näkyy hirsirakennetta tukevia pilastereita.

Alkuperäinen leikkauspiirros päärakennuksen keskeltä, tornin kohdalta, vuodelta 1873.
Lähde: Oulun kaupungin arkisto, Westling.

Päärakennuksen käytävä kuvattuna 1970-1980-lukujen vaihteessa. Peruskorjauksen purkutyöt ovat jo käynnissä ja purettujen naulakkojen takaa on paljastunut aiempia maalikerroksia. Koulun sisätilojen väritys on vaihdellut. Kuva: Raimo Ahonen.

3.5 Hollipirtti

Hollipirtin (B) omisti aikanaan kaupunkiviskaali Abraham Lundahl (1801–1858). Kaupungin vanhimmat ja maistraatti lahjoittivat tontin ilmeisesti kovasti pidetylle viskaali Lundahlille vuonna 1848. Tämän vuoksi hollipirtti tunnetaan myös nimellä ”fiskaalin pirtti”. Lundahlin perilliset myivät rakennuksen takaisin kaupungille tämän kuoltua. Tiedossa ei ole rakennuttiko Lundahl hollipirtin vai oliko se tontilla valmiiksi.⁹⁸ Vaikuttaa siltä, että Lundahlin aikana rakennusta ainakin laajennettiin.

Hollipirtin alkuperäisestä rakennusajankohdasta ei ole tietoa. Vanhimmat löytyneet piirustukset rakennuksesta ovat vuodelta 1856 peräisin olevat muutospiirustukset. Rakennus on siis peräisin vähintään 1850-luvulta, mutta on mahdollisesti sitä vanhempikin.⁹⁹

Hollipirtin rakennus sijaitsee Kirkkokadun varressa, kiinni katulinjassa. Vuoden 1856 muutospiirustuksen perusteella vaikuttaa, että aiemmin rakennus oli yhden huoneen kokoinen. Piirustuksen perusteella rakennusta laajennettiin noin puolitoista kertaa suuremmaksi 1850-luvulla. Asemapiirroksessa ja pohjapiirroksessa vaaleammalla puunvärillä on esitetty oletettu laajennusosa eli sisäänkäyntikuisti, eteinen, pienempi huone ja toinen suurempi huone tai pirtti.¹⁰⁰

Tässä ja muutosvaiheissa rakennus kuvataan 1856 suunnitelmien mukaisena, sillä sitä varhaisemmista vaiheista ei ole tietoa. Rakennus on harjakattoinen. Muuten suorakaiteen muotoisessa, melko pitkän ja kapean mallisessa, hirsirakennuksessa on keskeltä julkisivua ulos työntyvä sisäänkäyntikuisti. Kuistin on rakennuksen pitkän sivun keskellä sisäpihan puolella. Sisäänkäynti on kuistin sivulla, kuisti yhdistyy eteistilaan. Suoraan eteistilan kohdalla on pienempi huone, joka on voinut toimia keittiönä tai kamarina. Eteistilasta pääsee rakennuksen molemmissa päissä symmetrisesti sijaitseviin suurempi huoneisiin tai pirtteihin. Yksikerroksisessa rakennuksessa on ullakko, jolle on kulku kuistin sivussa olevan porrashuoneen kautta.¹⁰¹

Leikkauspiirustuksessa näkyy hieman rakennuksen rakenteellista ratkaisua. Hirsirakenteisessa rakennuksessa on kivijalan varaan rakennettu rossipohja, hirsirakenteiset seinä, hirsipalkisto alaja välipohjassa ja puiset kattoristikot. Ulos työntyvä kuisti on runkorakenteinen.

98 Oulun opettajayhdistys, 1974, s. 11

99 Muutospiirustus, 1856

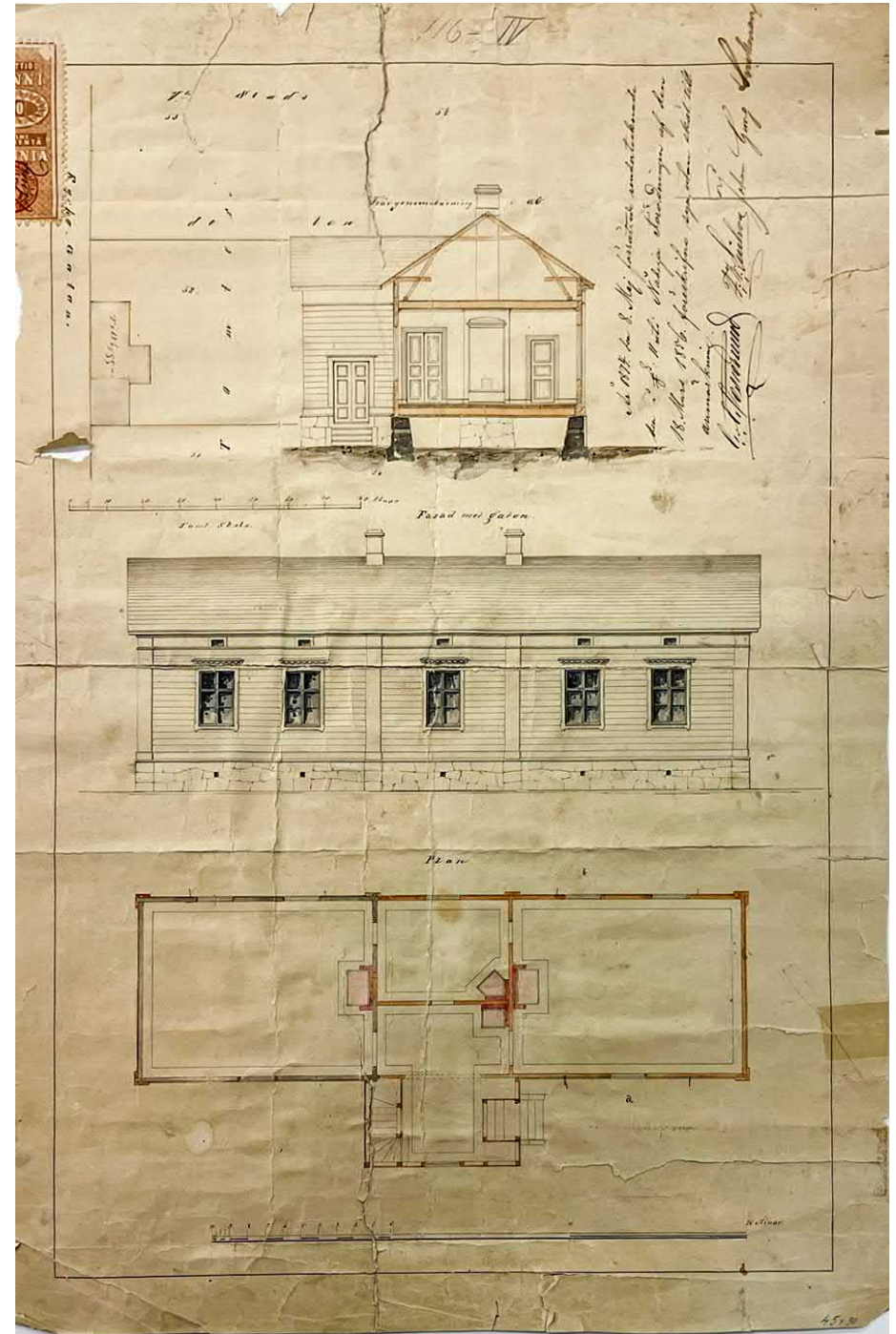
100 Muutospiirustus, 1856

101 Muutospiirustus, 1856

Muutospiirustus hollipirtistä vuodelta 1856.

Rakennuksen laajennus näkyy vaaleammalla värillä asema- ja pohjapiirustuksessa.

Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

Valokuva hollipirtistä todennäköisesti 1950-luvulta.
Kuvat: Pohjois-Pohjanmaan museo, Uuno Laukan kuvakokoelma.

1800-luvun arkkitehtuurissa vallassa olivat kertaustyyli. Uusklassismin muotokieli antoi vaikutteita myös kansanrakentamiseen. Tietyt tyyliin kuuluvat piirteet jäivät elämään erityisesti puurakentamisessa. Näitä ovat mm. vaakasuora vuorilauditus julkisivussa, valkoiset nurkka- laudat ja kuusi- tai kahdeksanjakoiset ikkunat.^{102,103} Hollipirtissä on nähtävissä juuri näitä piirteitä. Kivijalan päälle rakennetussa hirsirakennuksessa on leveä jalkapaneeli, julkisivussa on vaakasuuntainen laudoitus tai paneeli. Pitkillä julkisivuilla seinän yläosassa kulkee koristelista, jonka yläpuolella ovat ullakon matalat ikkunat. Räystäiden tuuli- ja otsalaudat jatkuvat rakennuksen pidemmiltä sivuilta kulmien ympäri muodostaen päätyihin avokantaiset päätykolmiot. Rakennuksen nurkissa on jyrkät nurkkalau- doitukset ja julkisivun keskiosassa hirsiliitosten kohdalla leveät pilasterit. Ikkunoiden vuorilaudat ja hammastetut otsalistat ikkunoiden päällä ovat hyvin selkälinjaisia. Vuoden 1856 muutospiirustuksesta ei käy ilmi rakennuksen väri- titys. Uusklassismille tyypillisesti koristeaiheet ovat todennäköisesti olleet valkoiset.¹⁰⁴

- 102 Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry;
Hannula;& Salonen, 2007
103 Laine, T., 2012
104 Muutospiirustus, 1856

Asuinrakennus 1981 vuodelta olevassa valokuvassa.
Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

3.6 Asuinrakennus

Vuonna 1896 rakennusmestari J. W. Lillqvist suunnitteli Heinätorin koulun pihapiiriin puisen yksikerroksisen asuinrakennuksen (E). Rakennus sijoitettiin koulun pihapiirin kulmaan aivan Torikadun varteen. Rakennuksen pitkä sivu on Torikadun suuntainen. Alkuperäisen pohjapiirroksen mukaan muuten suorakaiteen muotoisen rakennuksen kyljessä on kaksi kuistia ulokkeena, sisäänkäyntejä varten. Rakennuksessa oli pohjapiirroksen mukaan kaksi asuntoa. Toisessa oli yksi huone ja keittiö, toisessa kaksi huonetta ja ulokeosassa keittiö.¹⁰⁵

Klassishenkisen asuinrakennuksen julkisivut ovat hyvin vähäeleiset. Hollipirttiin verrattuna yksityiskohtia on vähemmän ja ne ovat sirompia. Julkisivussa on vaakasuuntainen puuverhous. Jalkalista, nurkkalaudat ja ikkunoiden vuorilaudat ovat ohuita, väriltään todennäköisesti valkoisia. Ikkunoiden yläpuolella on höylätyt otsalistat ja vuorilautojen nurkat on muotoiltu. Kadun puolen julkisivussa on kaksi pientä ikkunaa ullakolle ja niiden alla vaakasuuntainen koristelista.

Rakennus on hirsirunkoinen. Todennäköisesti alkuperäiset, myöhemmin puretut kuistit, ovat olleet runkorakenteisia. Rossipohjaisessa rakennuksessa on kivijalka, hirsiset ala- ja välipohjapalkistot ja puinen kattoristikko.

¹⁰⁵ Oulun rakennussuojelukohteita selvittävä toimikunta, 1986

Salirakennus kesällä 2022. Kuvan etualalla näkyy henkilökunnan parkkialue. Salin edusta, jossa kuvassa näkyy autoja, on koulun piha-alueita.

3.7 Liikuntasali

Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila suunnitteli Heinätorin koulun yhteyteen lisärakennuksen, joka valmistui vuonna 1985. Rakennuksessa sijaitsevat koululta uupuneet liikuntasali apu- ja pukutiloineen sekä teknisen työn tilat.¹⁰⁶

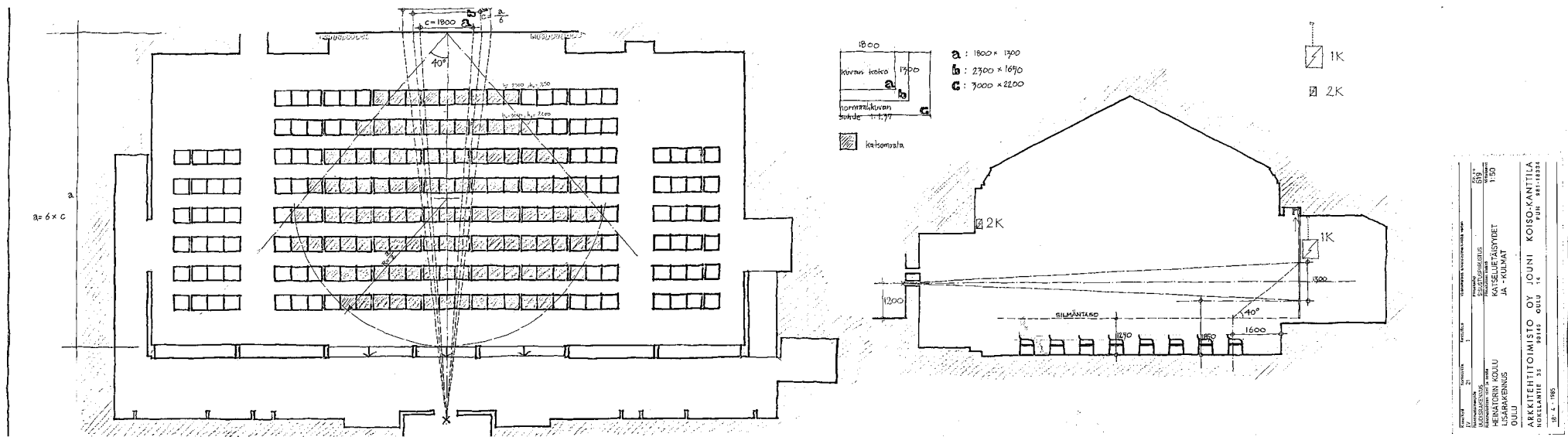
Liikuntasalin (D) suunnitelma-asiakirjoissa vuodelta 1985 on yleistä kuvausta rakennuksen suunnitteluratkaisuista:

”Uusi salirakennus liittyy säilytettäväksi luokiteltuun koulurakennukseen ja yhteensä viiden erillisen rakennuksen ryhmään. Tutkituista useista sijoittelu- ja massoittelevaihtoehdoista päädyttiin yksikerroksiseen ratkaisuun, jossa salirakennus sulkee pihapiirin vanhan koulun rakentamisajankohdalle tyypilliseen tapaan tosin pelialueiden jäädessä ulkopuolelle koko korttelia ympäröivän korkean umpilauta-aidan ja puuston sisään. Sijoitusratkaisuun vaikuttivat oleellisesti myös koulun toiminnalliset näkökohdat, koska opetustiloja oli hajallaan tontilla jo kolmessa eri rakennuksessa. Salirakennus on massoiteltu huomioimalla viereisten rakennusten räystäs- ja harjakorkeudet. Päärakennus on edelleen hallitseva, joskin salin kattolyhty ja korostettu sisäänkäynti viestittävät uudisrakennuksen asemasta pihaa ympäröivien rakennusten arvojärjestyksessä. Salirakennuksen arkkitehtuuri on sekä paikkaansa ja vanhaan tyyliin sopeutuva, että itsenäinen uutta arkkitehtuuria ilmentävä julkinen rakennus. Salirakennuksen käyttötilat on ryhmitelty kahden sisäänkäynnin varaan. Pihalle avautuva pääsisäänkäynti on avara ja liittyy aulaan, josta on välitön näköyhteys alemmalla tasolla olevaan juhla- ja liikuntasaliin. Salissa on näyttämö ja valkokangas sekä projektorihuone. Salin lattiataso on valittu siten, että tilaan saadaan ihanteellinen vapaa korkeus lentopallokentälle, jonka mukaan myös pohjaratkaisu on mitoitettu. Samalla on aulasta muodostunut käyttökelpoinen ”katseluparvi”. Matalammat tekniset tilat sijaitsevat pihaan nähden salin takana. Jolloin rakennusryhmitys on saatu riittävän ilmapaksiksi. Ratkaisulla on myös luotu vaihtelua pallokentän puoleiseen pienimittakaavaiseen rakennusriviin. Rakennuksen puumateriaali ja useat yksityiskohdat on johdettu tontin vanhasta rakennuskannasta. Salin kantavana runkona ovat liimapuupilarit ja avoimet teräsristikot.”¹⁰⁷

106 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1985

107 Oulun kaupunki rakennusvirasto, 1985

Liikuntasalin käyttö juhlasalina on esitetty erillisenä piirustuksena. Leikkauspiirustuksessa näkyy hyvin salin muotoa. Saliin suunniteltiin erillinen projektorihuone.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

Salirakennuksen arkkitehtuurissa ja koristeaiheissa näkyy viitteitä korttelin vanhempiin rakennuksiin, mutta modernilla tavalla toteutettuna, esimerkiksi ikkunoiden vinoristikot.

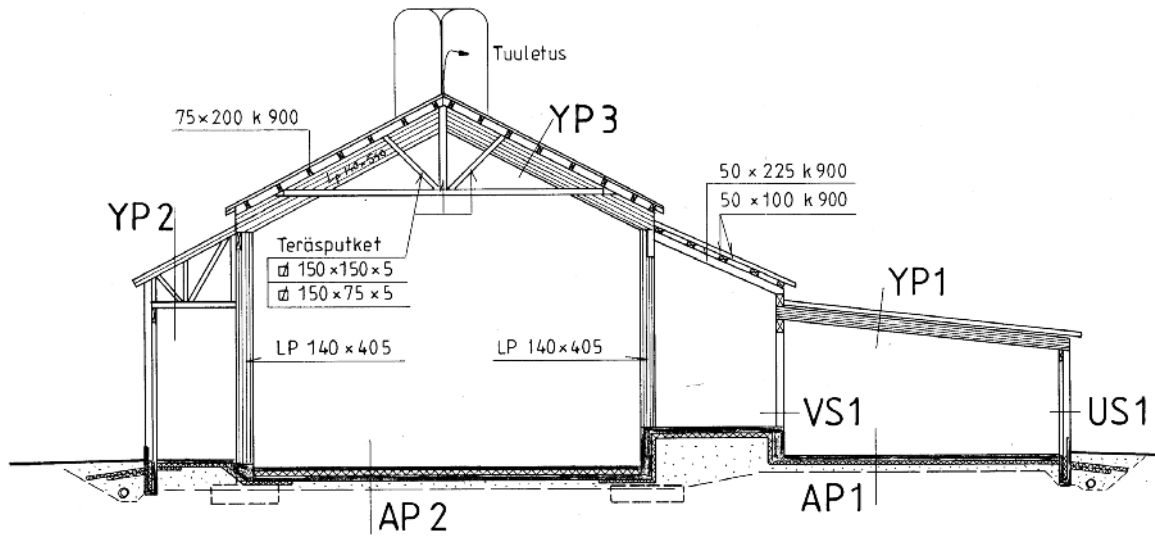
Teksti kuvaa hyvin liikuntasalirakennusta. Suurta puista salirakennusta on sovitettu ympäröivien rakennuksien mittavaakaan porrastuvalla moniosaisella katolla. Julkisivussa on rimalaudoitettu alaosa, rintapaneelin tapaan. Muuten julkisivut ovat pääosin vaakapaneloidut. Pääsisäänkäynti on rakennuksen pihan puolella. Harjakattoisen sisäänkäynnin etuosassa on puupilareiden kannateltu päätykolmio, sisäänkäynnissä julkisivuverhous on pystysuuntainen. Kapeiden ikkunoiden edessä on rimoista tehdyt vinoristikot, jotka viittaavat korttelin vanhojen rakennuksien arkkitehtuuriin. Ylimpänä rakennuksessa on kattolyhty, kuin pieni majakka. Rakennuksen väristys sointuu ympäröiviin rakennuksiin. Julkisivut ovat vaaleankeltaiset, ikkunat tummanruskea, yksityiskohdat valkoisia ja katto mustaa peltikatetta.¹⁰⁸

Liikuntasaliin on käynti sisäpihan puolelta, salin pitkältä sivulta. Salin lattia on matalammalla tasolla. Sisäänkäyntiä vastapäätä on näyttämö. Pihan tasossa salia reunustaa aula tai käytävä. Salin molemmissa päädyssä sijaitsevat pukuhuone-, wc- ja varastotilat. Teknisen työn tiloihin on oma sisäänkäynti rakennuksen sivulta. Tilat kiertyvät näyttämön ympärille ja taakse.¹⁰⁹

108 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1984–85

109 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1984–85

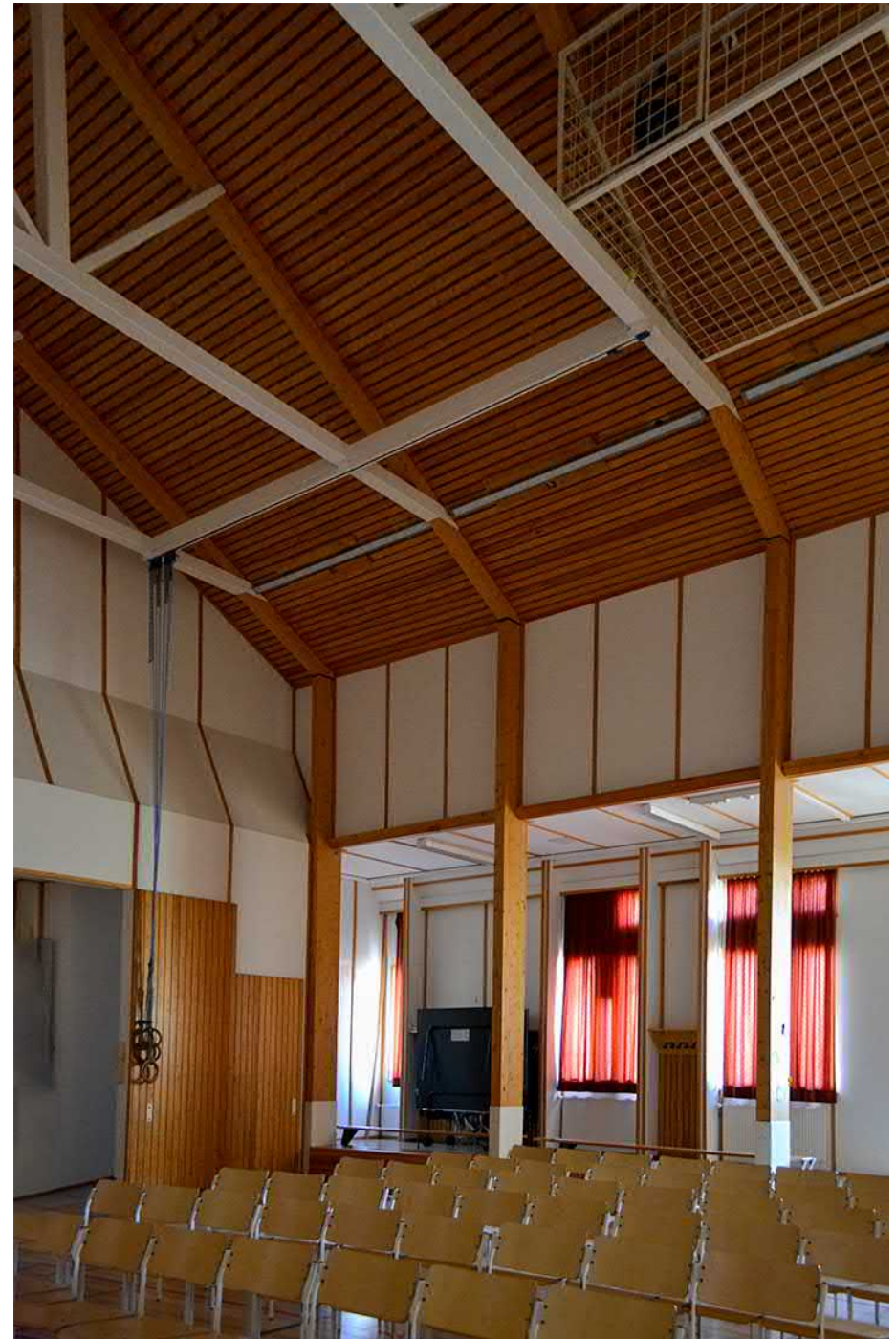
Rakennepiirustus liikuntasalin kantavasta rakenteesta vuodelta 1984.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto, Insinööritoimisto Antti Viitakoski.

Salirakennuksen rakenne perustuu liimapuukehille, joita on tuettu teräsristikoilla. Salissa massiiviset liimapuukehikot ja teräsristikot ovat näkyvissä sisätiloissa. Alapohja on maavarainen ja seinät runkorakenteiset.

Heinätorin koulu salirakennus on osa 1970–1980-luvulla Oulun seudulla nousutta Oulun koulun arkkitehtuurisuuntausta. Suuntauksessa korostuivat muun muassa paikallisen tradition ja materiaalien kunnioittaminen, paikan henkeä korostava arkkitehtuuri, käyttäjälähtöinen suunnittelu ja ihmisen mittakaava sekä omaleimaisuus ja suomalaisuus. Oulun kaupunki on inventoinut Oulun koulun kohteita ja tehnyt niistä inventointiraportin. Heinätorin koulun liikuntasali on mukana raportissa. Sitä kuvataan siinä seuraavalla tavalla: *”Heinätorin koulun liikuntasali on toteutettu 1876 valmistuneen koulukokonaisuuden laajennukseksi erillisenä rakennuksena 1985. Massaltaan suuri liikuntasali on sovitettu koulumiljöön mittakaavaan onnistuneesti keskelle korttelia. Julkisivun materiaalit, runsas detaljointi ja porrastettu harjakatto ovat saaneet aiheistonsa vanhasta koulurakennuksesta, joskin hieman päälleliimatun tuntuisesti.”*¹¹⁰

110 Oulun kaupungin kulttuuriympäristöryhmä, 2020

Juhla- ja liikuntasalin rakenteita ja sivukäytävä kesällä 2022.

3.8 Piharakennukset

Heinätorin koulun pihapiirissä on eri vaiheissa sijainnut useita eri piharakennuksia. Vanhimmissa asemapiirustuksissa ja ilmakuvissa pihapiirissä näkyy lisää asuinrakennuksia, ulkohuone ja liiteri. Selvityksessä piharakennuksilla tarkoitetaan rakennuksia ja rakenteita, jotka pihassa sijaitsivat ennen päiväkodin työmaan alkamista. Rakennukset sijaitsivat rivissä hollipirtin ja liikuntasalirakennuksen välissä, rajaten koulun pihaa. Piharakennuksien taakse jäi koulun pallokenttä.

Vanhin piharakennuksista on punamultainen hirsinen makasiinirakennus tai puohi (F). Sen rakentamisajankohdasta ei ole tietoa, mutta se näkyy vuodelta 1931 olevassa ilmakuvassa. Kioski-raportissa makasiinin arvioidaan olevan 1920-luvulta tai sitä edeltävältä ajalta¹¹¹. Alkuperäisestä ulkonäöstä ei ole tietoa. Vanhimmat valokuvat makasiinirakennuksesta ovat 1960-luvulta. Silloin rakennus on ollut melko lailla näkyistä vastaavassa ulkoasussa. Harjakattoisen hirsirakennuksen julkisivu on verhoiltu pystysuuntaisella lomalaudoituksella. Verhouksessa on punamultakäsittely. Sisäänkäynti on pariovista. Ovi- en yläpuolella ja rakennuksen takaseinässä on puiset ikkunaluukut. Ovet ja ikkunaluukut ovat mustat ja niiden vuorilaudat valkoiset.

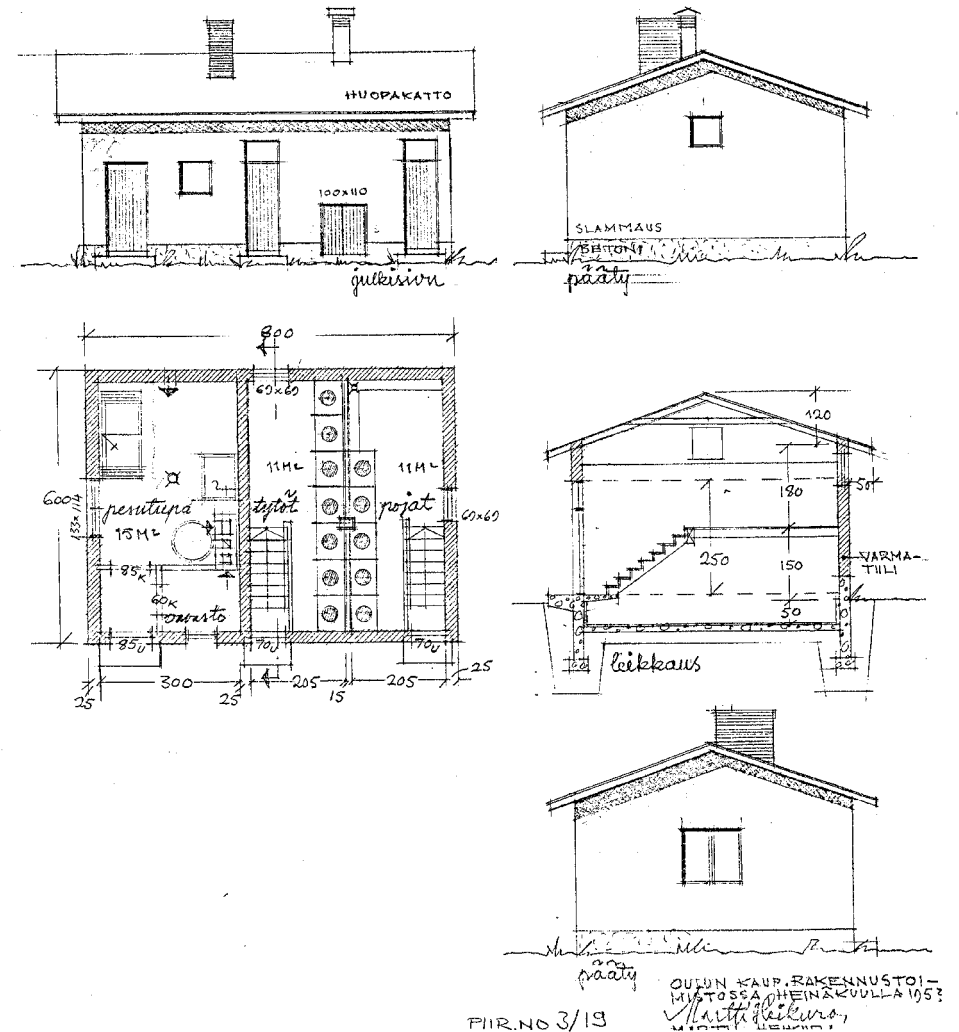
Vuodelta 1956 on olemassa kaupunginarkkitehti Martti Heikuran tekemä suunnitelma kivirakenteisesta käymälä- ja pesutarakennuksesta (C). Kivirakennus sijaitsi lähimpänä hollipirttiä, entisen liiterin paikalla. Heikuran suunnitelmissa näkyy rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus ja ulkonäkö. Tiilirakenteisessa rakennuksessa oli matala huopapintainen harjakatto, rapattu julkisivu ja ovet pihan puolen seinustalla. Rakennuksessa oli koulun pesutupa, pieni varasto ja ulkokäymälät tytöille ja pojille. Käymälöissä oli portaat ylemmälle tasolle, jolla on pitkä rivi ulkohuoneen istuimia. Julkisivussa näkyy käymälöiden tyhjennysluku pienempänä ovena. Käymälän ovien päällä ja rakennuksen jokaisella seinustalla oli yksi ikkuna.¹¹² Funktionalismin ihanteiden mukaan rakennus oli yksinkertainen ja käyttötarkoitus sai näkyä ulospäin.

Makasiinirakennuksen jatkeena sijaitsi välituntikatos (G). Se näkyy ensimmäistä kertaa 1964 vuodelta olevassa ajantasapiirustuksessa koulun piha-alueesta. Piirustuksia katoksesta ei löydy. Vanhoissa valokuvissa katos näkyy 1960-luvulta lähtien. Matala harjakattoinen katos seisoi paksujen pyöröhirsisten pilarien varassa. Se sijaitsi kiinni makasiinirakennuksessa ja harjansuunta oli poikittain makasiiniin nähden.

Pesutupa- ja käymälärakennuksen alkuperäiset piirustukset vuodelta 1953 on tehnyt Martti Heikura.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

111 Kioski-raportti
112 Heikura, M., 1956

Heinätorin kansakoulu.
pesutupa- ja käymälärakennus
1:100

Heinätorin koulun piha-alue on muuttunut useita kertoja rakennuksien rakentamisen tai purkamisen myötä. Kaikista vaiheista ei ole löydettävissä dokumentaatiota. Vanhassa valokuvassa keskellä, hollipirtin rakennuksen päädyssä näkyy pieni rakennelma, jota ei näy missään asiakirjoissa. Sen ajoituksesta tai käyttötarkoituksesta ei ole tietoa. Kuva on vuodelta 1976.

Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

4 MUUTOKSET

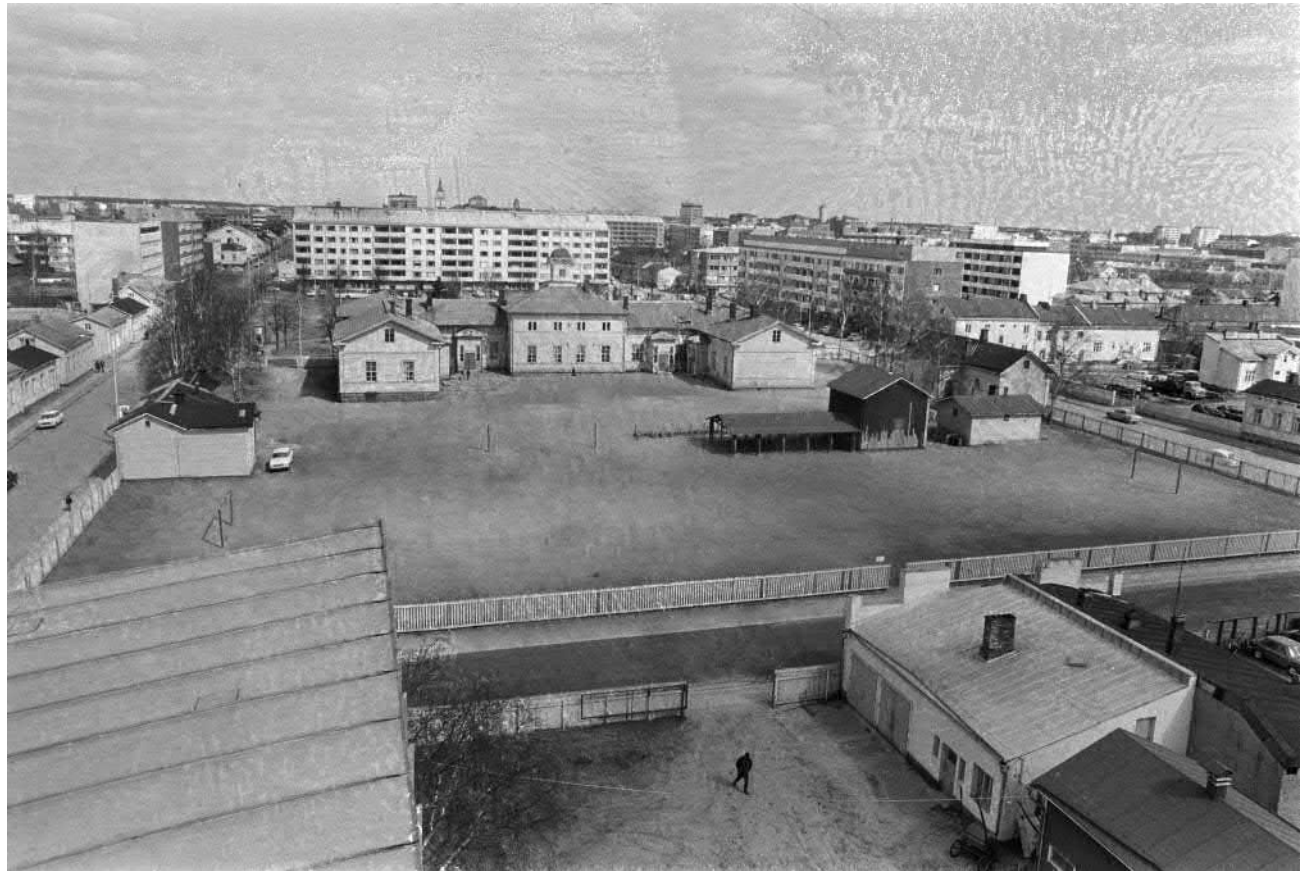
4.1 Koulun kortteli ja piha-alue

Vanhoissa ilmakuvissa näkyy hyvin Heinätorin koulun korttelin kehitys 1900-luvulla. Historiallisia ilmakuvia Oulusta löytyy 1930-luvulta alkaen. Sitä vanhemmat vaiheet korttelin kehityksestä on pääteltävä kirjallisten lähteiden sekä Oulun vanhojen asemakaavojen avulla. Historiallisia ilmakuvia on mahdollista katsoa Maanmittauslaitoksen ylläpitämällä paikkatietoikkuna.fi-sivustolla. Oulun kaupungin vanhat asemakaavat löytyvät kaupungin verkkosivuilta.

Heinätori ja sen vieressä sijaitseva tuleva koulun kortteli näkyvät jo vuoden 1824 asemakaavassa¹¹³. Kun ensimmäiset kansakoulut perustettiin vuonna 1874, oli tuleva koulun kortteli Heinätorin laidalla lähinnä asuinkäytössä. Uuden koulurakennuksen tieltä tiedetään lunastetun ja puretun 10 pientä puutaloa¹¹⁴.

Korttelin itäkulmassa sijaitsi maneesirakennus, jonka sijainti näkyy asemakartassa vuodelta 1876¹¹⁵. Siinä näkyy myös juuri valmistunut Heinätorin koulun päärakennus. Maneesirakennus rakennettiin vuonna 1858 ja se paloi vuonna 1922.¹¹⁶

Vuoden 1931 ilmakuvassa näkyy hyvin koulun korttelin jakautuminen kahteen osaan. Heinätorin koulun päärakennus (A) ja sen pihaa kiertävät pientalot rajaavat hieman yli puolet korttelista umpinaiseksi pihapiiriksi. Loput korttelista eli Peltokadun puoleinen pääty näkyy tyhjänä joutomaana maneesirakennuksen palon jäljiltä. Ilmakuvasta ei aivan tarkasti näy rakennuksien lukumäärä, mutta ainakin nykyisen liikuntasalirakennuksen paikalla on sijainnut pientalo ja sen jatkeena kahdesta kolmeen pienempää rakennusta, todennäköisesti erilaisia piharakennuksia. Korttelin sivuilla näkyvät nykyisinkin koulun käytössä olevat rakennukset hollipirtti (B) ja asuinrakennus (E). Koulun piha-alue on todennäköisesti osittain aidattu.¹¹⁷

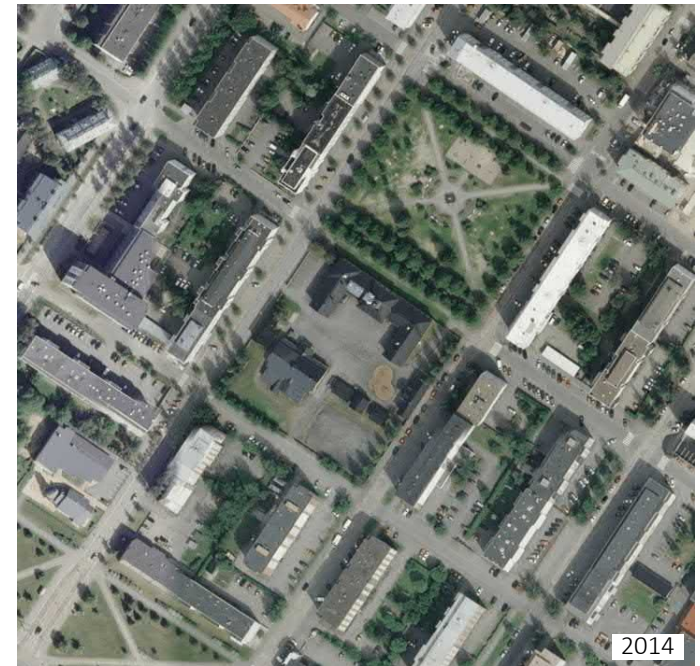
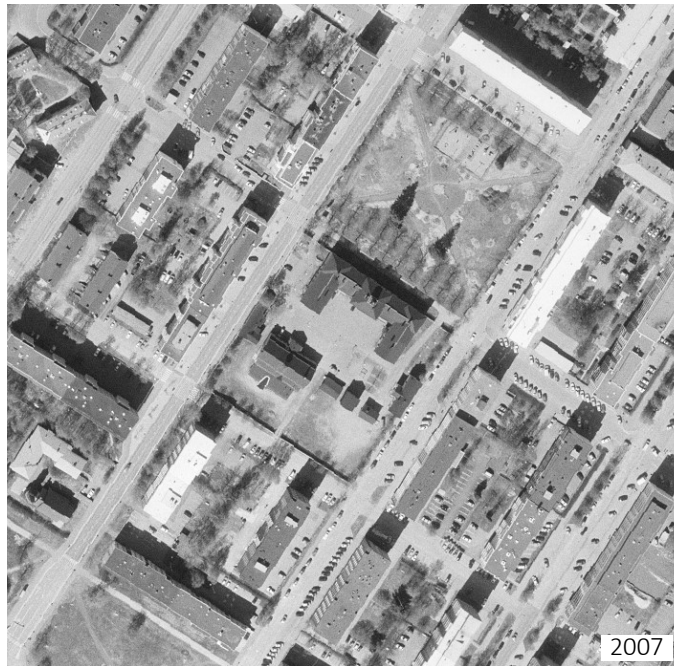
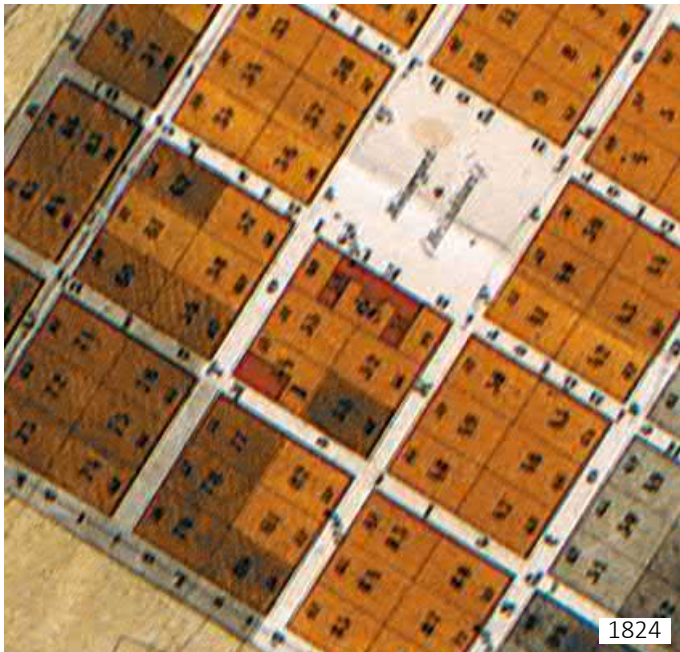
Ilmakuvassa vuodelta 1947 rakennukset näkyvät jokseenkin samanlaisina. Mahdollisesti piharakennuksissa on tapahtunut jotain muutoksia. Korttelin tyhjässä osassa näkyy nurmikkoa, polku ja kasa rakennusjätettä tai maa-ainesta. Päärakennuksen molemmissa päädyissä näkyvät hyvin välituntihoja reunustavat puurivit Westlingin asemapiirroksen mukaisesti.¹¹⁸

Heinätorin koulun piha-alue on muuttunut useita kertoja rakennuksien rakentamisen tai purkamisen myötä. Valokuvassa vuodelta 1968 näkyy hyvin koulun kortteli ja piha-alue.

Kuvassa kiinnostavaa ovat myös naapurikorttelit, joissa on vielä pientaloja. Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

113 Asemakaava, 1824
114 Snellman, ym., 1924, s.24–25
115 Asemakartta, 1876
116 Oululehti, 1972
117 Maanmittauslaitos, 1931

118 Maanmittauslaitos, 1947

Asemakaavat ja ilmakuvat Heinätorin koulun ympäristöstä. Vuosiluvut on merkattu kuviin. Lähteet: Oulun kaupunki, Oulun historialliset kartat ja Paikkatietoikkuna, Maanmittauslaitos.

Heinätorin koulu ja Heinätorin puisto vuonna 1949 lehtikuvassa. Lähde: Journalistinen kuva-arkisto, JOKA.

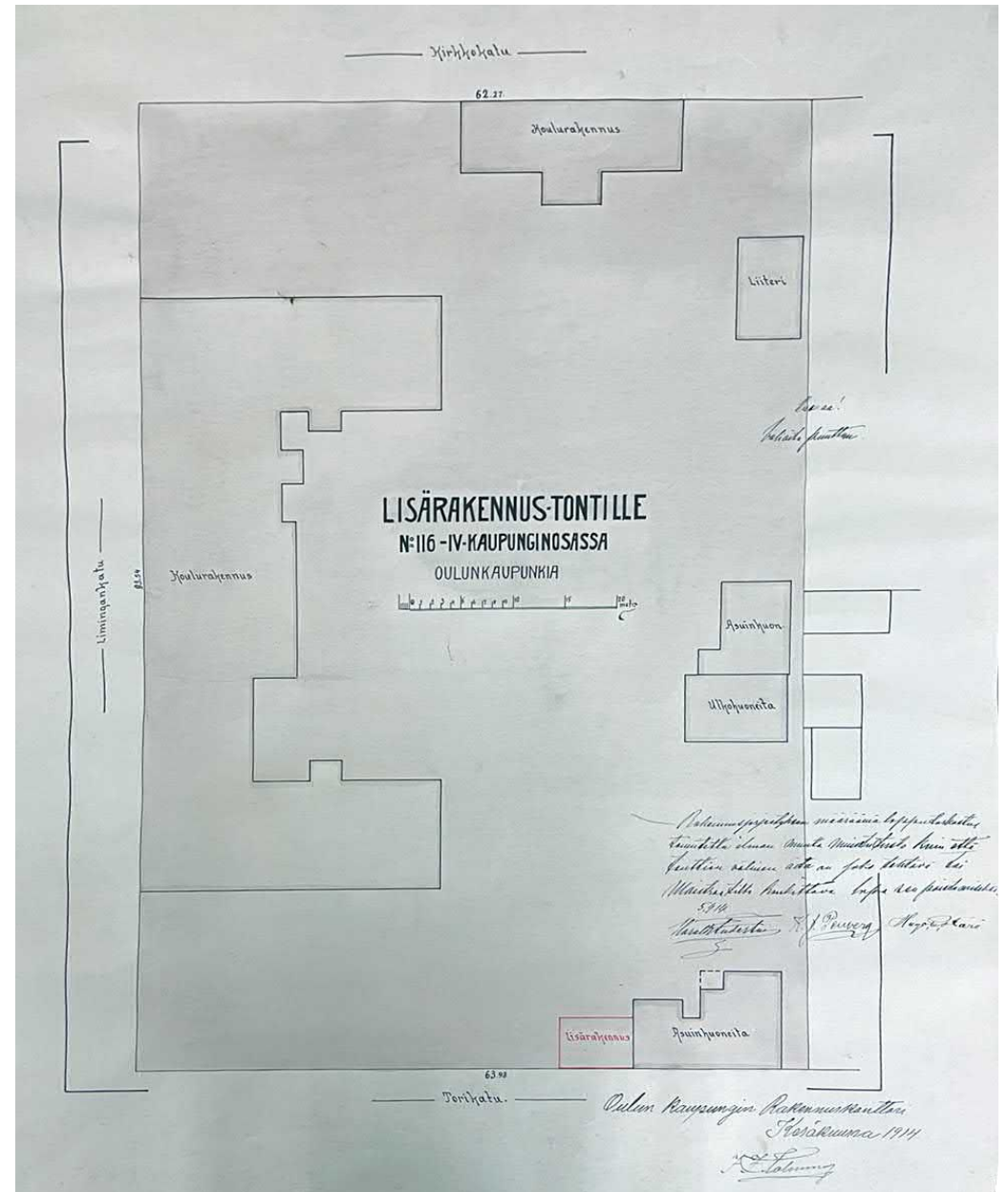

Vuoteen 1961 mennessä asuinrakennus nykyisen liikuntasalin kohdalta on purettu. Piha avautuu korttelin tyhjään osaan, joka näkyy koulupihan tavoin avoimena hiekkakenttänä. Polut kulkevat alueen läpi. Korttelia on aidattu osittain.¹¹⁹ Piharakennuksia on kolme (C, F, G) ja ne ovat selvityksessä esitellyt rakennukset. Rakennukset sijaitsivat rivissä hollipirtin vieressä, rajaten koulun pihaa. Keskimäinen piharakennuksista pysyy paikoillaan kaikissa ilmakuvissa, vanhimmasta lähtien. Koulun varastorakennuksena toiminut hirsinen makasiini (F) on sijainnut koulun pihalla ainakin 1930-luvulta alusta saakka.

1970-luvulla Heinätorin koulusta tuli erityiskoulu. Koulun kaikki rakennukset kunnostettiin laajassa peruskorjauksessa. Suunnitelmat teki Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila vuonna 1979–80. Samalla piha-alue kunnostettiin. Tyhjästä korttelin osasta tuli virallisesti osa koulun pihaa, kun koko korttelin ympäri rakennettiin aita ja alueelle tuli pallokenttä sekä koripallotelineet ja lentopalloverkko. Rakennuksien keskelle on suunnitelmiin merkitty välituntipiha ja jonkin verran leikkivälineitä. Pihassa on asfalttia ja nurmialueita. Puurivit päärakennuksen molemmista päädyistä on kaadettu ja päärakennuksen päättyyn Torikadun puolelle on tehty parkkialue henkilökunnalle.¹²⁰

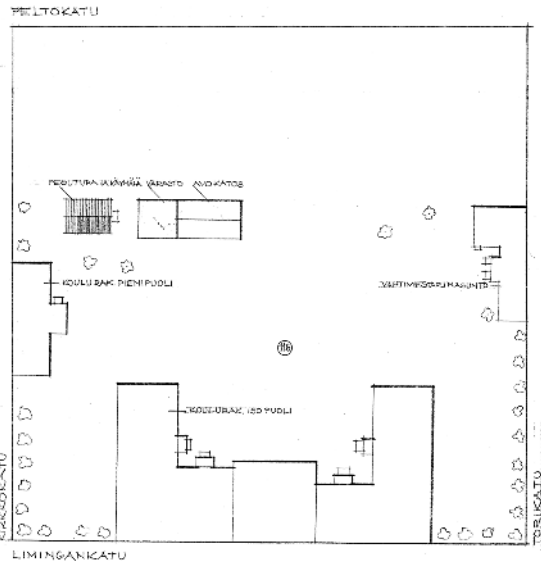
Vuonna 1986 koulun pihapiiri palasi lähemmäs alkuperäistä muotoaan liikuntasalirakennuksen (D) valmistumisen myötä. Liikuntatilat ja teknisen työn tilat sijoitettiin uudisrakennukseen, joka rakennettiin aiemmin puretun pientalon kohdalle. Rakennuksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila vuonna 1984–1985. Liikuntasalirakennus rajasi jälleen koulun pihan melko suljetuksi kokonaisuudeksi ja erotti korttelin jälleen kaksiosaiseksi. Välituntipiha jäi rakennuksien väliin ja piharakennuksien ja liikuntasalirakennuksen taakse tuli pallokenttä.¹²¹ Vuonna 1997 välituntipihaa täydennettiin koripallo- ja leikkikentillä¹²².

Arkkitehtitoimisto Oy Jouni Koiso-Kanttilan tekemissä aksonometriakuvissa vuodelta 1980 Heinätorin koulun korttelia kiertävä aita on maalattu samaan keltaiseen sävyyn kuin päärakennuksen listat. Nykyään aita on kestopuuta ja maalamaton.

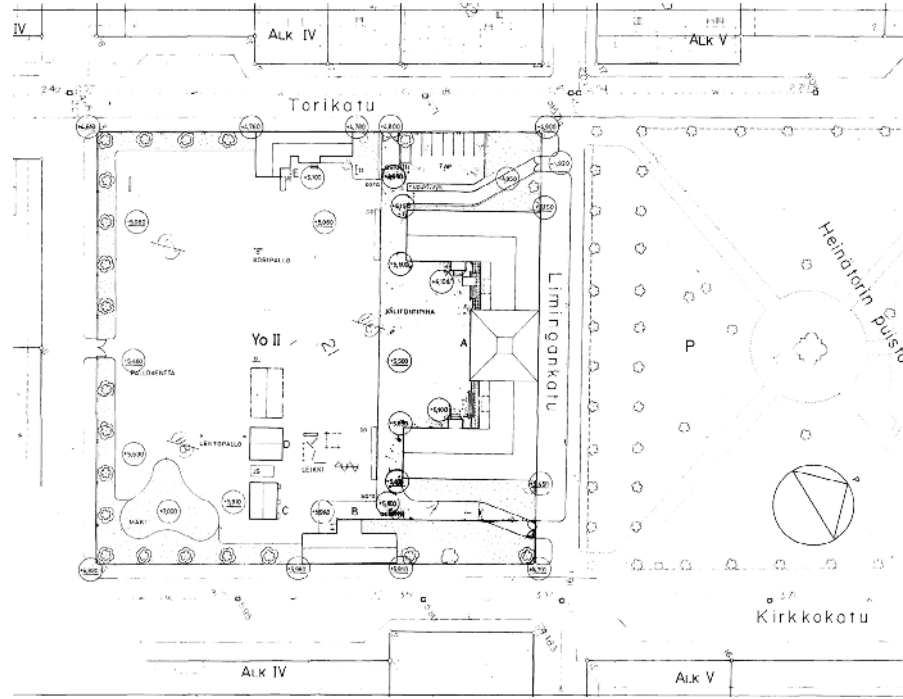
Asemapiirustuksessa vuodelta 1914 näkyvät pihalla sijainneet, myöhemmin puretut asuinrakennus, liiteri ja ulkokuone. Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

- 119 Maanmittauslaitos, 1961
- 120 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979
- 121 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1985
- 122 Oulun kaupungin rakennusvirasto, 1997

HEINÄTORIN KANSAKOULU

OULUN KAUPUNGIN RAKENNUSOJASTO	N:o 6/19
ASEMPIIRROS.	JÄLJEENKÖ.
SUURE 1:500	1984. 2.11.

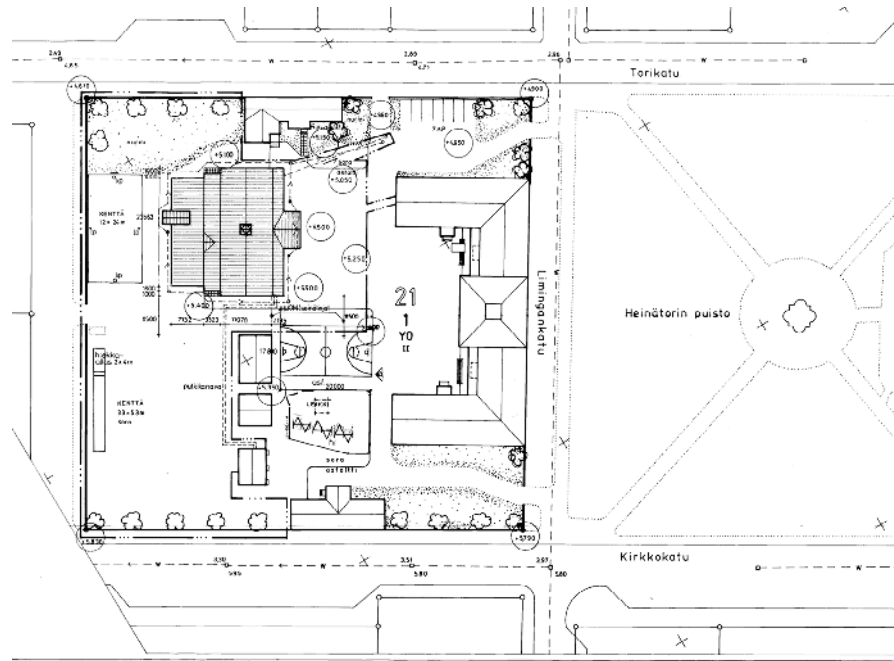
HEINÄTORIN ERITYSKOULU

TIETOKATU	21	1	1	1	1
RAKENNUS	21	1	1	1	1
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
HEINÄTORIN ERITYSKOULU	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS

OULU

ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTILA
 REHULANITIE 35 90140 OULU 14 Puh. 08-3334
 21.12.1979

Heinätorin koulun eri rakennusvaiheissa tehdyistä asempiirrustuksista näkee myös piha-alueen kehittymisen. Piirustukset ovat vuodelta 1964, 1979 ja 1984.
 Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS

RAKENNUS 3081997/R KIRJALLIÖKENTÄ-LEIKKIKENTÄ

ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS

TÄYDENNETTY 2.9.1985

ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS
ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS	ASEMPIIRROS

4.2 Päärakennus

Heinätorin koulun päärakennus (A) valmistui vuonna 1875. Ilmeisesti osa rakennuksesta otettiin koulun käyttöön jo aiemmin, mutta varsinaisesti rakennus valmistui kesällä 1875. Syksyllä valmis rakennus pääsi kokonaan koulun käyttöön.¹²³

Oululaisen kansakoulun historiasta kertovissa lähteissä esiintyy hieman vaihtelua koulun alkuperäisen tilaohjelman suhteen. Joka tapauksessa tiedetään, että melko pian oppilasmäärän kasvaessa, opettajien asuntoja jouduttiin muuttamaan opetustiloiksi. Ilmeisesti noin kymmenen toimintavuoden jälkeen eli 1880-luvulla opettajien asuinhuoneistot muutettiin opetustiloiksi.¹²⁴

Oulun Kansakoulun 50-vuotismuistojulkaisussa on otteita kansakoulujohtokunnan pöytäkirjoista. Niissä mainitaan opettajien asuinhuoneiden muuttaminen luokkahuoneiksi. Pöytäkirjoissa on myös kuvausta juhla- ja liikuntasalin puuttumisesta. Pöytäkirjassa 13.7.1876 pidetyn kokouksen mukaan kansakoulunjohtokunta päätti esittää valtuustolle, että *”uuden koulutalon kahden salongin välinen seinä rakennuksen keskipaikoilla revittäisiin pois, koska talossa ei ole tarpeeksi suurta koulusalaa”*. Tätä ei nähty tarpeelliseksi.¹²⁵

Epäselväksi jää, onko nykyisen ruokalan kohdalla aiemmin sijainnut salitila tehty päärakennukseen rakentamisvaiheessa vai myöhemmin. Jos sali on toteutettu jo rakentamisvaiheessa, niin onko johtokunta nähnyt senkin liian pienenä. Arkkitehti Westlingin alkuperäisissä suunnitelmissa salia ei ole. Mainintoja tai piirustuksia salin muutoksesta tai sen ajankohdasta ei ole löytynyt. Toisaalta sali myös mainitaan useissa lähteissä juuri valmistuneen koulun tiloja luetellessa¹²⁶.

Heinätorin koulun päärakennus puistosta kuvattuna joulukuussa 2022.
Kuva: Maisa Seppänen.

123 Snellman, ym., 1924, s.24–25

124 Snellman, ym., 1924, s. 88–103

125 Snellman, ym., 1924, s. 88–103

126 Snellman, ym., 1924, s. 24–25

TODENNÄKÖISET MUUTOKSET JA KÄYTTÖTARKOITUKSET

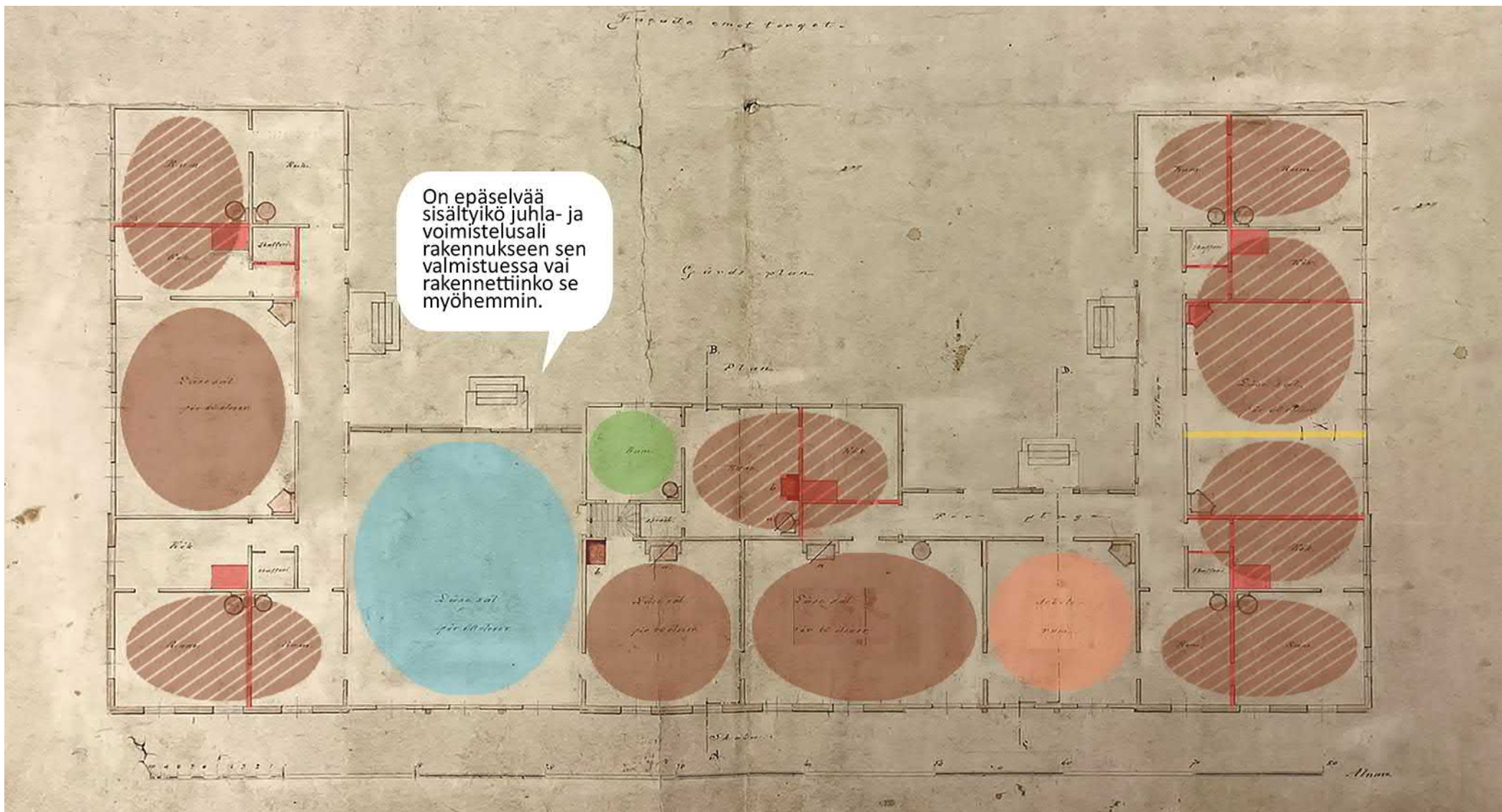
1880-luku

Muokattu alkuperäisestä pohjapiirroksesta

Huom!

Ei alkuperäinen pohjapiirustus, vaan selvityksen tekijöiden arvio tilajaosta 1880-luvun lopulla.

Lähteenä kirjalliset lähteet ja myöhemmät piirustukset.

luokkahuone

tiloja yhdistelemällä
muokattu luokkahuone

juhla- ja voimistelusali

käsityöluokka

Opettajanhuone

todennäköisesti
1880-luvulla purettu
rakenne

Ajoitus epäselvä,
1880-luvulla rakennetut väliseinät
tai alunperin suunnitelmasta
poikkeava toteutus.

Toteutumaton ehdotus piirustussalin rakentamisesta
päärakennuksen ullakolle vuodelta 1908.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

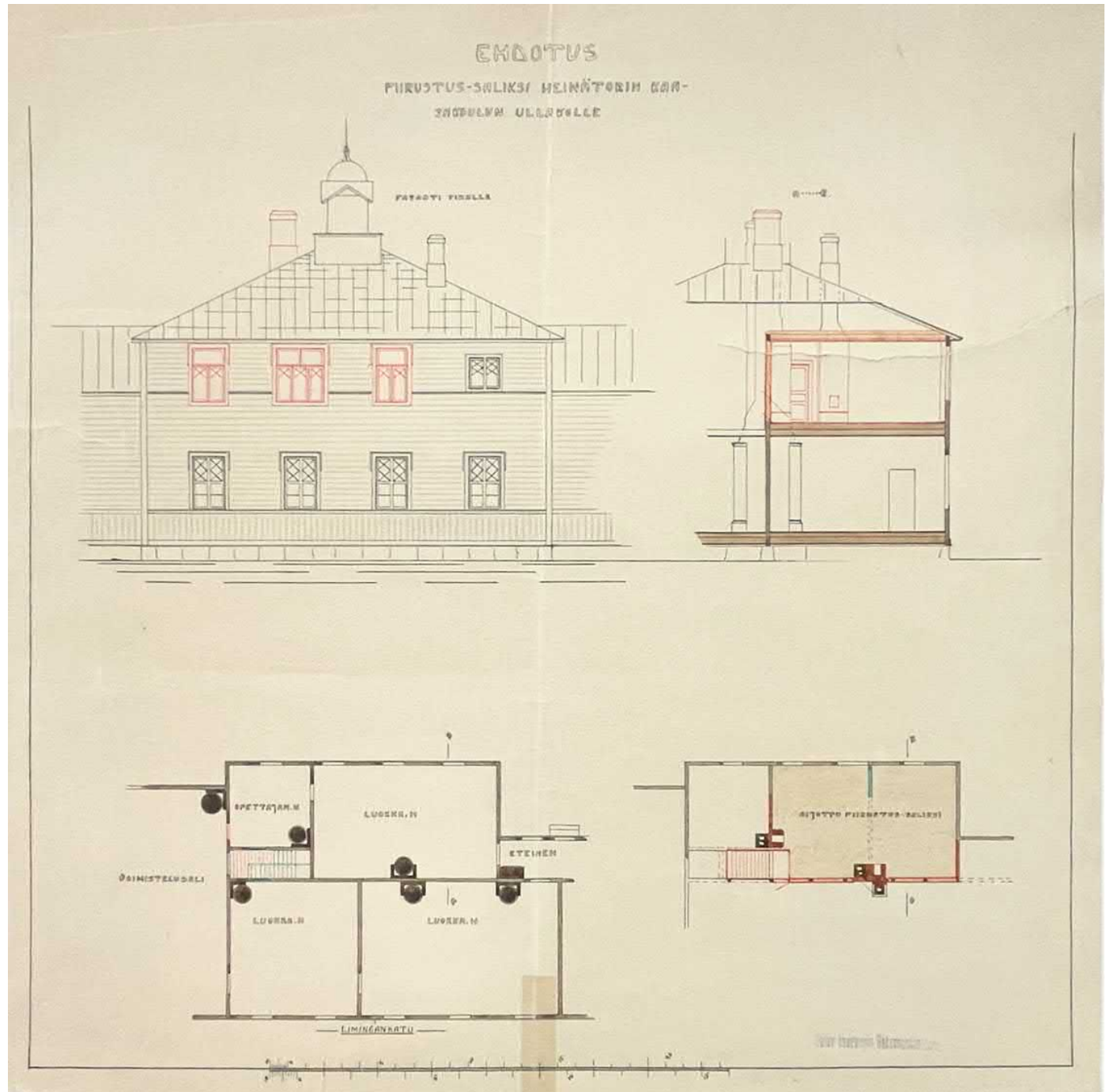
Lisäksi pöytäkirjoissa kirjoitetaan hygieniatason puutteista ja koulun varusteiden nopeasta kulumisesta. Heinätorin päärakennukseen ei ollut rakennusvaiheessa tehty minkäänlaista ilmanvaihtoa. Asiaa pyrittiin korjaamaan 1870-luvun lopulla hankkimalla seinäventtiilejä pienempiin luokkiin. Vuoden 1884 pöytäkirjoista selviää, että likaviemärin vesi saastutti koulun kaivoa ja sen vesi oli juomakelvotonta. Kun varoja uuden kaivon tekemiseen ei saatu, jouduttiin vesi tuomaan koululle muualta ja maksamaan se koulun varoista.¹²⁷

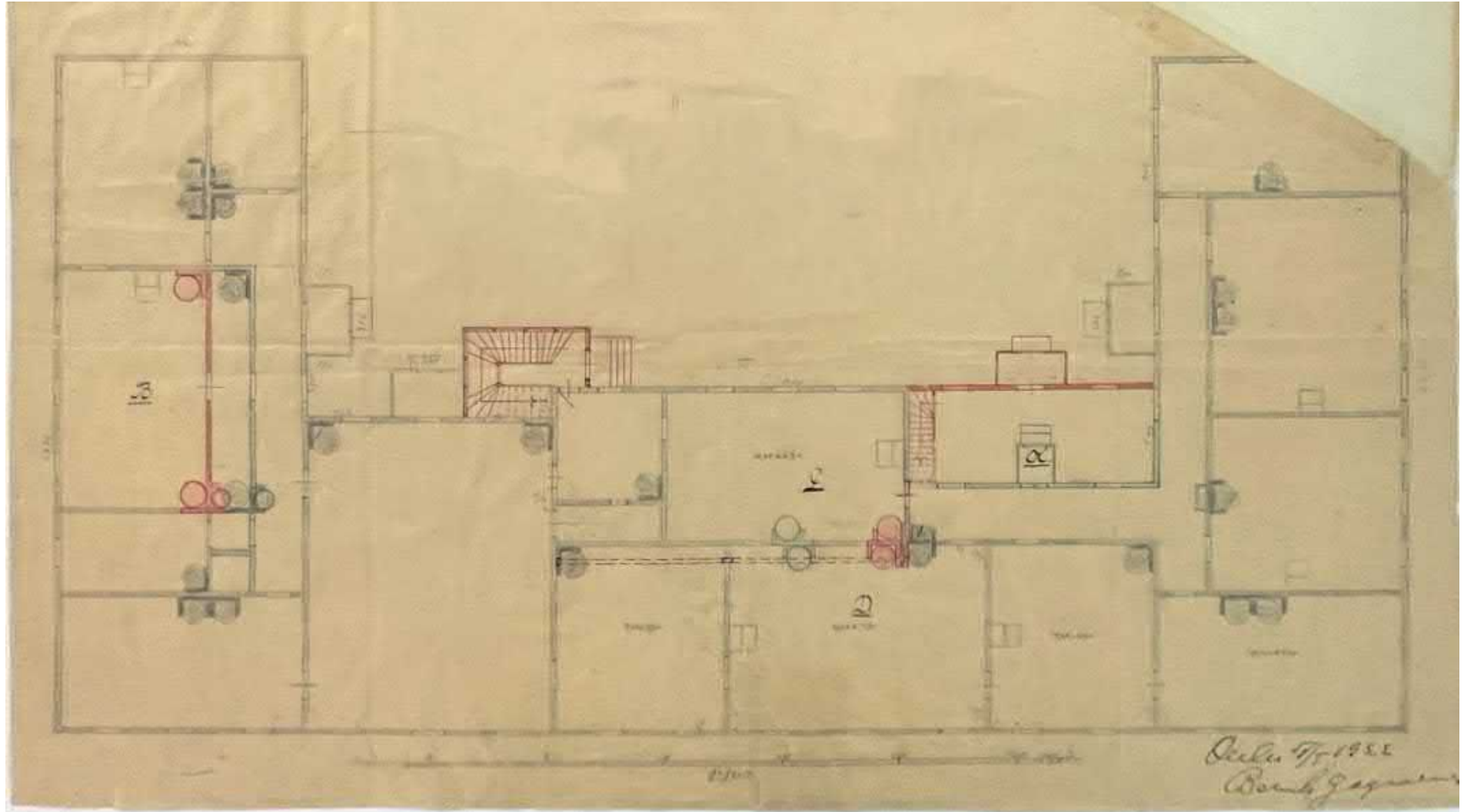
Oulun kaupungin kunnalliskertomuksissa kansakouluja koskevissa selostuksissa ei juurikaan mainita koulujen tiloja. Vuoden 1908 kunnalliskertomuksessa on poikkeuksellisesti mainittu koulujen käytössä olevien huoneiden lukumäärä. Lukuvuonna 1907–1908 Heinätorin koululla on ollut käytössä 13 luokkahuonetta ja 1 voimistelusalit. Tässä on todennäköisesti mukana myös vanhana puolena tai pikkupuolena tunnetun hollipirtin luokkahuoneet.¹²⁸

Tilapalveluiden arkistosta löytyy joitakin todennäköisesti toteutumattomia suunnitelmia päärakennuksen ullakko-kerroksen käyttöönotosta. Vuodelta 1908 löytyy suunnitelma piirustussalin rakentamisesta ullakolle ja vuodelta 1922 löytyy ehdotus kahden luokkahuoneen rakentamisesta ullakolle. Mikään ei viittaa siihen, että suunnitelmia olisi toteutettu, mutta suunnitelmien tekeminen kertonee tila- ja huone-ongelmista Heinätorin koululla. Vuoden 1922 piirustuksesta näkee myös hyvin, millainen koulun tilajako on ollut siihen aikaan.

¹²⁷ Snellman, ym., 1924, s. 88–103

¹²⁸ Oulun kaupunki, 1908

Toteutumattomassa muutospirustuksessa vuodelta 1922 näkyy
päärakennuksen ensimmäisen kerroksen silloinen tilajako.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

Rakennuksen keskiosaan entisen opettajanasunnon yhteen huoneeseen on todennäköisesti 1880-luvulla tehty koulun ensimmäinen opettajanhuone. Kuvassa oleva nykyinen opettajanhuone sijaitsee viereisessä tilassa.

läästään huolimatta Heinätorin koulun päärakennus on kokenut hyvin vähän muutosvaiheita. Toteutuneita ja dokumentoituja muutosvaiheita ei vaikuta olleen 1900-luvun alkupuoliskolla ollenkaan. Seuraava piirustus löytyy vuodelta 1964. Se on nimetty pohjapiirustusjäljennökseksi. Ainoat tilamuutokset vuoden 1922 pohjapiirustukseen nähden ovat entisen opettajan asunnon komeroitten purkaminen ja opettajanhuoneen wc-tilan rakentaminen ullakolle johtavan portaalle. Käytävillä näkyy pesualtaita, joten rakennukseen on vedetty vesi- ja viemäriputket vuoteen 1964 mennessä.

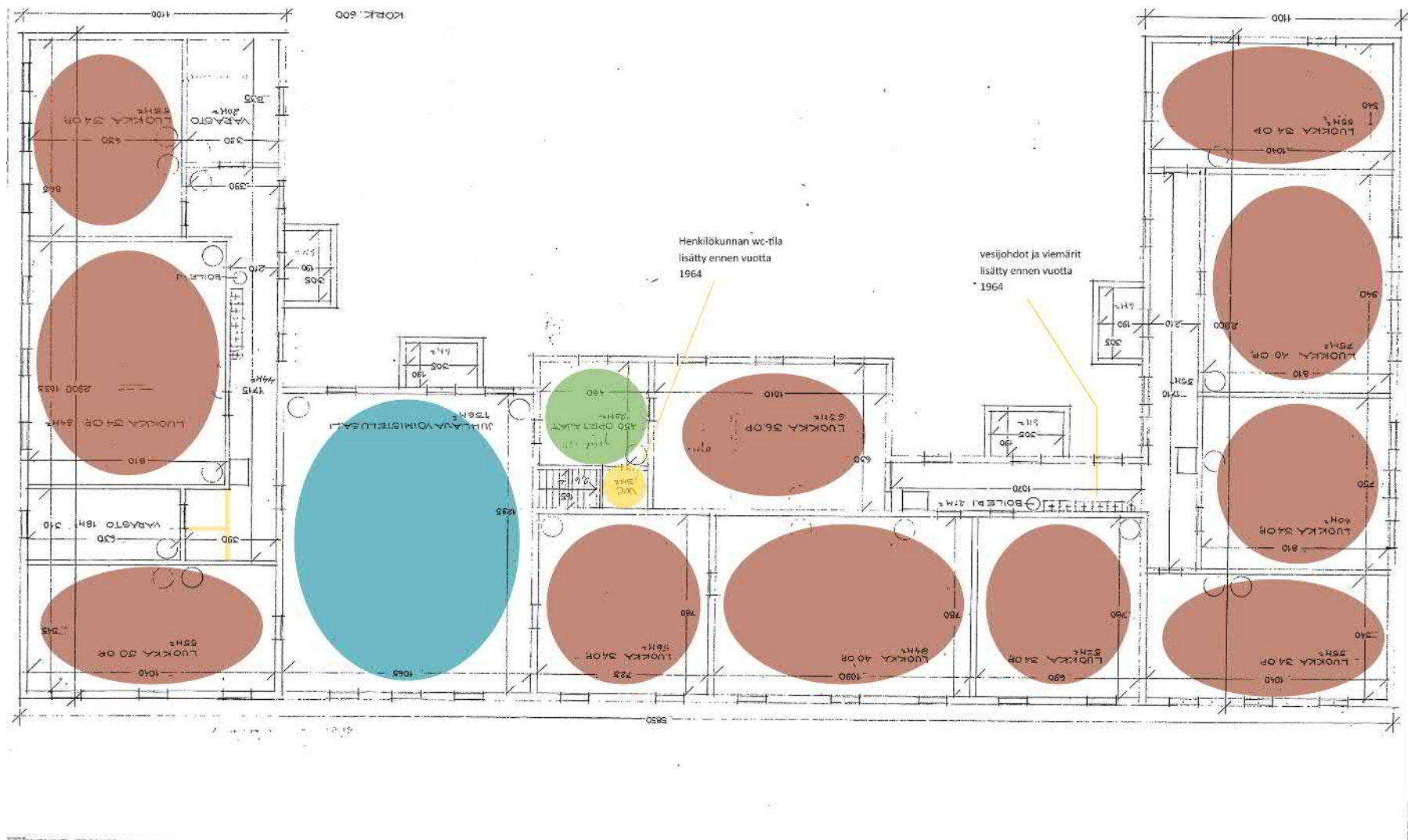
Vuonna 1971 Heinätorin koulu muutettiin erityiskouluksi, joita kutsuttiin vielä tuolloin apukouluksi. Muutoksen myötä päärakennukseen lisättiin joitakin väliseiniä. Kahdesta luokasta tehtiin neljä pienempää luokkaa väliseiniä lisäämällä. Opettajanhuone muuttui johtajaopettajan huoneeksi ja viereisestä luokasta osa erotettiin uudeksi opettajanhuoneeksi.¹²⁹

1970-luvun lopulla oli voimakasta keskustelua ja vääntöä erityiskoulun tiloista, mikä käy ilmi Tilapalveluiden arkistosta löytyvistä muistioista. Heinätorin koulun tilat eivät sellaisenaan riittäneet erityiskoulun tarpeisiin. Hankesuunnitteluvaiheessa tutkittiin vaihtoehtoja erityiskoulun sijoittamisesta kokonaan muualle, tilojen hajauttamista ja lisärakentamista. Heinätorin koulurakennukset olivat heikossa kunnossa ja erityiskoulu tarvitsi teknisen työn tiloja ja kunnollisia liikuntatiloja, jotka Heinätorin koululta puuttuivat. Erityiskoulun tapauksessa toimintojen hajauttaminen nähtiin hyvin ongelmallisena.¹³⁰

129 Oulun kaupungin rakennusvirasto, 1971

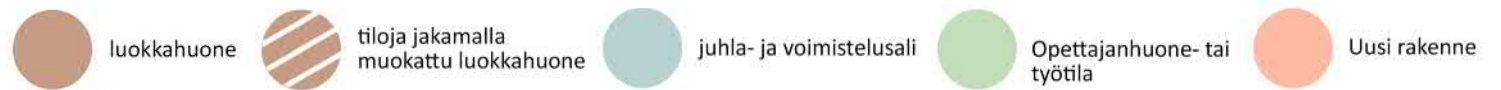
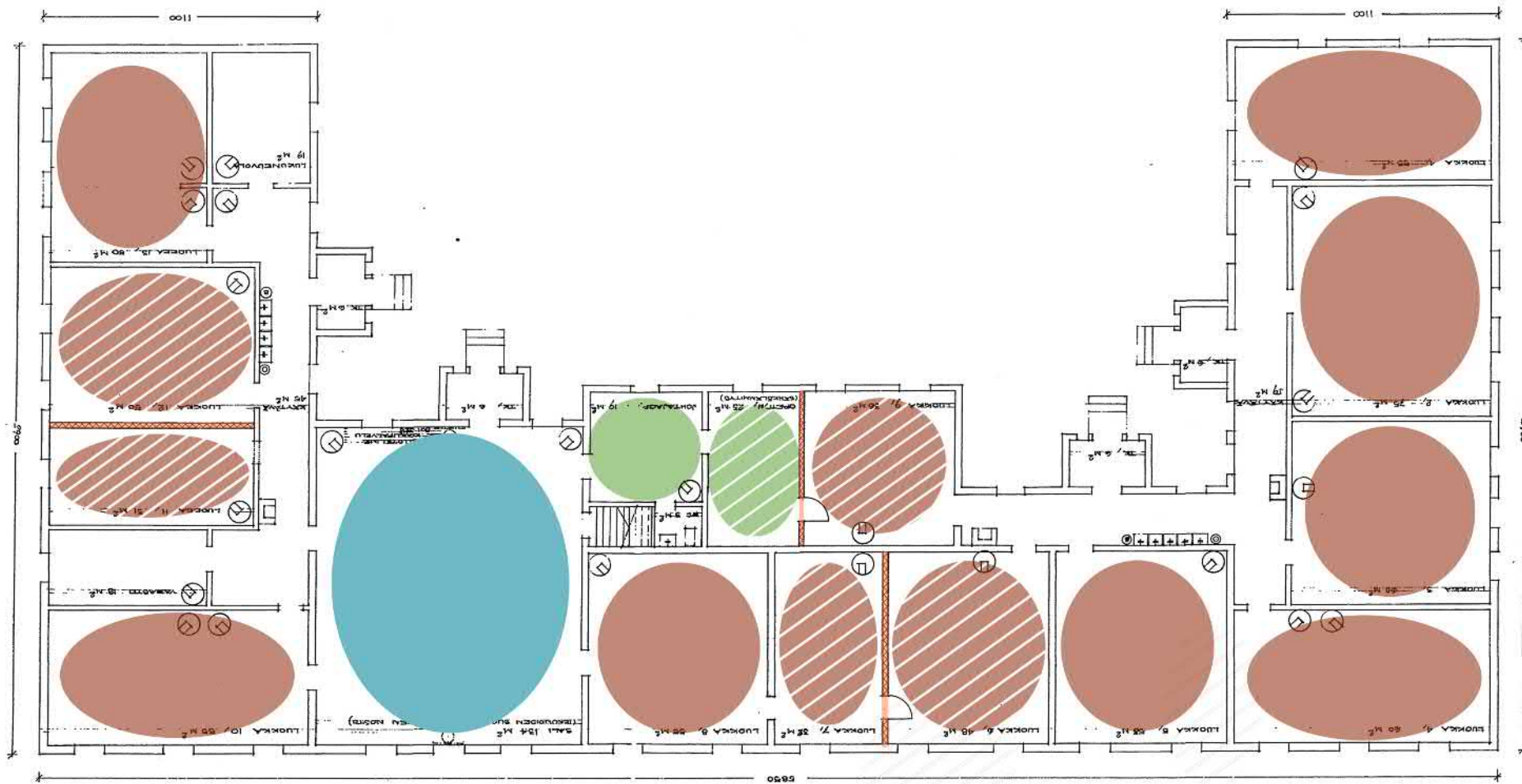
130 Oulun kaupunki, 1978

MUUTOKSET JA KÄYTTÖTARKOITUKSET
1960-luku
Taustalla ajantasapiirustus vuodelta 1964

MUUTOKSET JA KÄYTTÖTARKOITUKSET
1970-luku
Taustalla muutospirustus vuodelta 1971

Yksi päärakennuksen opetustiloista 1979-80 tehdyn peruskorjauksen ajalta. Kuva: Raimo Ahonen.

1979-80 tehdyssä peruskorjauksessa uusina tiloina päärakennukseen tulivat muun muassa käytävä rakennuksen keskiosaan, keittiö ja ruokala, oppilaiden wc-tilat ja aineopetuksen tiloja.

Heinätorin koulu päätettiin kunnostaa erityiskoulun tarpeisiin. Vuonna 1979–80 toteutettiin laaja peruskorjaus, jonka suunnitteli Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila¹³¹.

Kaikki koulun rakennukset kunnostettiin. Päärakennus koki suuria muutoksia sekä ulko- että sisätiloissa. Rakennuksen keskiosan sisäänkäynnit muutettiin pienistä kuisteista suuriksi katoksiksi. Entisen juhla- ja liikuntasalin kohdalta osa rakennuksesta purettiin ja rakennettiin symmetriseksi toisen puolen kanssa. Osa ikkunoista ja ovista uusittiin. Ikkunat ja ovet teetettiin puurakenteisina puusepällä tarkkojen suunnitelmien mukaan. Julkisivut ja betonitiilikatto kunnostettiin ja uusittiin tarvittavilta osin mahdollisimman alkuperäisen mallin mukaan. Uusien katoksien katemateriaaliksi tuli peltikate.¹³²

Vuoden 1980 kunnostuksessa rakennukselle tehtiin energiaremontti. Päärakennukseen lisättiin koneellinen ilmavaihto ja ilmanvaihtokonehuone rakennettiin ullakolle. Alapohjan sammaleristeet korvattiin mineraalivillalla. Mineraalivillaa lisättiin myös yläpohjaan sekä ulkoseiniin sisäpuoliseksi lämmöneristeeksi. Mineraalivillan lisäksi rakenteisiin lisättiin muovitiivistyspaperit. Säilyneisiin ikkunoihin lisättiin lisäkerros lasia lämmöneristävyyden parantamiseksi.¹³³

Sisätiloissa suurimmat muutokset sijoittuvat rakennuksen keskiosaan. Entisen liikunta- ja juhlasalin kohdalta osa rakennuksesta purettiin. Uusi julkisivu rakennettiin sisämmäs entiseen nähden. Ullakolle vievä porras purettiin ja siirrettiin kulkemaan toiseen kohtaan. Entisen liikunta- ja juhlasalin kohdalle rakennettiin ruokala ja käytävä. Tilamuutosten myötä sivukäytävä jatkui ensimmäistä kertaa yhtenäisenä koko rakennuksen läpi.¹³⁴

Rakennuksen keskiosaan rakennettiin sosiaalitytöt, koulun keittiö ja aineopetustiloja kuten kotitalouden luokka. Luokkien tilajakoa muutettiin joiltain osin. Rakennuksen esteettömyyttä parannettiin luiskalla ja liikuntaesteisille sopivalla wc-tilalla. Oppilaiden wc-tilat rakennettiin sisätiloihin.¹³⁵

131 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

132 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

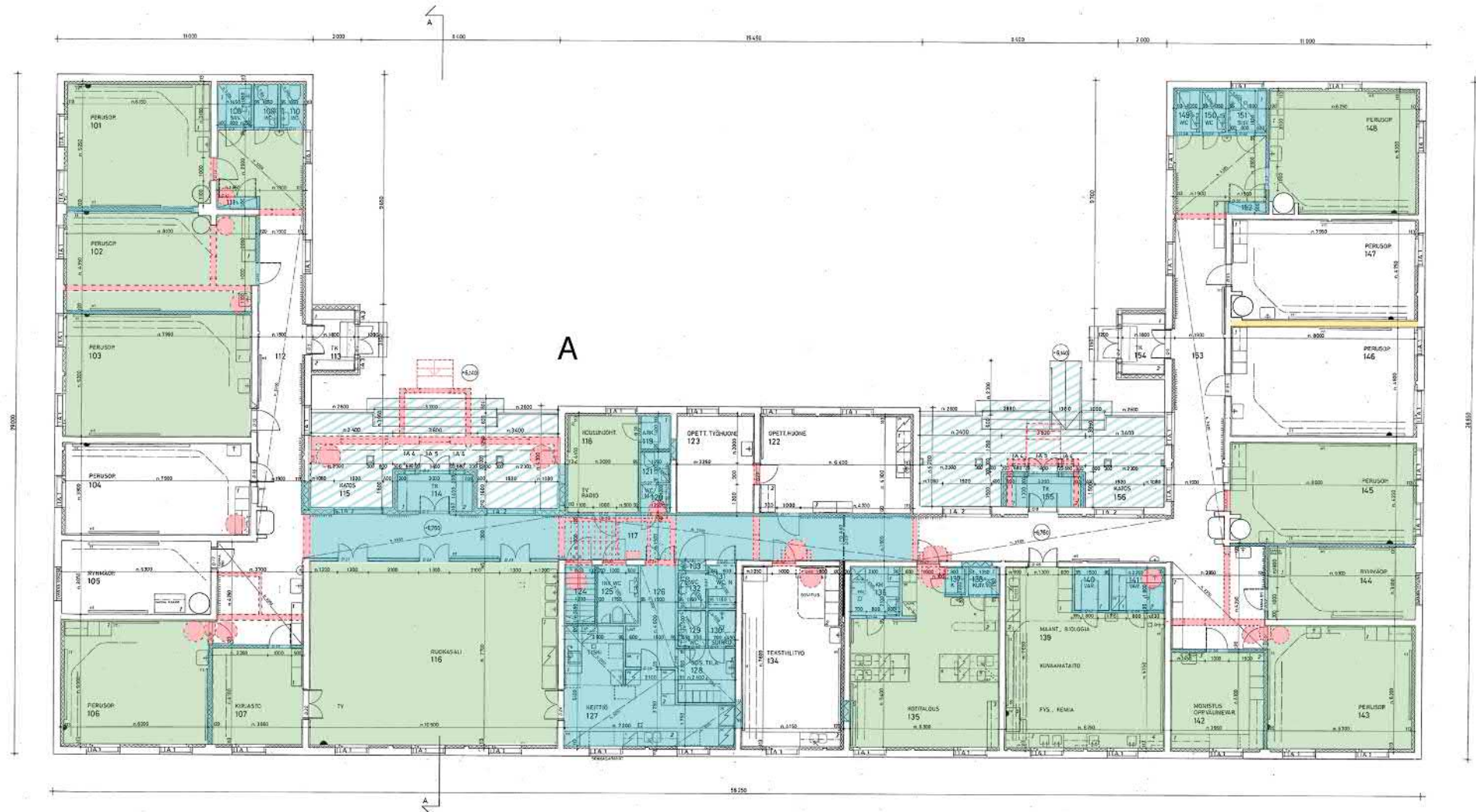
133 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

134 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

135 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

MUUTOKSET
1979-1980
Taustalla muutospirustus vuodelta 1979

- uusi rakenne / tila,
iso muutos
käyttötarkoituksessa
- ulkotilan
uusi rakenne / tila
- seinämuutoksia,
käyttötarkoitus sama tai
samankaltainen
- Purettu rakenne
- Ajoitus epäselvä

1980 tehdystä peruskorjauksessa keskiosan sisäänkäynnit uusittiin. Tuulikaapit istutettiin leveiden katoksien alle. Entisen liikunta- ja juhlasalin kohdalta osa rakennuksesta purettiin ja ulkoseinälinjaa siirrettiin taaemmas.

Pääosa vanhoista ikkunoista ja osa vanhoista ovista uusittiin. Paikoilleen jääneet ovet ja ikkunat kunnostettiin. Sisätiloihin tehtiin runsaasti puolipanelointeja ja koristelistoituksia. Yli puolet vanhoista pönttöuuneista purettiin, mutta useita on vielä jäljellä. Ikkunoiden, ovien ja listoitusten detaljeista löytyy yksityiskohtaiset suunnitelmat. Ne on tehty vanhoja työtapoja ja alkuperäistä tyyliä kunnioittaen.

Sisäänkäyntien ja rakennuksen ulkomuodon osalta vuoden 1980 kunnostuksessa palattiin lähemmäksi arkkitehti Westlingin alkuperäistä suunnitelmaa, jota ei rakennusvaiheessa täysin noudatettu. Westlingin täydellisen tarkka kaksoissymmetrinen julkisivusuunnitelma ja näyttävät sisäänkäynnit tornin molemmiin puolin, eivät toteutuneet aiemmin. 1980-luvun suunnitelmassa symmetria toteutuu ja kahteen sisäänkäyntiin tehtiin katokset Westlingin suunnitelman tapaan.

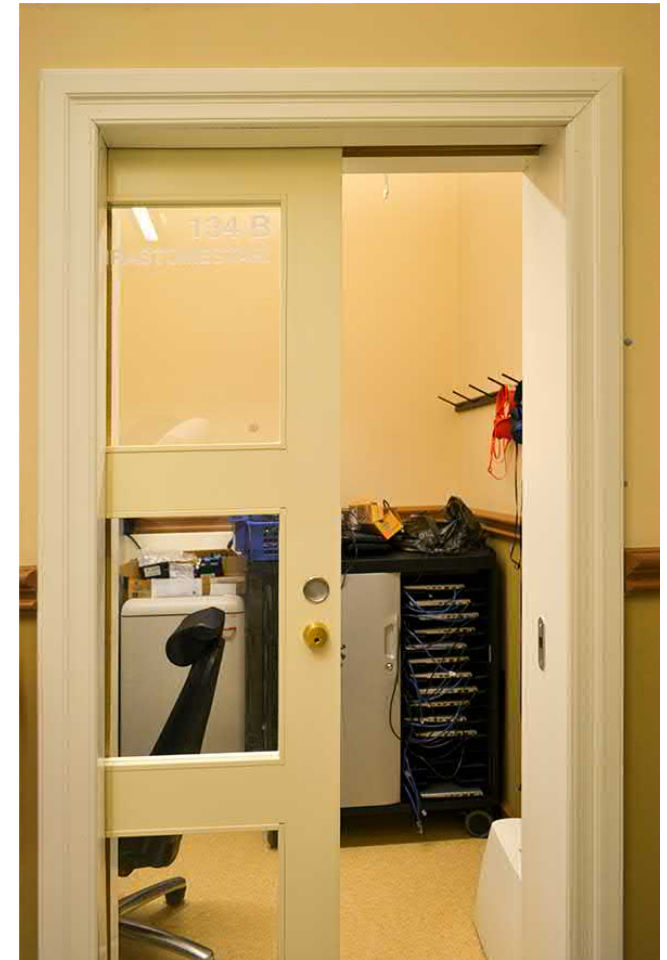
Ilmeisesti 1980-luvun kunnostuksen jälkeen rakennuksessa alkoi ilmetä sisäilmaongelmia. Todennäköisesti näihin pyrittiin vastaamaan vuosina 2006 ja 2014 toteutetuilla remonteilla. Arkkitehtitoimisto A-Studio suunnittelemissa kunnostuksissa tehtiin muun muassa rakenteiden liitoskohtien tiivistyksiä¹³⁶.

Vuonna 2006 ulkoseinien ja alapohjan liitoksia tiivistettiin. Ilmanvaihtokonehuone uusittiin ja sitä laajennettiin. Luokkien ilmavaihtoa parannettiin. Seinä- ja lattiapintoja uusittiin. Osa vesikatosta ja ilmanvaihdon piipuista uusittiin. Rakennukseen tehtiin palo-osastointi ja lisättiin palo-ovia. Vuonna 2005 uusittiin kotitalousluokan kalustus.¹³⁷

Vuonna 2014 alapohjaa kunnostettiin, orgaaniset materiaalit ja lahokohdat poistettiin. Lattioiden ja seinien liitokset tiivistettiin ja materiaalit seinien alaosissa sekä lattialistat uusittiin. Alapohjaan tehtiin avattavia tarkastusluukkuja. Myös yläpohjan eristeet uusittiin. Ikkunoita, ovia ja seiniä huoltomaalattiin.

Vuonna 2014 tehtiin myös joitakin tilamuutoksia. Entiseen tekstiilityön luokkaan tehtiin opettajien työtila, kopiohuone ja virastomestarin työpiste. Entiseen johtajan työtilaan rakennettiin toinen sosiaalitila. Toimintoja siirrettiin tilojen välillä.¹³⁸

Kaikille muutosvaiheille ei suunnitelma-asiakirjoista löytynyt ajankohtaa. Tällainen on esimerkiksi päärakennuksen katemateriaalin vaihtaminen alkuperäisestä käsisaumatusta peltikatosta betonitiilikatoksi ja siitä jälleen nykyiseksi kone-saumapeltikatoksi. Puistonpuolella rakennuksen keskiosassa kolmiokärkiset ikkunat on muutettu suorakaiteen muotoisiksi. Muutos on tapahtunut ennen 1979–1980 tehtyä perusparannusta, mutta tarkempaa tietoa ajankohdasta ei ole löytynyt. Löytyneiden suunnitelmien perusteella on pyritty kertomaan oleelliset muutosvaiheet keskittyen tilamuutoksiin ja teknisiin muutoksiin. Pintamateriaalien muutokset ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

2014 suunnitellun kunnostuksen yhteydessä henkilökunnan käytössä oleviin tiloihin tehtiin muutoksia. Muun muassa virastomestarille rakennettiin työpiste. Toimistotilat siirtyivät nykyiselle paikalleen uusien sosiaalitilojen tieltä.

136 Arkkitehtitoimisto A-studio, 2006 ja 2014

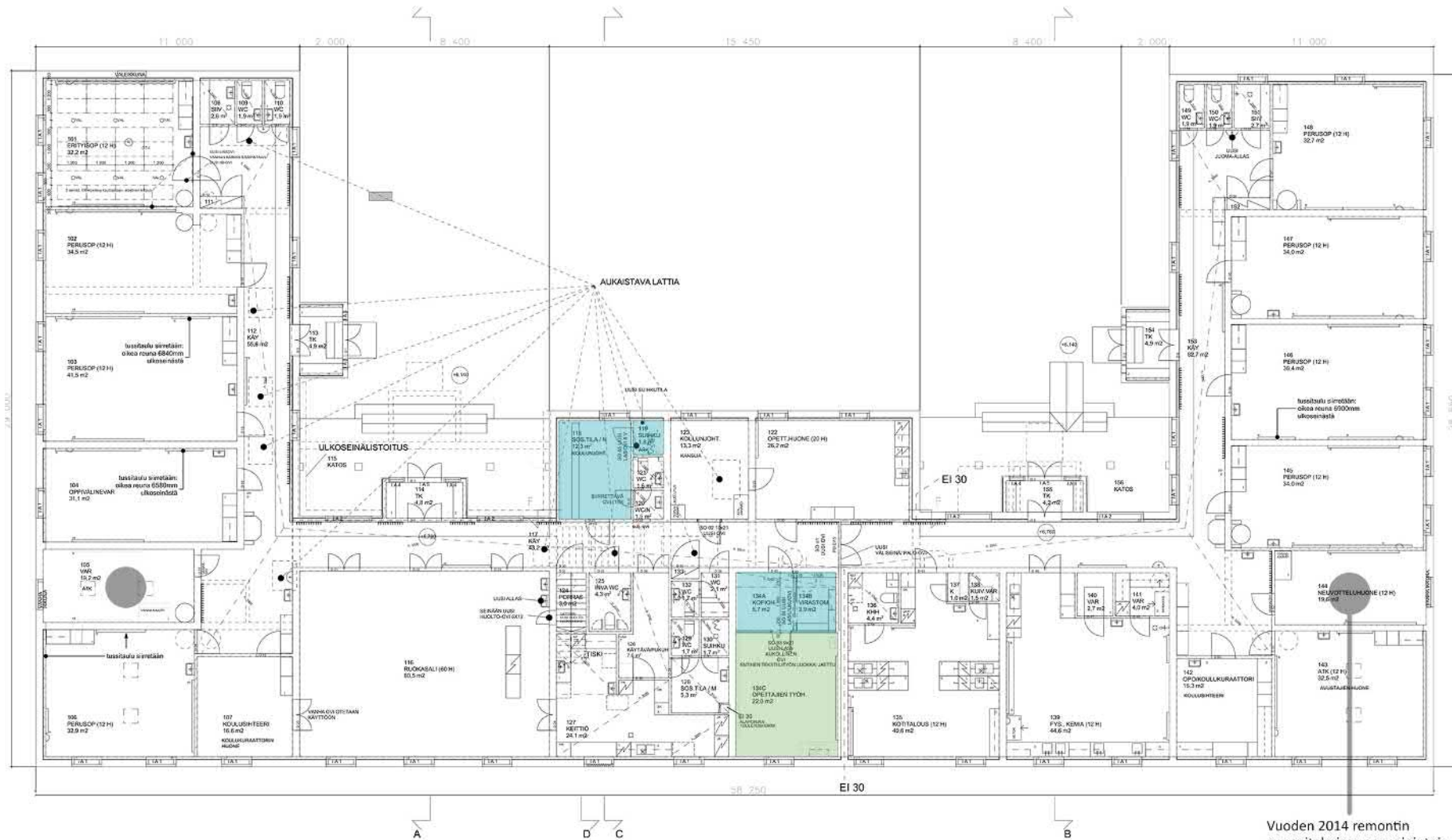
137 Arkkitehtitoimisto A-studio, 2006 ja 2014

138 Arkkitehtitoimisto A-studio, 2006 ja 2014

MUUTOKSET

2014

Taustalla muutospiirustus vuodelta 2014

Vuoden 2014 remontin suunnitelmissa on mainintoja museuhuoneista. Näissä tiloissa on näkyvissä alkuperäiset maalatut puulattiat, hirsipintaiset seinät ja mm. vanha liitutaulu.

-

uusi rakenne / tila,
iso muutos
käyttötarkoituksessa
-

ulkotilan
uusi rakenne / tila
-

seinämuutoksia,
käyttötarkoitus sama tai
samankaltainen
-

Purettu rakenne
-

Ajoitus epäselvä

1970-luvulla otetuissa valokuivissa hollipirtti-rakennus näkyy todennäköisesti melko vastaavassa asussa johon se laajennettiin 1800-luvun puolivälissä.
Kuvat: Raimo Ahonen.

4.3 Hollipirtti

Vanhimmat löytyneet suunnitelmat Hollipirtistä (B) ovat vuodelta 1856. Niiden mukaan rakennusta on laajennettu yhden huoneen kokoisesta rakennuksesta nykyiseen kokoonsa. Rakennusta jatkettiin lisäämällä siihen kuisti ja eteistila sekä kaksi huonetta. Sisäpuolella rakennuksen keskiosaan tehtiin sisäänkäyntikuisti. Sen kautta pääsi eteistilaan, josta oli kulku muihin tiloihin. Rakennuksen molempiin pätyihin tuli symmetrisesti isommat huoneet tai pirtit. Niiden väliin jäivät eteistila ja pienempi huone, joka toimi todennäköisesti keittiönä tai kamarina.¹³⁹

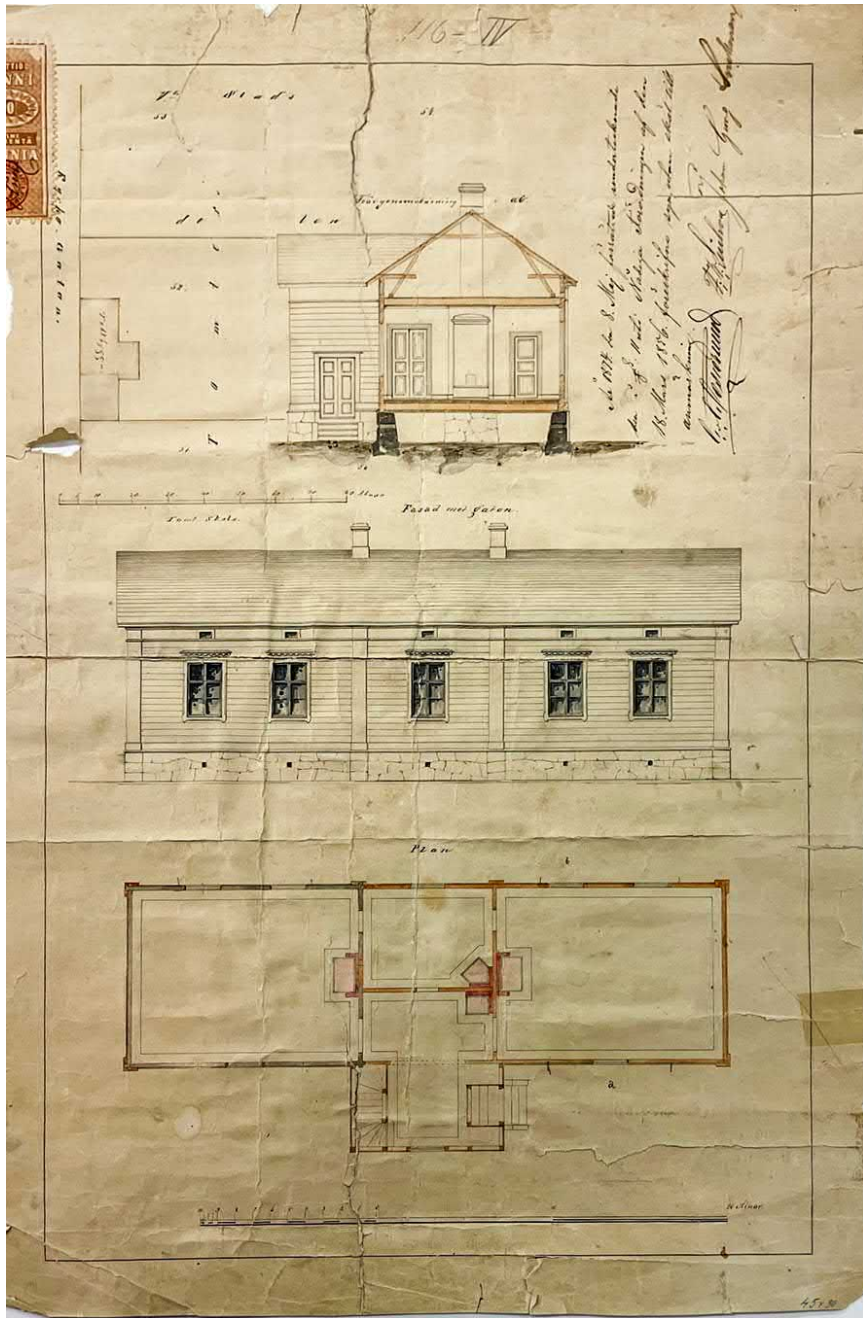
Heinätorin koulun vaiheista kertovissa lähteissä mainitaan hollipirttiin tehdyt väliseinämuutokset rakennuksen koulukäyttöön ottamisen yhteydessä. Hollipirtistä ei löydy pohjapiirroksia yli 100 vuoden ajalta. Seuraava löytynyt piirros on vuodelta 1964. Se on ajantasapiirustus ajalta, jolloin kansakoulukäyttö loppui Heinätorin koululta. Ainoa tilamuutos vaikuttaa olleen tuulikaapin rakentaminen kuistin ulko-oven yhteyteen. Pohjapiirroksen mukaan rakennuksen luokat olivat tuolloin puutyökäytössä ja pienimmässä huoneessa oli opettajien tila.¹⁴⁰

Vuonna 1971 Heinätorin koulusta tuli erityiskoulu. Se ei vaikuta aiheuttaneen muutoksia hollipirtin rakennukseen. Vuosina 1979–1980 Heinätorin koulun rakennukset kunnostettiin. Hollipirtin kohdalla se tarkoitti pieniä tilamuutoksia. Rakennuksen keskellä olevaan pieneen huoneeseen rakennettiin wc- ja siivoustilat. Jäljelle jääneestä huoneesta tuli opetusvälinevarasto. Eteistilaan tehtiin sähköpääkeskus. Rakennuksen päädyissä olevista huoneista tuli perusopetustiloja. Rakennukseen lisättiin sisäpuolinen lisälämmöneristys, ikkunoita ja ovia uusittiin. Katemateriaali vaihtui peltikatoksi.¹⁴¹

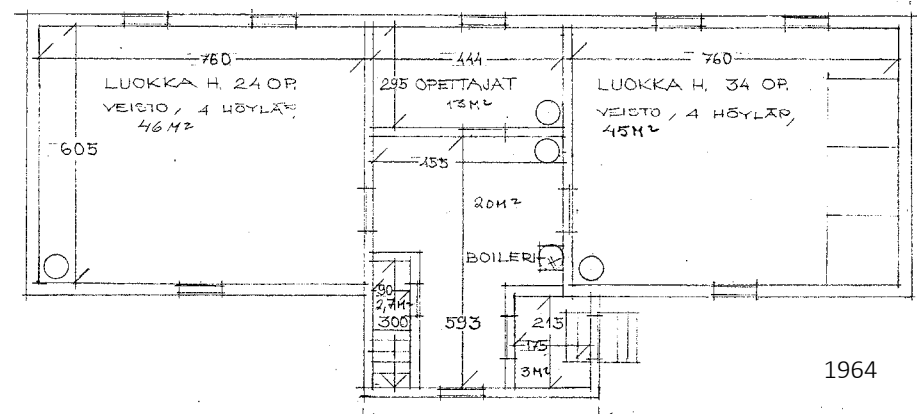

139 Muutospiirustus, 1856
140 Oulun kaupungin rakennustoimisto, 1964
141 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

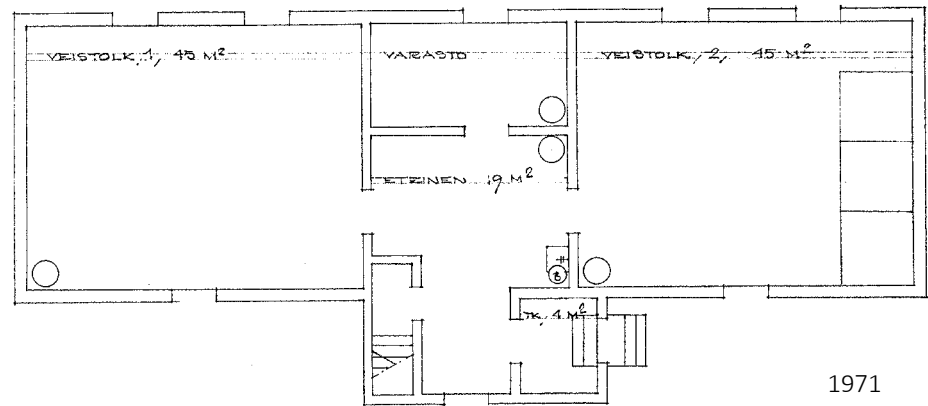

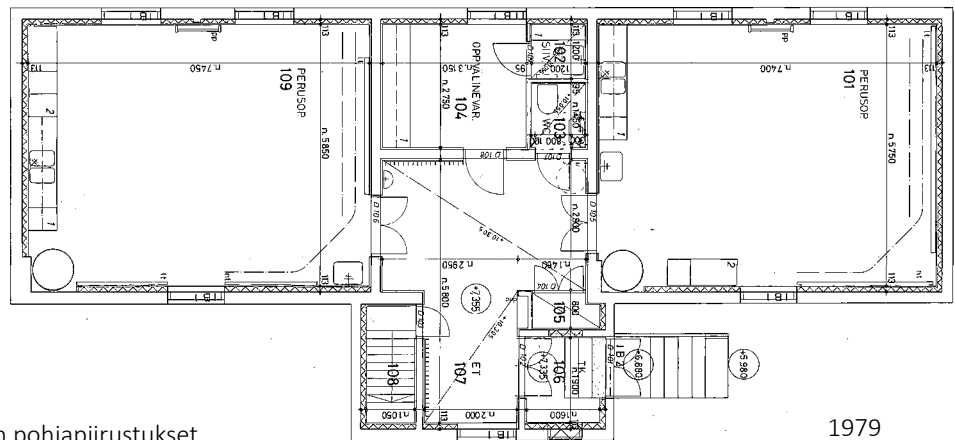
Hollipirtin muutospiirustus vuodelta 1856. Pohja- ja asempiirroksissa L-mallinen laajennus näkyy vaaleammalla värillä. Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

1964

1971

1979

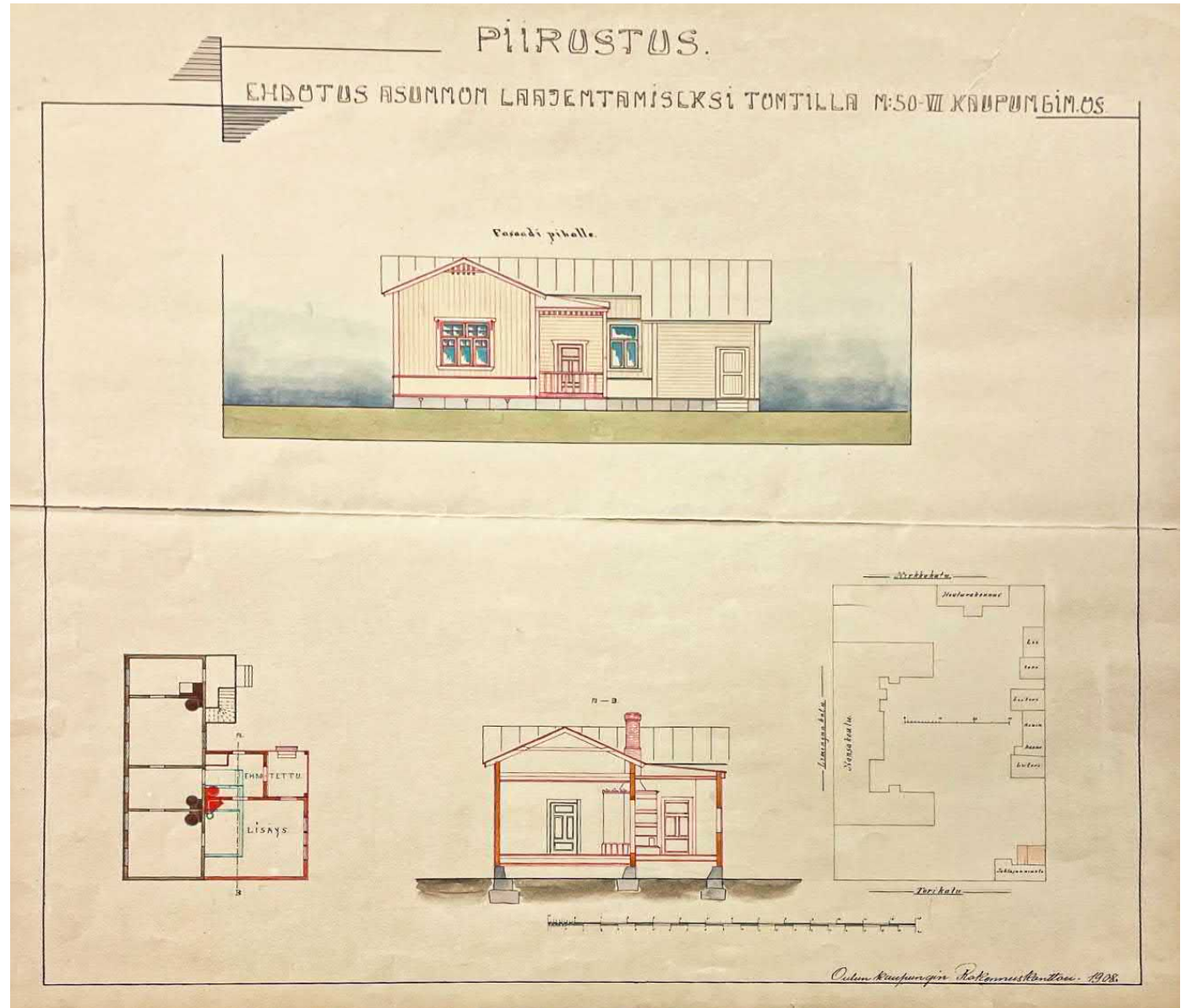
Hollipirtin pohjapiirustukset vuosiluvun mukaan järjestettyinä. Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet julkaisussa on pienennös alkuperäisistä asuinrakennuksen piirustuksista. Sitä ei kuitenkaan löytynyt kansallisarkistosta. Vanhin asuinrakennuksesta löytynyt piirustus on vuodelta 1908 oleva muutospiiirustus. Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

4.4 Asuinrakennus

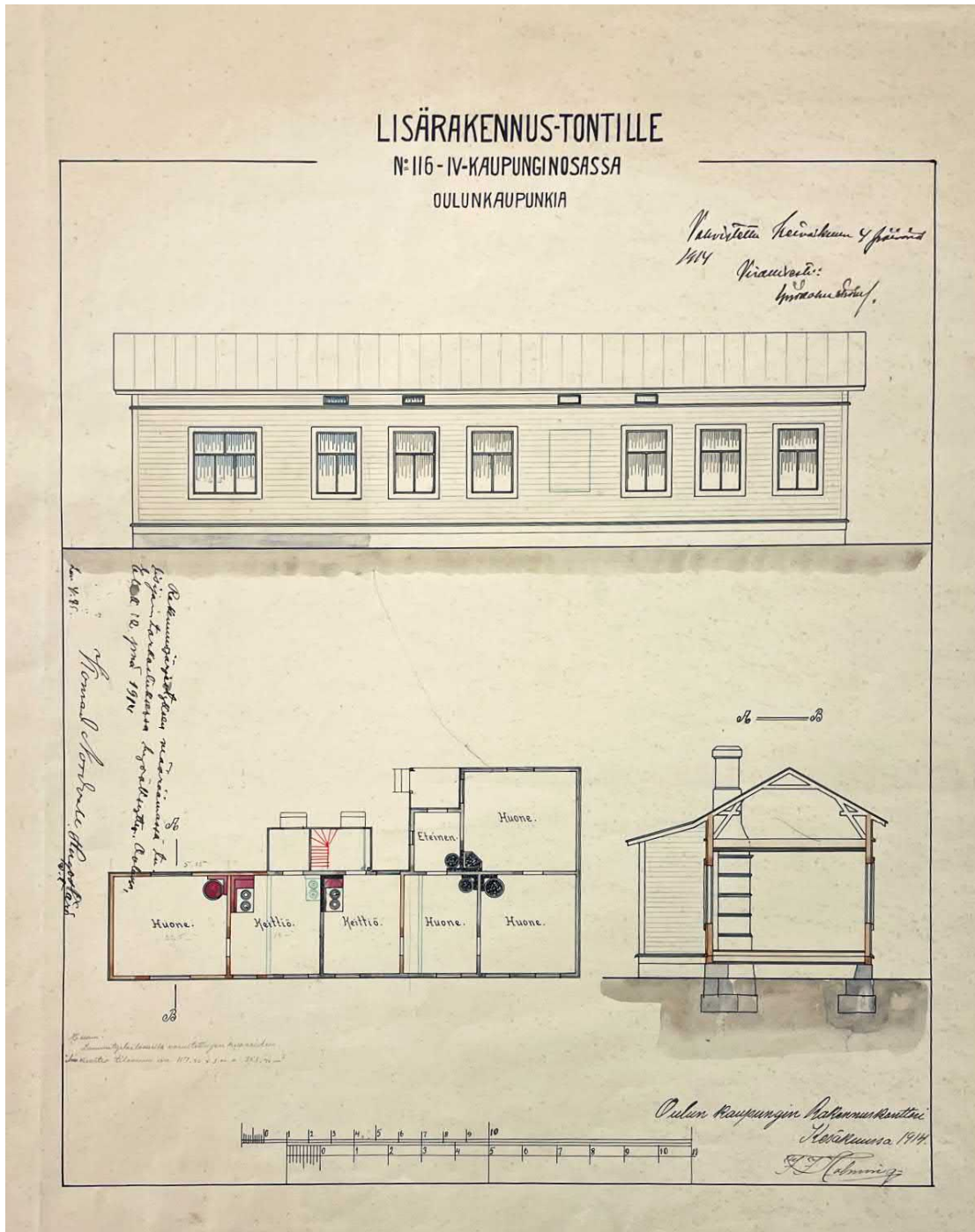
Vuodelta 1908 löytyvät muutospiiirustukset, joiden mukaan rakennusta laajennettiin sisäpihan puolella. Suuremman asunnon sisäänkäynti ja keittiö purettiin. Tilalle rakennettiin suorakaiteen muotoinen laajennus. Suurempaan asuntoon tuli eteinen ja kolme huonetta.¹⁴²

Seuraavan laajennuksen suunnitelma on vuodelta 1914. Tällöin rakennusta jatkettiin Torikadun suuntaisesti. Samalla huonejako hieman muuttui. Rakennuksessa oli edelleen kaksi asuntoa. Kolmen huoneen, keittiön ja eteisen asunto sekä yhden huoneen ja keittiön asunto. Yksi uusista väliseinistä sijoittui olemassa olevan ikkunan kohdalle. Ikkuna laitettiin umpeen ja julkisivuun tehtiin valeikkuna.¹⁴³ Se näkyy vuoden 1914 julkisivupiiirroksessa ja valokuvassa vuodelta 1972.

142 Muutospiiirustus, 1908

143 Muutospiiirustus, 1914

Asuinrakennuksen muutospirustus
vuodelta 1914.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

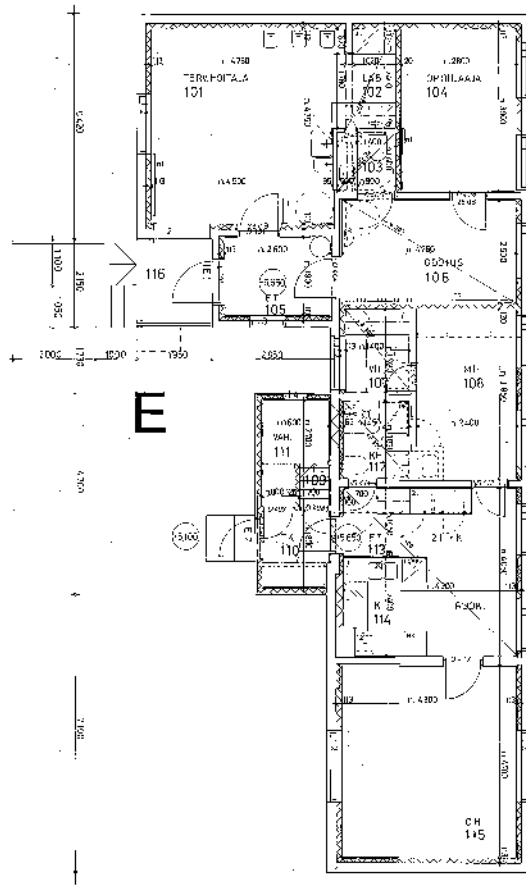
Vuosina 1979–1980 asuinrakennukseen tehtiin useita tilamuutoksia. Rakennukseen tehtiin tilat terveydenhoitajalle ja opinto-ohjaajalle sekä odotustila. Tiloihin rakennettiin wc-tila ja terveydenhoitajalle laboratoriopiste. Rakennuksen toinen pää jäi edelleen asuinkäyttöön. Siinäkin tehtiin tilamuutoksia, muun muassa rakennettiin uusi keittiö, kylpyhuone ja vaatehuone. Kuisti lämpöeristettiin ja siihen tehtiin varasto. Rakennukseen lisättiin sisäpuolinen lisälämmöneristys, ikkunoita ja ovia uusittiin. Valeikkuna palautettiin takaisin ikkunaksi. Katemateriaali vaihtui peltikatoksi.¹⁴⁴

Vuonna 2002 asuinrakennus paloi osittain. Arkkitehtitoimisto Martti Karsikas suunnitteli rakennuksen korjauksen. Samalla terveydenhoitajan tilat uusittiin ja koululääkärille tai erityisopettajalle tehtiin oma huone. Entisestä odotustilasta tehtiin opinto-ohjaajan työtila ja entisestä opinto-ohjaajan tilasta lääkärin huone. Lääkärinhuoneen ja terveydenhoitajan huoneen välissä wc-, laboratorio- ja odotustilat järjesteltiin uudelleen.¹⁴⁵

Vuoden 2002 kunnostus ei koskenut edellisessä vaiheessa asunnoksi jätettyjä tiloja. Pohjapiirroksen mukaan ne on otettu ryhmätyötiloiksi jo ennen vuotta 2002. Asunnon kylpyhuone ja vaatehuone on purettu ja kuistille on tehty wc-tila. Tiedossa ei ole mihin saakka rakennuksessa on ollut asuinkäyttöä.

144 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

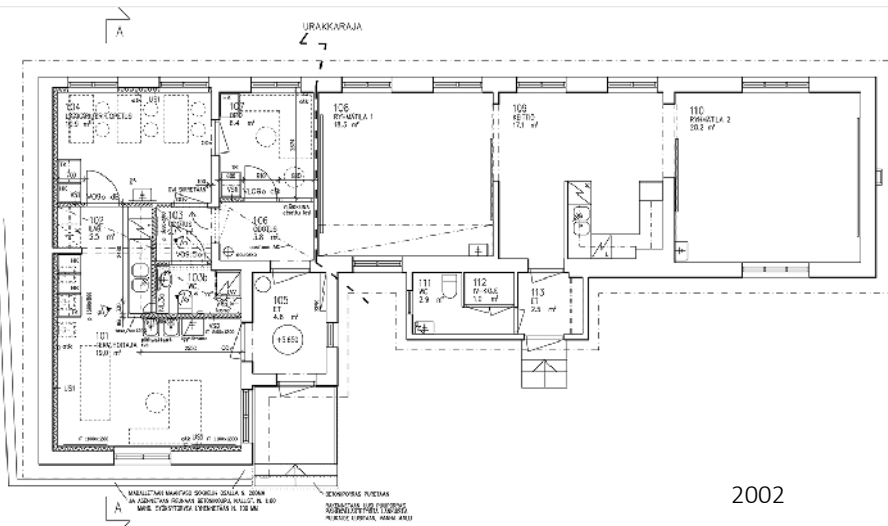
145 Arkkitehtitoimisto Martti Karsikas, 2002

1979

Asuinrakennus kuvattuna
1970-1980-lukujen vaihteessa.
Kuva:Raimo Ahonen.

2002

Asuinrakennuksen pohjapiirustukset
vuosiluvun mukaan järjestettyinä.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto.

Salirakennuksen näyttävä sisäänkäynti ja projektorihuoneen portaan kaareva seinä. Sisäänkäynnissä on runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia.

4.5 Liikuntasali

Liikuntasalirakennus (D) on kokenut hyvin vähän muutoksia, sillä sen käyttötarkoitus on pysynyt samana. Vuonna 2007 teknisen työn tiloihin tehtiin pieniä tilamuutoksia. Muutossuunnitelmat teki Arkkitehtitoimisto A-studio. Kuumakäsittelytilaa kasvatettiin maalaustilan puolella ja opettajan työpistettä kasvatettiin. Kalustusta ja koneita päivitettiin.¹⁴⁶

4.6 Piharakennukset

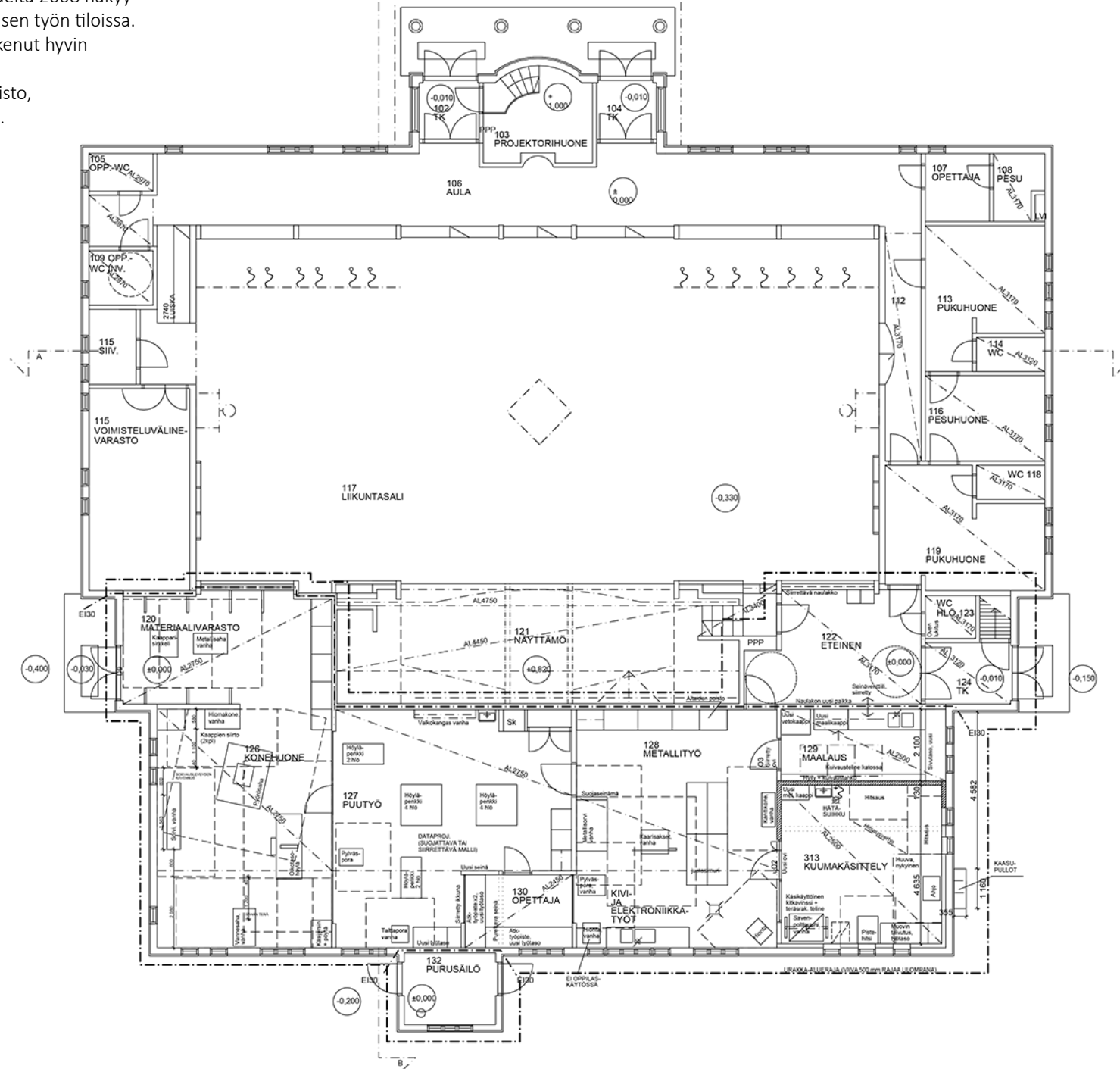
1950-luvulla rakennettuun pesutupa- ja käymälärakennukseen on jossain vaiheessa rakennettu sauna. Ajankohdasta ei ole tietoa, sillä sauna näkyy vain 1979 muutospiirustuksissa purkumerkintöinä. Vuosien 1979–1980 peruskorjauksessa rakennus muutettiin tekniikkatilaksi (C). Tällöin vanhojen käymälöiden rakenteet purettiin. Käymälöiden tyhjennysluukku muurattiin umpeen. Käymälöiden tilalle rakennettiin sähköpääkeskus, lämmönjakohuone ja kaksi wc-tilaa. Alkuperäisen pesutuvan kohdalta purettiin sauna ja tilalle tehtiin huoltotila sekä yksi wc-tila. Kesällä 2022 rakennus purettiin päiväkodin tieltä.

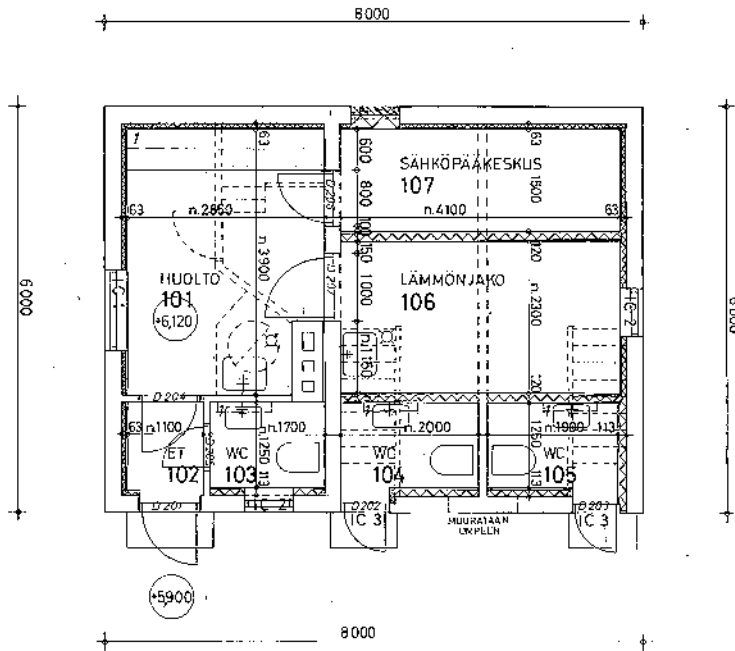
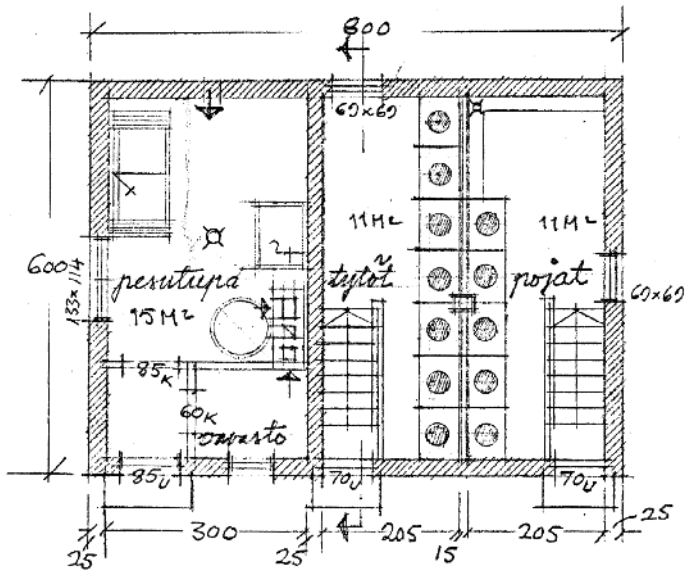
Makasiinirakennus (F) ei vaikuta kokeneen suurempia muutosvaiheita. Todennäköisesti julkisivuja on kunnostettu ja katemateriaali on uusittu peltikatoksi. Kesällä 2022 se siirrettiin päiväkodin tieltä tontin länsikulmaan ja sille valettiin uudet betoniperustukset. Pihakatos (G) on muuttunut lähinnä vuonna 2007 suunnitellun jäteaitauksen lisäämisellä katoksen yhteyteen. Katos ja jäteaitaus purettiin kesällä 2022 päiväkodin varasto- ja tekniikkatilan ja piha tieltä.

146 Arkkitehtitoimisto A-studio, 2002

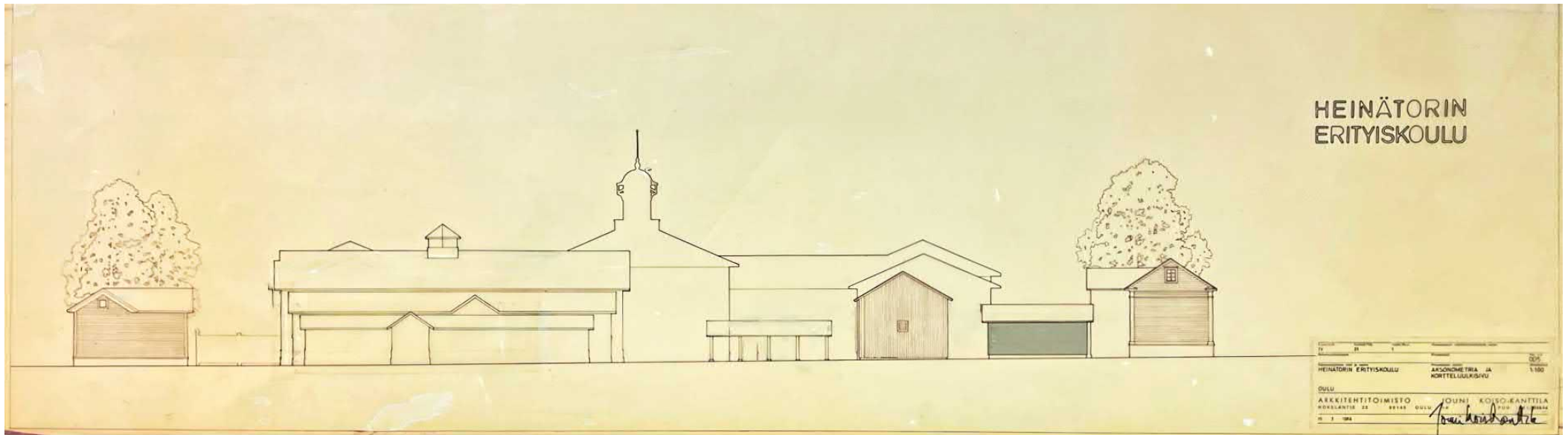
Muutospiirustuksessa vuodelta 2008 näkyy joitakin tilamuutoksia teknisen työn tiloissa. Liikuntasalirakennus on kokenut hyvin vähän muutoksia.
Lähde: Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehtitoimisto A-studio.

Alkuperäisessä pesutupa- ja käymälärakennuksessa on purkupiiroksien perusteella ollut välillä sauna. 1979-80 tehdyssä peruskorjauksessa rakennus kunnostettiin huolto- ja tekniikkatilaksi. Rakennus purettiin kesällä 2022. Lähde: Tilapalveluiden arkisto, Martti Heikura 1953 ja Arkkitehti-toimisto Jouni Koiso-Kanttila 1979.

Korttelijulkisivu liikuntasalin suunnittelun ajalta vuodelta 1984. Lähde: Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehti-toimisto Jouni Koiso-Kanttila.

Päiväkodin aidattu piha muuttaa koulun korttelin piha-alueita voimakkaasti. Aidat ja koulun piha-alueen kunnostus toteutettiin kesällä 2022.

4.7 Meneillään olevat ja tulevat muutokset

Heinätorin koulun kortteli ja piha-alue on kokemassa suuren muutoksen vuosina 2022–2023, kun kortteliin ollaan rakentamassa päiväkotia. Oululaisen arkkitehtitoimisto Avario Oy:n suunnittelema päiväkotijärjestelmä sijoittuu korttelin etelänurkkaan.¹⁴⁷ Päiväkodin tieltä purettiin teknisenä tilana toiminut piharakennus vuodelta 1953 sekä 1950–1960-luvulla rakennettu katos. Ulkovarastona toiminut vanha hirsinen makasiini siirrettiin tontilla toiseen sijaintiin.

Kesän 2022 aikana koulun pihaa uusittiin. Tuleva päiväkodin leikkipiha, osa koulun pihasta ja autopaikat on eroteltu valkoisilla teräsverkkoaidoilla. Päiväkotirakennus sijoittuu korttelin nurkkaan entisen palloilukentän paikalle. Leikkipiha ja koulun välituntipiha jäävät rakennuksien keskelle. Uusia parkkipaikoja on suunnitelmassa sijoitettu liikuntasalirakennuksen taakse. Päiväkotirakennusta on sovitettu olemassa oleviin vanhoihin rakennuksiin ja kortteliin muun muassa massoittelun, lautaverhouksen, pari-ikkunoiden ja aumakaton avulla.¹⁴⁸ Päiväkotijärjestelmä valmistuu suunnitelmien mukaan kesällä 2023.¹⁴⁹

- 147 Kaleva, 2022
 148 Kaleva, 2022
 149 Oulun kaupungin Tilapalvelut, 2022

Asemapiirroksessa näkyy rakentamassa olevan päiväkodin sijainti Heinätorin koulun korttelissa. Lähde: Avario Oy.

Kuvaopetus Heinätorin päiväkodin rakennuksista. Päiväkodin pitäisi valmistua kesällä 2023. Lähde: Avario Oy.

ALEKSIN RANTALAMELLIT

- Usein toistuva korttelityyppi, monistettavien mallien tutkiminen
- Korottamalla merinäköatoja
- Aleksanterinkadun katutilan kehittäminen voidaan liittää mukaan tarkasteluun.

TUPLALAMELLI 2

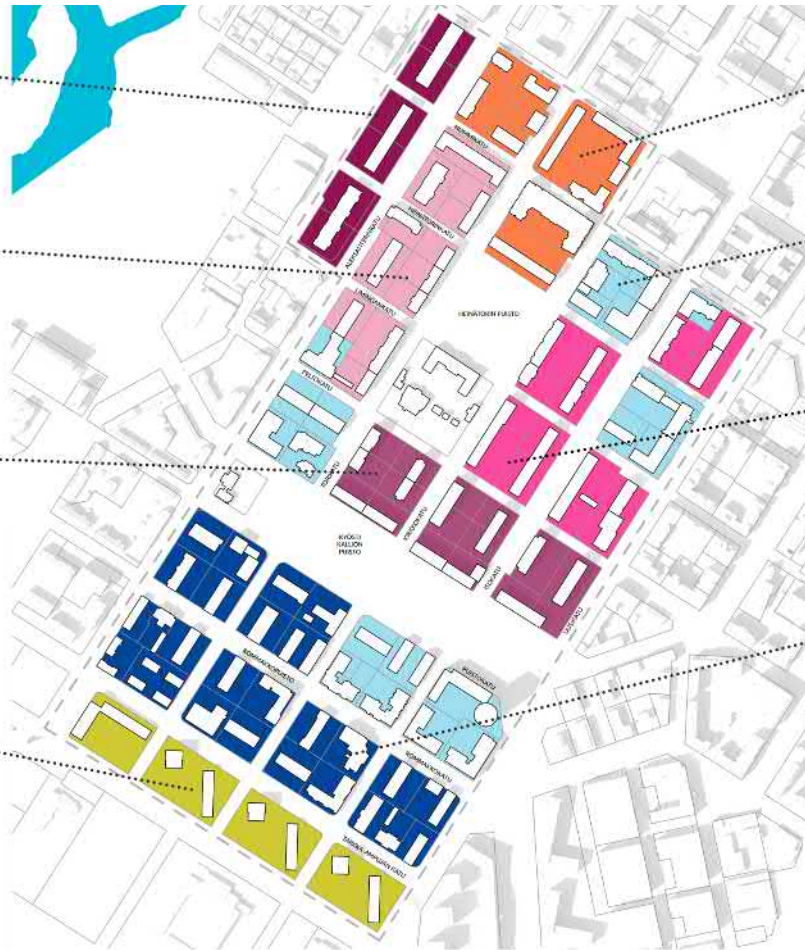
- Usein toistuva korttelityyppi, monistettavien mallien tutkiminen
- Avoin korttelirakenne, reunoilla ja keskellä tilaa täydennysrakentamiselle
- Poikkikatujen ja Aleksanterinkadun katutilan kehittäminen voidaan kytkeä mukaan tarkasteluun

KYÖSTIN KORTTELIT

- Usein toistuva korttelityyppi, monistettavien mallien tutkiminen
- Avoin korttelirakenne, reunoilla ja keskellä tilaa täydennysrakentamiselle
- Poikkikatujen katutilan kehittäminen voidaan kytkeä mukaan tarkasteluun
- Kyösti Kallion puiston kehittäminen voidaan kytkeä mukaan tarkasteluun

SATOKORTTELIT

- Usein toistuva korttelityyppi, monistettavien mallien tutkiminen
- Avoin korttelirakenne, tilaa täydennysrakentamiselle on
- Sijainti osin Nuottasaaren teollisuusalueen kemikaalionnettomuuksien riskivyyhykkeellä rajoittaa täydennysrakentamista
- Tarkka-ampujan kadun kehittäminen mahdollista kytkeä mukaan tarkasteluun

SISÄPIIHAKORTTELIT

- Korttelien keskellä tilaa täydennysrakentamiselle
- Hyvä sijainti keskustan lähellä

TÄYDENNETTYT

- Vaihtelevia korttelityyppejä, joita on jo täydennysrakennettu, voivat toimia referenssi kohteina uusille hankkeille
- Osa täydennysrakentamispotentiaalista on jo käytetty

TUPLALAMELLI 1

- Usein toistuva korttelityyppi, monistettavien mallien tutkiminen
- Avoin korttelirakenne, reunoilla ja keskellä tilaa täydennysrakentamiselle
- Poikkikatujen, Isokadun ja Kirkkokadun katutilan kehittäminen voidaan kytkeä mukaan tarkasteluun

KAMPAKORTTELIT

- Osa rakennuksista sijaitsee tontin keskellä, haastavaa täydentämisen kannalta
- Sijainti osin Nuottasaaren teollisuusalueen kemikaalionnettomuuksien riskivyyhykkeellä rajoittaa täydennysrakentamista
- Pienimittakaavainen ympäristö, mahdollisuutena kaupunkipientalojen yms. vaihtoehtoisten keskusta-asumisen konseptien tutkiminen
- Rommakkopuiston ja Tarkka-ampujan kadun kehittäminen mahdollista kytkeä mukaan tarkasteluun

Koulun korttelin lisäksi koulun ympäristö on muuttumassa. Heinäpään alue tulee todennäköisesti täydentymään tulevina vuosikymmeninä täydennysrakentamisella. Keskustan välittömässä läheisyydessä sijaitseva Heinäpää on luonnollinen kohde kaupunkirakenteen tiivistämiselle. Heinäpään täydennysrakentaminen on yksi tavoite Oulun keskustan strateginen kehittämissuunnitelma keskustavisiio 2040:ssa.¹⁵⁰

Heinäpään täydennysrakentamisen mahdollisuuksista toteutettiin selvitys, joka valmistui 2018. Selvityksen tekivät Luo arkkitehdit ja Ramboll Oulun Yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden tilaamana.

Selvitystyössä analysoitiin Heinäpään nykytilaa, suunniteltiin ja arvioitiin erilaisia täydennysrakentamisen konsepteja sekä muodostettiin suosituksia täydennysrakentamiselle.¹⁵¹

Selvityksessä esitetyt täydennysrakentamisen ja pysäköinnin konseptit muodostavat lähtökohtia yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle ja asemakaavoitukselle. Ne tarjoavat erilaisia täydennysrakentamisen vaihtoehtoja, jotka tarkentuvat ja täsmentyvät jatkosuunnittelussa toteutettaviksi ratkaisuihin.¹⁵²

¹⁵¹ Oulun kaupunki, 2018

¹⁵² Oulun kaupunki, 2018

Heinätorin koulun naapurikortteliin ollaan rakentamassa Heinäpään täydennysrakentamisen toteutusselvityksen periaatteiden mukaisesti uutta asuinkerrostaloa. Taloyhtiö oli mukana selvityksessä pilottihankkeena. Kuvassa joulukuulta 2022 uudisrakennus näkyy taustalla kuvan keskellä. Kuva: Maisa Seppänen.

5 NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

5.1 Koulu kaupunkikuvassa

Heinätorin koulun erottuu ympäristöstään. Heinäpään alueella on säilynyt vain yksittäisiä vanhoja rakennuksia ja Heinätorin koulun rakennukset ovat niistä vanhimpia. Oulun moderni ruutukaavakekusta -inventoinnissa on ajoitettu keskusta-alueen ja Heinäpään rakennukset.¹⁵³

Päärakennuksen rakentamisaikaan nähden koulun asema kaupunkikuvassa on kääntynyt pääläelle. Torneineen korkeimpana rakennuksena matalassa puutalokaupunginosassa komeillut päärakennus on nyt kaikkia naapurikortteleiden rakennuksia matalampi. Koulun ympäristö muodostuu 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla rakennetuista lamellikerrostaloista. Koulun rakennukset erottuvat niistä kaikin puolin; valmistumisajan, mittakaavat, materiaalien, arkkitehtuurin, katutilaan sijoittumisen ja koon puolesta.

Heinäpään saneerauskaavan mukaisesti kerrostalot sijoitettiin taaemmas katulinjasta, toisin kuin paikalla aiemmin sijainneet puutalot ja Heinätorin koulun rakennukset oli rakennettu.¹⁵⁴ Tästä johtuen Heinätorin koulun rakennukset alkavat pilkottaa pitkän matkan päästä katutilassa niitä lähestyessä. Ainakin talviaikaa, kun lehtipuissa ei ole lehtiä.

Heinätorin puiston säilyminen koulukorttelin vieressä on kaupunkikuvallisesti ja koulun rakennuksien kannalta merkittävä. Historiallinen kortteli on jäänyt saarroksiin kerrostalojen keskelle, mutta puiston laidalla se pääsee oikeuksiinsa.

Heinätorin koulun sijainti

Oulun moderni ruutukaavakeskusta - inventointiraportissa esitetty kaavio keskusta-alueen rakennuksien valmistumisvuosista. Heinätorin koulun ympäristössä rakennukset ovat pääosin 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla rakennettuja. Lähde: Oulun kaupunki, Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä 2016.

153 Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä, 2016
154 Niskala, K., & Okkonen, I., 2002, s. 36–37, 48–49

Heinätorin koulun rakennuksia ja piha-alueita kesällä 2022.

5.2 Koulun kortteli ja piha-alue

Heinätorin koulun kortteliä kiertää korkeahko kestopuusta rakennettu pintakäsittelymätön äita. Päärakennus (A), hollipirtti (B), liikuntasali (D) ja asuinrakennus (E) muodostavat osittain suljetun pihapiirin. Makasiini (F) on siirretty aiemmalta paikaltaan tontin länsikulmaan uuden päiväkodin tieltä. Selvityksen tekemisen aikaan syksyllä 2022 uuden päiväkotirakennuksen työmaa on käynnissä ja rakennuksen pitäisi valmistua kesällä 2023. Koulun leikkipiha uusittiin kesän 2022 aikana.

Tontin eteläkulmaan rakennettavan Heinätorin päiväkodin leikkipiha vie ison osan rakennusten väliin jäävästä piha-alueesta. Tulevaa leikkipihaa kiertää valkoinen teräsverkkoaita. Teräsverkkoaita rajaa myös koulun pihan pohjoiskulmassa olevasta pysäköintialueesta sekä päärakennuksen ja hollipirtin viereen itäkulman monitoimiareenasta. Leikkialueiden pintamateriaalina on valettu kumiturva-alusta. Uusituilla piha-alueilla on lisäksi vaaleanharmaata betonikiveystä sekä punasävyistä ja perinteistä mustaa asfalttia.

5.3 Päärakennus

5.3.1 Ulkoarkkitehtuuri

Katto on monimuotoinen. Katemateriaali on tummanharmaa konesaumattu peltikate. Rakennuksen keskiosaa korostaa aumakatto, jonka harjalla on koristeellinen torni. Kulmia korostavat muusta katosta nostetut telttakatot. Siivissä ja nostettujen osien välissä kattomuoto on harjakatto.

Rakennuksessa on runsaasti yksityiskohtia sisältävät, keltaiseksi maalatut puuverhoukset. Pääväri on tummempi keltainen ja yksityiskohdat ovat vaaleammat. Seinän alaosassa on kaksiosainen jalkapaneeli. Sen yläpuolella uurretuihin pystyrimoin toteutettu rintapaneeli, joka on erotettu alemmasta vaakapaneloinnista koristeellisella listalla. Ennen räystästä on koristeellinen vaakalista. Ullakon kohdalla alkava ylempi seinäpaneeli on myös erotettu listalla. Lounaan suuntaan olevissa päädyissä tuuli- ja otsalaudat jatkuvat rakennuksen pidemmiltä sivuilta kulmien ympäri muodostaen päätyihin avokan-

Päärakennuksen torni vuonna 1979 ja 2022. Torni on säilynyt hyvin alkuperäisenä.
Kuvat: Raimo Ahonen ja Karri Westerlund.

taiset päätykolmiot. Pystysuunnassa julkisivupintoja jakavat pilasterit, joita koristavat kapiteelit. Rakennusmassojen kulmissa on leveät, pilasterimaiset nurkkalaidoitukset, jotka myös päättyvät kapiteeleihin. Kulmien ja keskiosan korotukset on koristeltu runsaammin. Ullakon kohdalla ylemmää seinäpaneelia elävöittävät peilikomerot. Räystästä kannattelevat konsolit. Heinätorin puiston suuntaan ja korotettujen kulmien räystäissä on lisätty yksityiskohtia tuulilautaan ja ylemmän ja alemman vaakapaneelin väliseen listaan. Puiston puolen julkisivun matalampiin osiin on räystään alle sijoitettu pienet peilikasetit. Rakennuksen huipulla sijaitsevassa tornissa on vaakapanelointi. Sitä kiertää ristikkokuviainen kaide ja räystästä koristavat kaunismuotoisista listoista tehdyt ristikkohenkiset rakennelmat, jonka ulkokulmissa on koukeroiset koristeaiheet. Tornin laella on lipputanko.

Ikkunoiden puitteet ovat ulospäin ruskeat ja sisälle valkoiset. Vuorilaudat ovat vaaleankeltaiset ja yläosassa on niiden lisäksi koristelistat. Peruserroksen ikkuna jakautuu ristipuitteella neljään osaan. Alemmat kaksi osaa ovat kaksiruutuiset ja ylempät kaksi jakautuvat ristikoilla seitsemään ruutuun. Sisäänkäyntien yhteydessä on tästä samasta ikkunamallista käytössä sekä kapeampi että leveämpi muunnos. Ullakon ikkunat ovat matalammat pystypuitteella kahteen osaan jaetut ja niidenkin lasipinta on ristikoin jaettu joko neljään tai seitsemään ruutuun. Itäsiiven lounaispäädyssä on maalattu vaaleikkuna, jota ympäröivät vuorilaudat. Koillissivulla puistoon päin olevalla julkisivulla korotetun keskiosan kohdalla ikkunoiden päälle on muotoiltu kolmiot, joiden keskellä on koukeroinen puukoriste. Samanlaiset koristeet on lisätty ilman kolmiota korotettujen kulmien ikkunoihin. Tornin ikkunoissa ja ovesa vuorilaudat jatkuvat yläosassa kolmioiksi, joiden sisään jaa puukoriste.

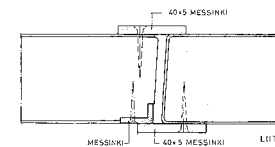
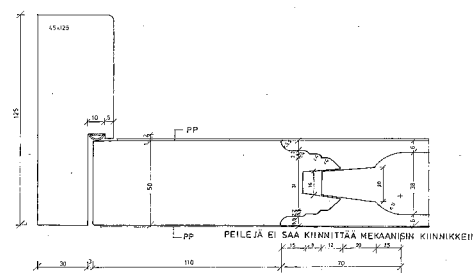
Ikkunoiden säilyneisyydessä on vaihtelevuutta. 1979–1980 suunnitellun peruskorjauksen yhteydessä Ikkunoita kunnostettiin ja tarpeen mukaan uusittiin. Tyyllisesti uudet ikkunat jäljittelevät alkuperäisiä. Osaan ikkunoista on lisätty lämpöeristystä parantamaan lisäpuite ja lasi. Ullakon ikkunat on jätetty yksilaisiksi.

Pääjulkisivun keskiosan ikkunat eri aikoina; 1905, 1979 ja 2022. Kuvissa näkyy myös julkisivun värityksen muuttuminen. Vanhimmassa kuvassa lista ja vuorilaudat näkyvät muuta julkisivua tummenpina. Keskimmaisessä kuvassa ne näkyvät valkoisina ja nykytilassa keltaisina, hieman muuta julkisivua vaaleampina.

Kuvat: Museovirasto finna.fi, Raimo Ahonen ja Karri Westerlund.

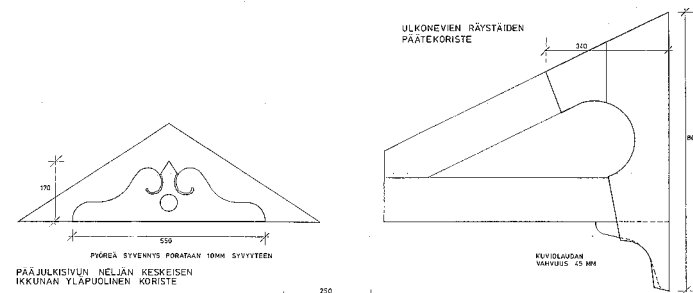
Ulko-ovet on ikkunoiden tapaan maalattu ruskeiksi. Sisäänkäyntejä on neljä. Ne on sijoitettu symmetrisesti, kaksi Limingankadun suuntaiseen päämassaan ja kaksi rakennuksen siipiin. Kaikki sisäänkäynnit avautuvat sisäpihalle. Sisäänkäyntien yhteydessä on ruskeaksi maalattuja kaiteita. Kaiteissa on ylä- ja alapuiden sekä pystytolppien muodostamia ruutuja, joiden keskellä on yksinkertaiset ristikot. Päämassan sisäänkäyntien katoksia kannattavat kevyen koristeellisesti veistetyt tolpat. Näissä on vastaavanlainen pystyrimoitettu alaosa kuten julkisivuverhouksessakin. Sisäänkäynnit ulkonevat muusta rakennusmassasta. Niille johtavat lyhyet, betoniset portaat ja yhden sisäänkäynnin yhteydessä on luiska. Päämassan sisäänkäyntien edustalla, portaiden päässä on tasanteet, siipien sisäänkäynneissä portaat päättyvät ovelle.

VALMISTAJA:
ONNI TILMAN
SAHA JA MYLLY
MUHOS

OSASTO	SIIVOUS	TEKIJÄ	VIKORIN KÄYTTÖKÄSIKIRJA
VI	VI	VI	VI
SAINEERAUS	SAINEERAUS	SAINEERAUS	SAINEERAUS
HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU
ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA
NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33
00140 OULU	00140 OULU	00140 OULU	00140 OULU
PUH. 981-18334	PUH. 981-18334	PUH. 981-18334	PUH. 981-18334
21.05.1979	21.05.1979	21.05.1979	21.05.1979

POTKUPELLIT KIINNITETÄÄN LINSSIKANTAISIN MESSINKI RUUVIEN

PÄÄJULKISIVUN NELJÄN KESKEISEN IKKUNAN YLÄPUOLINEN KORISTE

OSASTO	SIIVOUS	TEKIJÄ	VIKORIN KÄYTTÖKÄSIKIRJA
VI	VI	VI	VI
SAINEERAUS	SAINEERAUS	SAINEERAUS	SAINEERAUS
HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU	HEINÄTORIN ERITYSKOULU
ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA	ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA
NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33	NOKELANTIE 33
00140 OULU	00140 OULU	00140 OULU	00140 OULU
PUH. 981-18334	PUH. 981-18334	PUH. 981-18334	PUH. 981-18334
21.05.1980	21.05.1980	21.05.1980	21.05.1980

Detaljipiiroksia 1979-80 suunnitellun peruskorjauksen ajalta.
Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila.

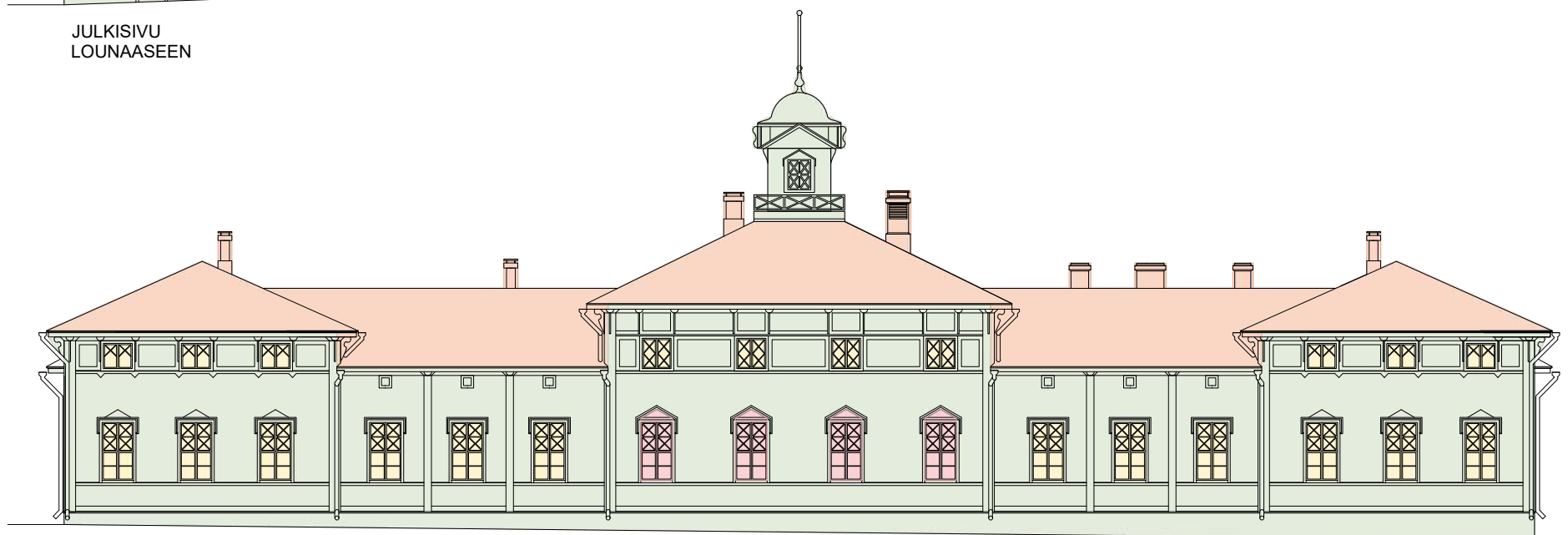

Kuvasarja päärakennuksen sisäpihan puolen muutoksista. Ylimmässä kuvassa vuodelta 1979 julkisivu on hyvin alkuperäisessä asussa. Alarivin mustavalkoinen kuva on vuodelta 1981 ja viimeinen kuva vuodelta 2022. Suurimmat muutokset koskevat rakennuksen keskiosan sisäänkäyntejä. Kuvat: Raimo Ahonen, Journalistinen kuva-arkisto JOKA ja Karri Westerlund.

JULKISIVU
LOUNAASEEN

JULKISIVU
KOILLISEEN

Alkuperäinen tai
korjattu alkuperäisen
mallin mukaan

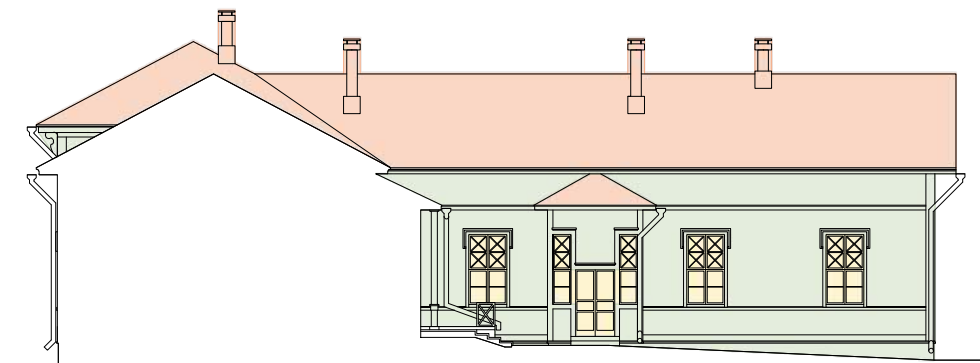
Uusittu alkuperäistä
ratkaisua vastaavasti

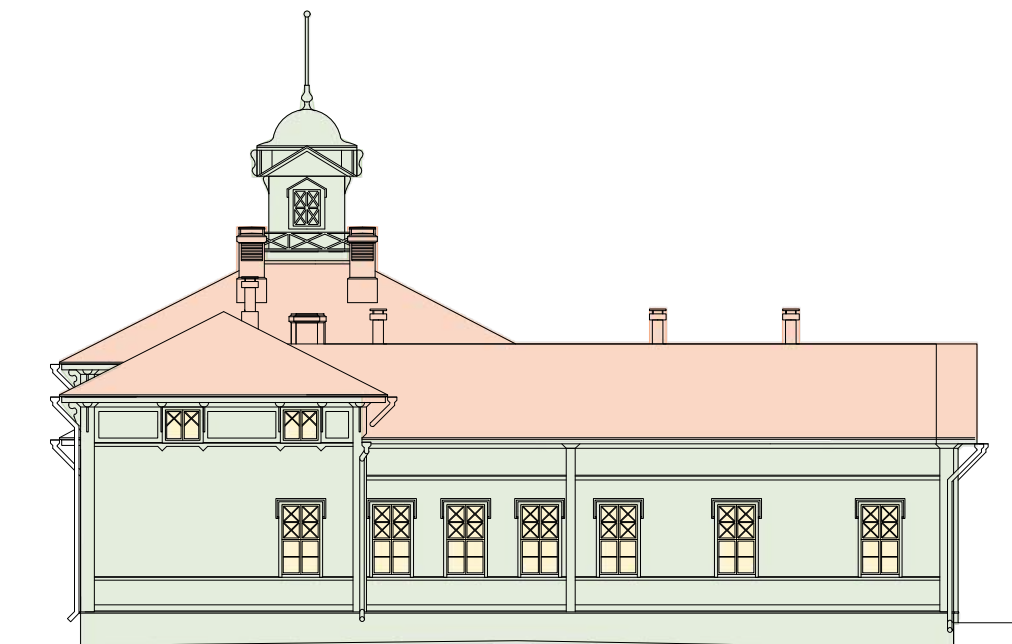
Uusittu nykytekniik-
kaa tai vaatimuksia
vastaavaksi

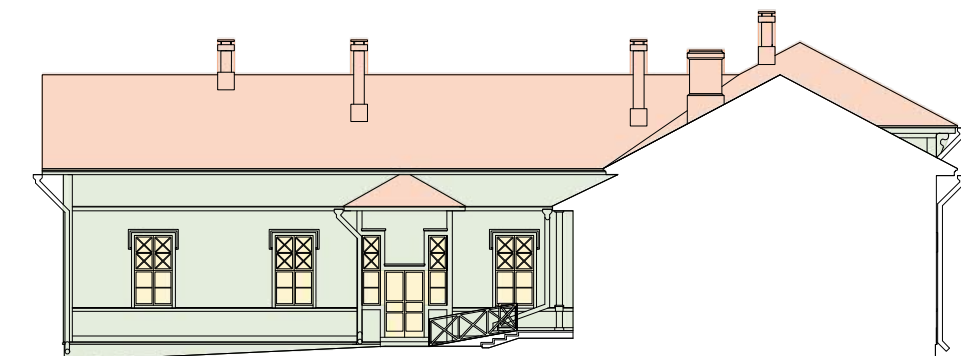
Uusittu alkuperäi-
sistä ratkaisusta
poiketen

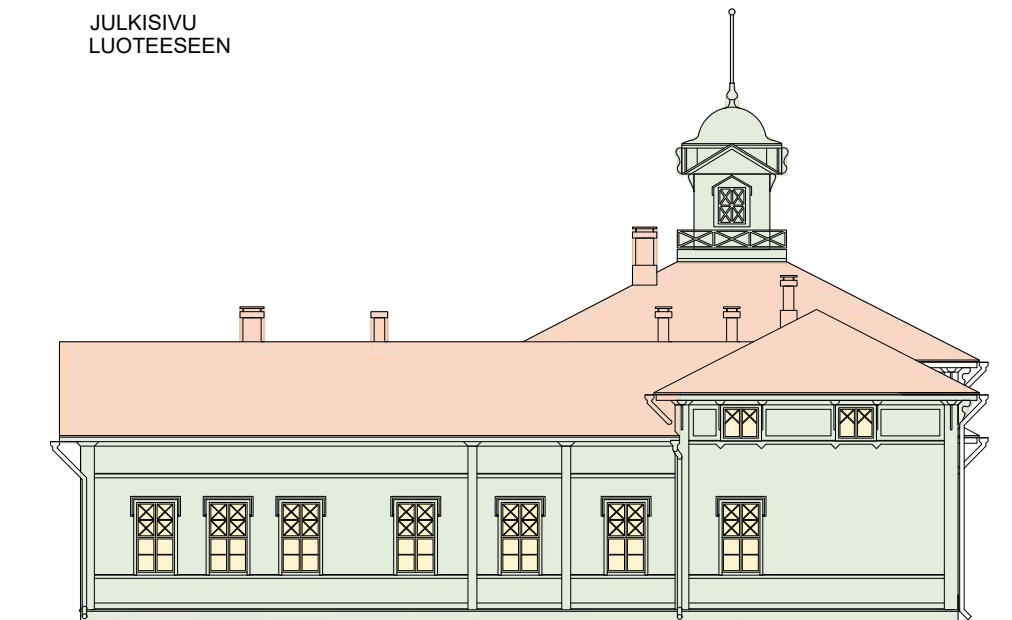
JULKISIVU
LUOTEESEEN

JULKISIVU
LUOTEESEEN

JULKISIVU
KAAKKOON

JULKISIVU
KAAKKOON

 Alkuperäinen tai korjattu alkuperäisen mallin mukaan

 Uusittu alkuperäistä ratkaisua vastaavasti

 Uusittu nykyteknikaa tai vaatimuksia vastaavaksi

 Uusittu alkuperäisestä ratkaisusta poiketen

Ulkoiselta hahmoltaan ja pääpiirteiltään päärakennus on säilynyt hyvin. Julkisivuverhoukset ja yksityiskohdat ovat todennäköisesti alkuperäiset. Julkisivujen värit on muuttunut historian aikana. Ikkunat ovat säilyneet ainakin malliltaan lukuun ottamatta puiston puolen pääjulkisivun keskiosan neljää ikkunaa. Niissä ikkunaruutu on valokuvien perusteella ollut aiemmin kolmiomainen, nyt ikkuna on suorakaiteinen ja kolmiomuoto ikkunan päällä on toteutettu puisin listoin ja kentin. Vesikaton katemateriaali on vaihtunut ainakin kahteen kertaan, mutta kattomuoto näyttää säilyneen. Rakennusmassan isoimmat muutokset ovat päämassan muuttuneet sisäänkäynnit. Siipien sisäänkäynnit ovat joko alkuperäiset tai vähintään alkuperäisen kaltaiset. Torni on todennäköisesti säilynyt väritystä lukuun ottamatta alkuperäisenä.

Päärakennus puiston puolelta kuvattuna joulukuussa 2022.

Kuva: Maisa Seppänen.

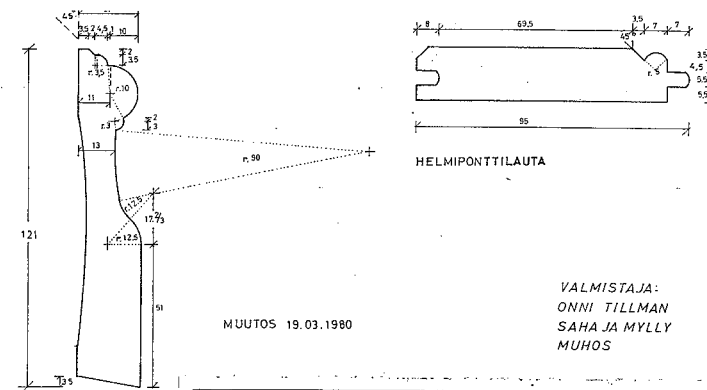
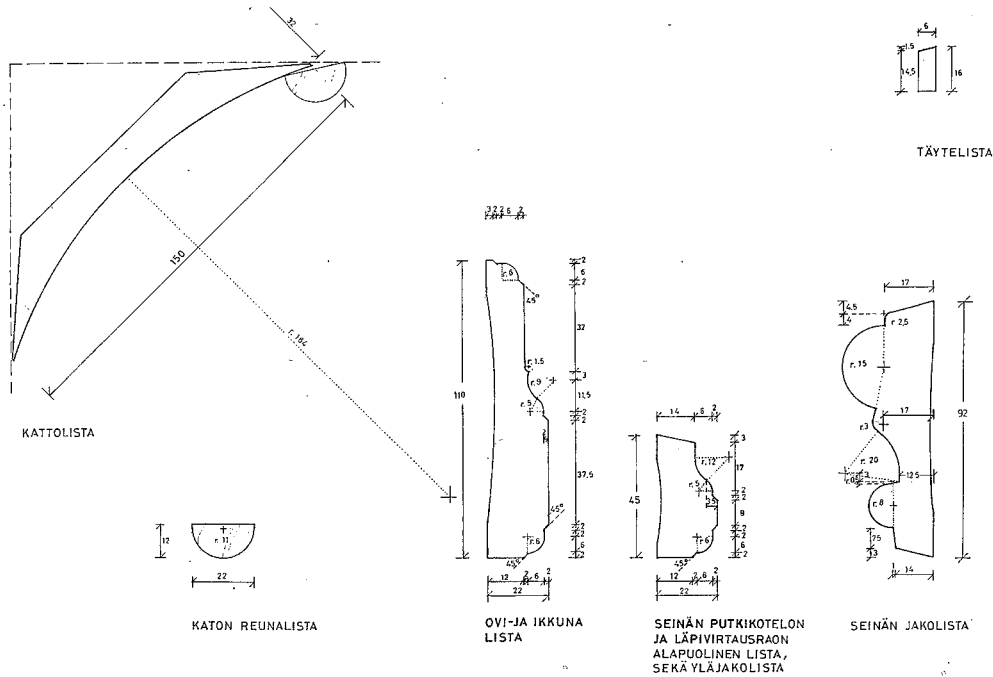
5.3.2 Sisätilat

Päärakennuksen kaikista neljästä sisäänkäynnistä tullaan tuulikaapin kautta koko rakennuksen läpi kulkevalle käytävälle. Lyhyiden siipien sisäänkäyntien tuulikaapeissa on parin askelman portaat. Pohjaratkaisu on melko symmetrinen. Luokkahuoneet ja oppilaiden wc-tilat sijaitsevat siivissä, ruokala, fysiikan ja kemian sekä kotitalouden luokat ja henkilökunnan tilat rakennuksen pidemmässä keskiosassa. Ullakolla on tilat ilmanvaihtokoneille.

Päärakennuksen sisätilojen värimaailma on tummahko. Siipien tuulikaapeissa on ruskeaksi maalattu pysty helmipaneeli, punertavasävyinen muovimatto, puunväriset katto- listat ja kattopaneelit. Keskiosan tuulikaappien seinissä on peittomaalattu puolipaneeli. Sisäpihan puoleisella ulkoseinällä rakennuksen läpi kiertävän käytävän lattia on vaalea muovimatto. Käytävien seinissä on alaosassa punaisen ruskeaksi kuultokäsitelty puolipaneeli koristeellisin lattia- ja peitelistöin ja yläosassa kellertäväksi maalattu levy. Katot ovat valkoiset levykatot, joissa on paikoin avattavia, rei'itettyjä akustiikkalevyjä. Kiintokalusteena käytävillä on kuultokäsitellyt puiset naulakot.

Sisätilojen väristystä ja pintamateriaaleja elokussa 2022 kuvattuna.

VALMISTAJA:
ONNI TILLMAN
SAHA JA MYLLY
MUHOS

MUUTOS 19.03.1980

Kosa/Kyla	Karttoli/Tila	Kontti/Arvo	Vuoromäärän arkkitehtimerkintöissä varten
ty	21	1	
Rakenustalon nimi ja osoite	Pikustajin		Pik. nro
HEINÄTORIN ERITYISKOULU	Pikustuksen saatio		411
			Mittakaava 1:1

OULU LISTAPIIRUSTUS

ARKKITEHTITOIMISTO OY JOUNI KOISO-KANTTILA
NOKELANTIE 35 90140 OULU 14 PUH 981-18334

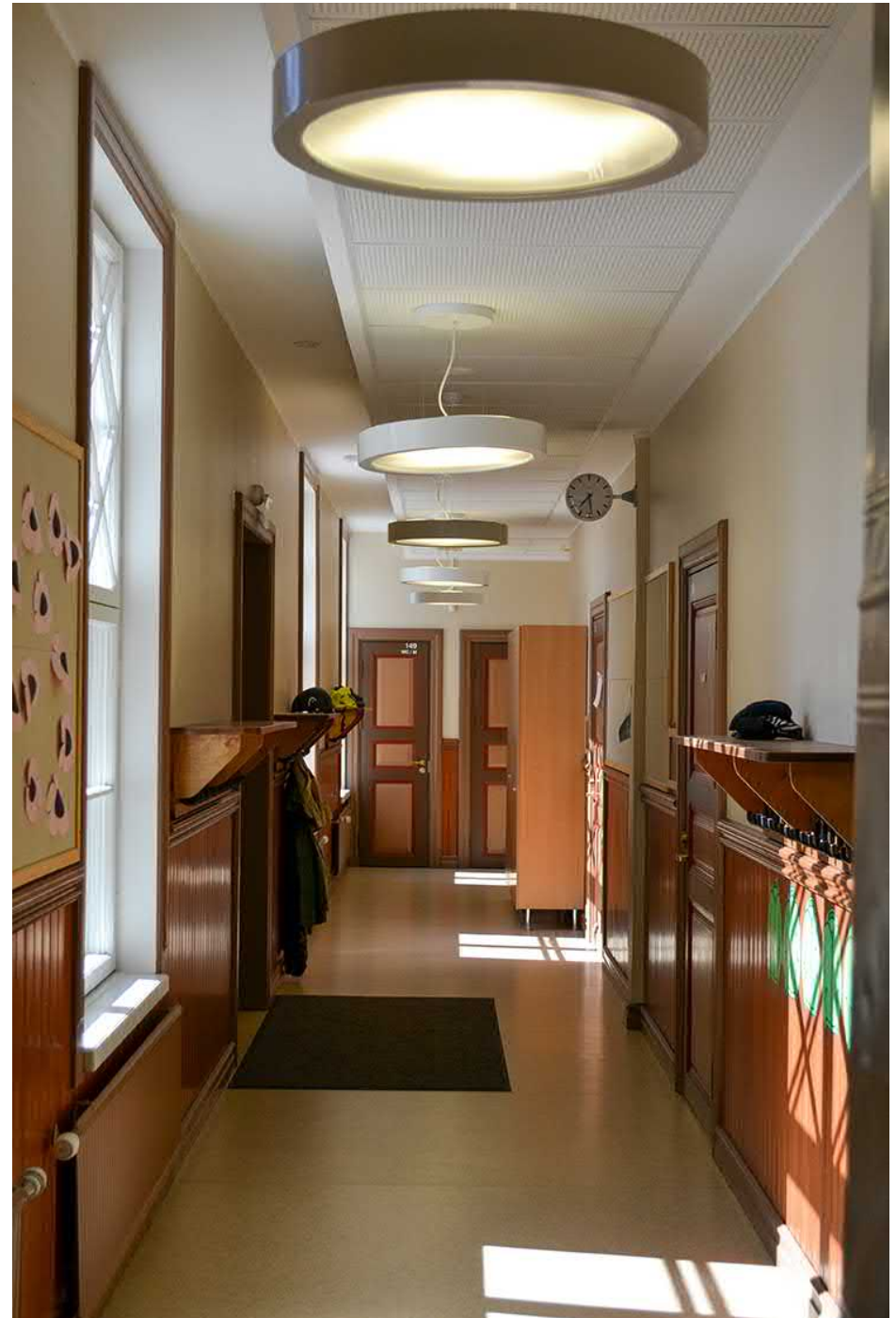
8-02 - 1980

Detaljokuva erilaisista sisätilojen listatyypeistä 1979-80 suunnitellun peruskorjauksen ajalta.

Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila.

Kuvapari päärakennuksen käytävistä. Mustavalkoinen kuva on vuodelta 1968 ja värillinen kuva vuodelta 2022. Vanhemmassa kuvassa panelointi jatkuu koko seinän korkuisena ja väristys on vaaleampi. Muutosvaiheista kertovassa kappaleessa on toinen vanha kuva käytävästä. Sen perusteella tiedetään väristyksen olleen jossain vaiheessa aiemminkin tumma. Nykyinen väristy on vuosina 1979-80 suunnitellun peruskorjauksen peruja. Kuvat: Journalistinen kuva-arkisto JOKA ja Karri Westerlund.

Valokuvia sisätiloista kesällä 2022 kuvattuna.

Luokahuoneiden lattiapinnat ovat pääosin samaa vaaleaa muovimattoa kuin käytävillä. Niissä ei ole puolipaneeleita, mutta seinän on toteutettu kaksivärisenä eli alaosat ovat tummemmat ja yläosat vaaleammat, ja näitä erottaa peitelista kuten käytävälläkin. Värytykset vaihtelevat jonkin verran luokittain. Vesipisteiden yhteydessä on allastaustassa rusehtava laatoitus. Katoissa on valkea helmipaneeli tai valkoinen levykatto.

Päärakennuksessa on säilytetty osa tulisijoista. Luokissa on pönttöuuneja, jotka on maalattu keltaiseksi lukuun ottamatta alaosaa, joka on ruskea. Käytävällä neliömäiset isommat pönttöuunit on maalattu vaaleanruskeiksi ja alaosastaan ruskeiksi.

Ikkunoiden puitteet ovat sisäänpäin valkoiset. Listat on maalattu ruskeaksi. Osassa ikkunoista on valkoiset puiset ikkunapenkit. Ovet ovat pääosin peiliovia. Ovien pääväri on ruskea, peilien uloimmainen kehys on punainen ja keskiosa on vaaleanruskea.

Päärakennuksessa on kaksi nk. museoluokkaa, joissa on jätetty näkyviin vanhoja pintamateriaaleja ja kalusteita. Peruskorjauksen rakennusselostuksessa kuvataan museoluokkien kunnostusta. Lattialaudat ja seinäpaneelit on kunnostuksen yhteydessä purettu, kunnostettu ja palautettu paikalleen.¹⁵⁵ Tiloissa on nähtävissä alkuperäisiä listoja, detaljeja ja ikkunoita, joihin muun rakennuksen muutoksia on näppärä peilata.

Molemmissa museoluokissa on ruskeaksi maalattu vanha lankkulattia ja ruskeat lattialistat. Varastona olevassa tilassa 105 on hirsiseinät ja alkuperäinen lautakatto. Seinien alaosa on maalattu oranssiksi ja yläosa keltaiseksi ja näitä erottaa listamaisesti maalattu ruskea raita. Katto ja kattolistat ovat valkoiset. Seinien maalaus on todennäköisesti toteutettu myöhemmässä vaiheessa, eikä kuulu alkuperäiseen museoluokan suunnitelmaan¹⁵⁶. Toinen nk. museoluokka on tila 144, joka toimii jonkinlaisena pienryhmätilana (pohjapiirroksessa neuvottelu). Siellä seinissä on ruskeat helmipaneelista tehdyt puolipaneelit ja sienien yläosat ovat keltaiset. Katossa on valkoinen paneeli, kattolistat ovat myös valkoiset. Tässä tilassa on toisella pitkällä seinällä vanha liitutaulu.

Sisätilat ovat kokeneet muutoksia koulutoiminnan tarpeiden muuttumisen ja kehityksen mukana. Pohjaratkaisussa lähimpänä alkuperäistä ovat siipien käytävät, niiden tuulikaapit sekä osa luokkatiloista. Siipien päissä ja rakennuksen puistonvastaisissa ulkokulmissa on tilaratkaisuja palautettu lähemmäs alkuperäistä. Rakennuksen keskiosassa on tapahtunut isoimpia tilallisia muutoksia. Parhaiten säilyneitä pintoja on nähtävissä nk. museoluokissa ja pönttöuuneissa.

Valokuvia nk. museoluokista, joita Heinätorin koulun päärakennuksessa on kaksi. Luokkien pintamateriaalit, ikkunat ja taulukalusteet ovat alkuperäisiä tai tehty alkuperäisiä materiaaleja käyttäen.

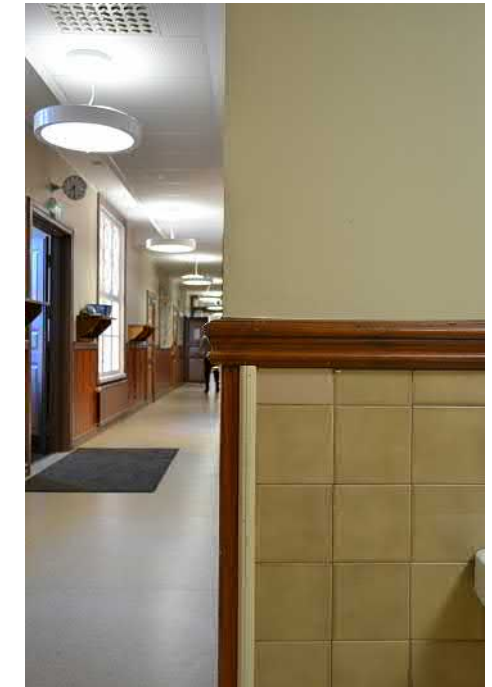

155 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

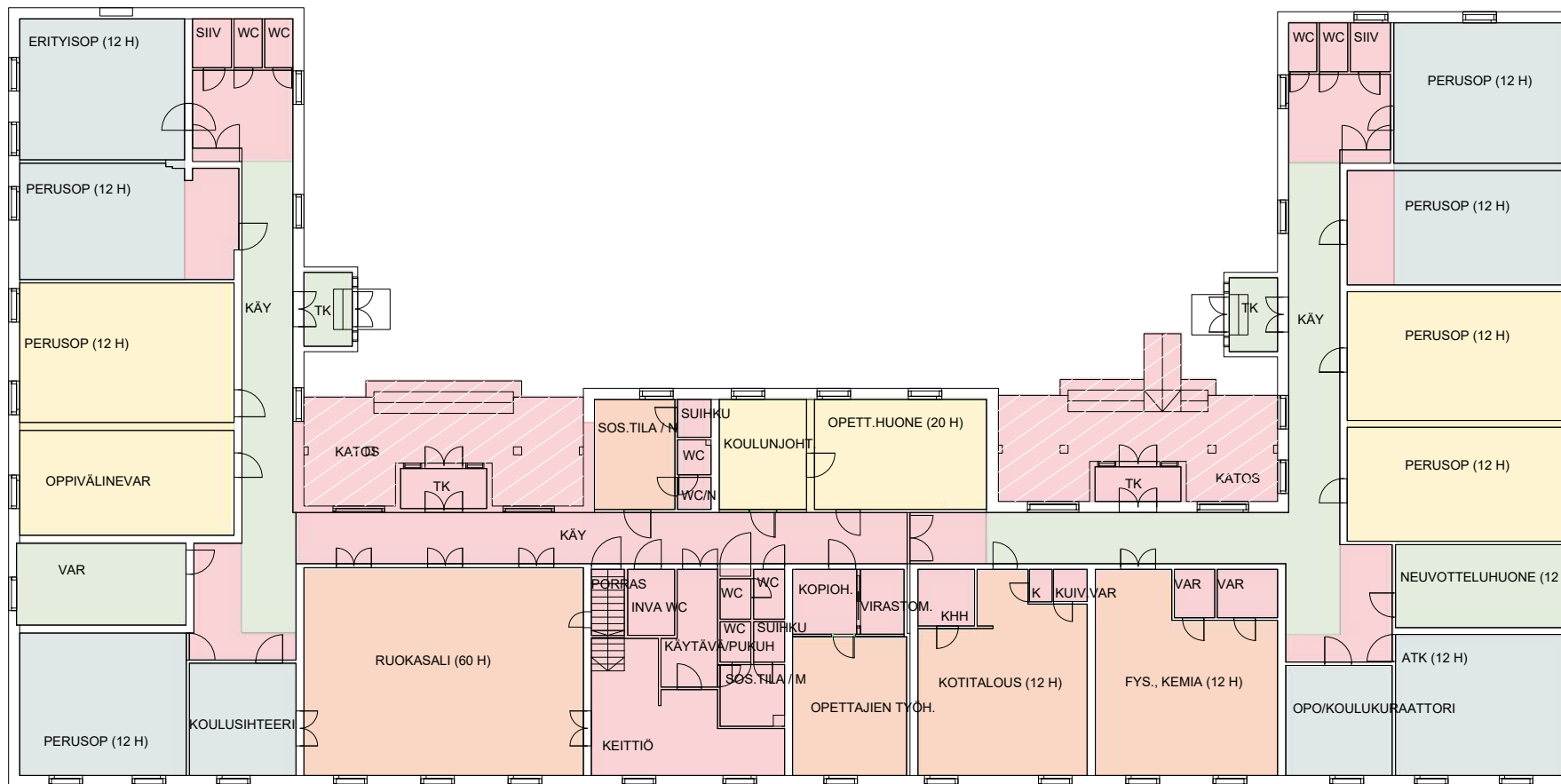
156 Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

Päärakennuksen käytäviltä ja ruokalasta löytyviä detaljeja. Ne on pääosin toteutettu alkuperäisen mallin mukaan 1980-luvun alun peruskorjauksen aikaan.

- Alkuperäiset tai vastaavat tilat ja materiaalit
- Tilallisia muutoksia, käyttötarkoitus säilynyt
- Viereisen tilan merkittävät muutokset vaikuttavat tilaan
- Merkittäviä tilallisia muutoksia ja/tai käyttötarkoituksen muutoksia
- Ulkotilan merkittävä muutos
- Palautettu alkuperäisen ratkaisun mukaan

Päärakennuksen ullakkolla on upeasti näkyvissä alkuperäisiä rakenteita. Niiden välissä kulkee ilmavaihdon hormisto. Ullakolla ja tornissa voi ihailla lähes 150-vuotta vanhoja hirsirakenteita, myös ikkunat ja tornin ovet ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Valokuvia hollipirtistä elokuussa 2022.
Sisäänkäyntikuisti on muuta rakennusta koristeellisempi.

5.4 Hollipirtti

Hollipirtti (B) on ulkoarkkitehtuuriltaan klassistisen rauhallinen. Vesikatteenä on tumman harmaa konesaumattu peltikate. Katto-muoto on harjakatto, johon sisäpihan puolella liittyy toinen lyhyt harjakattoinen osa. Rakennuksessa on korkeahko kivijalka, jonka päältä puinen julkisivuverhous alkaa leveällä jalkapaneelilla. Päämassassa on keltainen vaakapaneeli. Julkisivua jäsentävät valkoiset, leveät pilasterit ja kulmaudoitukset, jotka päättyvät pieniin kapiteeleihin ullakon kohdalla. Kadunpuolen julkisivulla, ullakon ikkunoiden alla kulkee valkoinen vaakalista. Sisäpihan puolelta lista ja ullakon ikkunat puuttuvat. Pitkien sivujen tuuli- ja otsalistat jatkuvat kulman ympäri päätyyn ja muodostavat päädyn räystäslisätoitusten kanssa avokantaiset päätykolmiot.

Sisäänkäynti työntyy rakennusmassasta ulos sisäpihan puolella. Sen puuverhous on muusta rakennuksesta poikkeava. Siinä on koristeellisesti uurretuin laudoin toteutettu lomalaudoitus.

Räystään alla verhouksen syvennyksissä on samoin koristeuuretuin laudoin toteutetut pääteaiheet. Räystäällä on terävästi hammastettu tuulilauta, jossa on lisäksi pienet pyöreät koriste-kolot.

Ulko-ovi on ruskea peilipariovi, jonka päällä on ikkunat. Ikkunoiden puitteet ovat ulospäin ruskeat. Kehys ja vuorilaudat ovat valkoiset ja sekä oven että ikkunoiden päällä on koristeelliset otsalistat. Kadun puolella ikkunoiden otsalistassa on näyttävä hammastus. Kadunpuolen ikkunoiden pystyt vuorilaudat ovat veistetyt ja ne jatkuvat hieman vaakalistan ohi päättyen kolmioiksi. Pääkerroksen ikkunat on ristipuitteella jaettu neljään osaan ja alemmat ruudut on jaettu listalla kahteen osaan. Sisäpihan puolella sisäänkäyntimassan päädyssä on puolipyöreä lunetti-ikkuna. Sisäänkäynnin yhteydessä on betoninen, betonilaatoin päällystetty portaikko, jonka molemmiin puoliin on ristikkoaiheinen kaide.

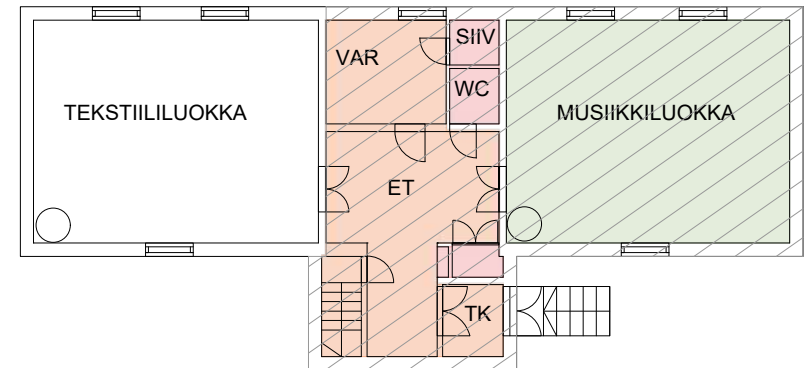

Valokuvia hollipirtistä elokuussa 2022. Ovien ja puolipaneelien väritys vastaa päärakennuksen väritystä, mutta seinien yläosa on hollipirtissä vaaleanpunainen.

Hollipirtin tuulikaapissa on muutaman askelman portaat. Tuulikaapista kuljetaan käytävään. Lattiamateriaali tuulikaapissa ja käytävässä on muovimatto. Katto on vaalea levykatto samanvärisin kattolistoin. Seinillä on punaiseksi kuultokäsitelty puolipaneeli, sen yläpuolella koristeellinen peitelista ja seinän yläosa on vaaleanpunaiseksi maalattua levyä. Sisäovet ovat samanlaiset kuin päärakennuksessa. Peiliovet, joissa on päävärinä ruskea, peilien kehykset ovat punaiset ja keskiosat vaaleanruskeat. Hollipirtissä ovien listat ovat punaiset.

Rakennuksessa on kaksi luokkahuonetta, joissa on puulattiat. Seinissä jatkuu käytävän vaakajako, mutta puolipaneelin sijaan alaosa on musiikkiluokassa toteutettu mahdollisesti luja-levyllä ja tekstiilityön luokassa seinän alaosassa on sileä, saumaton levy kuten seinän yläosassakin. Vesipisteiden kohdalla on harmaankirjava laatoitus. Pönttöuunit on maalaatu kellertäviksi. Luokkahuoneissa on katossa puupanelointi. Tekstiilityön luokassa on seinällä vanhat puolapuut.

SÄILYNEISYYS
Pohjapiirros
1:200

Vanhimmasta rakennusvaiheesta ei tietoa

Alkuperäiset tai vastaavat tilat ja materiaalit

Viereisen tilan merkittävät muutokset vaikuttavat tilaan

Merkittäviä tilallisia muutoksia ja/tai käyttötarkoituksen muutoksia

Laajennus

Kuvapari hollipirtin rakennuksesta.
Mustavalkoinen kuva on todennäköisesti 1950-luvulta ja värillinen kuva on joulukuulta 2022.
Rakennuksen ulkoasu on säilynyt hyvin alkuperäisenä.
Kuvat: Pohjois-Pohjanmaan museo, Uuno Laukan kuvakokoelma ja Tiina Pyhäläluoto.

Hollipirtin varhaisimmasta vaiheesta ei ole tietoa. Rakennusta on laajennettu merkittävästi. Tässä selvityksessä otamme 1850-luvun asun vertailukohtaksi säilyneisyyden tarkastelussa. Luokkatilat ovat säilyneet tiloissa paikollaan, kun taas keskiosassa ja sisäänkäynnin yhteydessä on ollut joitain muutoksia. Ulkoarkkitehtuuriltaan ja keskeiseltä tilajaloltaan rakennus on säilynyt hyvin. Julkisivut yksityiskohtineen ovat todennäköisesti alkuperäiset. Ikkunat ja ovet ovat säilyneet ainakin tyyllillisesti alkuperäisinä.

Valokuvia asuinrakennuksesta elokuussa 2022. Rakennusta on laajennettu kahdessa vaiheessa, mikä näkyy etenkin sisäpihan puolella.

5.5 Asuinrakennus

Asuinrakennus (E) on klassishenkinen puurakennus. Kadulle päin rakennus on selkeälinjainen ja sisäpihalle päin muoto hieman rönsyilee. Siinä on pseudovinkkelikatto, jossa lappeet jatkuvat pidempinä sisäänkäyntien kohdalla. Katemateriaali on kolmiorimahuo-pakatto. Julkisivut on verhottu tumman keltaiseksi maalatulla vaakapaneelilla. Yksityiskohdat ovat vaaleamman keltaiset. Rakennuksessa on sirot kulma- ja nurkkalaudat ja ohuehkot umpiräystäät. Rakennusmassa on muodoltaan L-kirjain, johon on liitetty kuis-timaiset sisäänkäynnit.

Ikkunat ovat pääsääntöisesti T-puitteella kolmeen jaettuina. Kaakkoispäädyn ison ryhmätilan kadulle ja sisäpihalle antavat ikkunat ovat kuusiruutuiset. Päädyissä on ullakolle kaksiruutuiset pystyt ikkunat, Torikadun julkisivussa on ullakolle kaksi pientä kaksiruutuista vaakaikkunaa. Ikkunoiden puitteet ovat ruskeat. Peli- ja vuorilaudat ovat vaaleankeltaiset. Ikkunoiden päällä on juhlava otsalista, sivuilla vuorilaudat on sivuiltaan veistetty ja ne jatkuvat ikkunan alapuolelle koristeellisiksi nuolenkärjiksi. Sisälle päin ikkunoiden puitteet ovat valkoiset.

Ulko-ovet ovat ruskeaksi maalatut peiliovet. Ovien yläpuolella on kaksiruutuiset yläikkunat. Ovien vuorilaudat ovat myös vaaleankeltaiset ja yläikkunan päällä on samanlaiset koristeelliset otsalistat kuin ikkunoissakin. Toiselle ovelle on parin askelman betonilaa-toin päällystetyt portaat. Toisen sisäänkäynnin yhteydessä on puinen sisäänkäyntitaso, jolle on parin portaan nousu. Tason toisessa reunassa on ristikkoaiheinen ruskea puukaide.

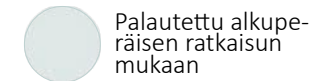
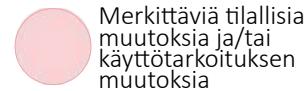
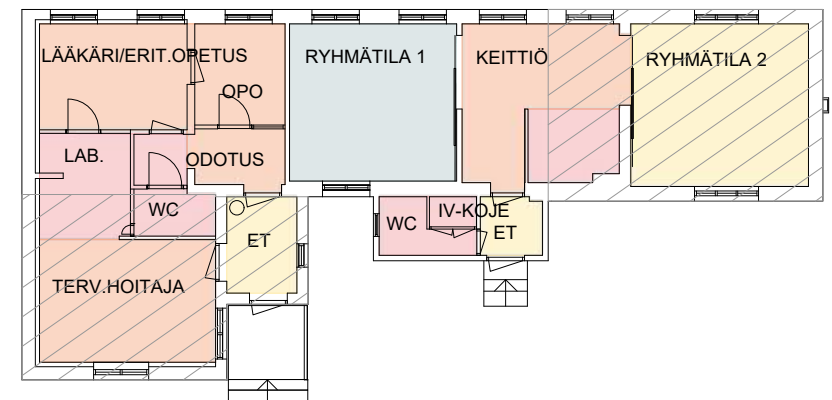

Torikadun varresta otetuissa valokuvissa näkyy miten rakennus asettuu suhteessa muihin korttelin rakennuksiin.

Sisätilojen värimaailma on vaalea. Lattioissa on vaaleankirjavat, harmaat tai beigeit muovimatot. Seinät ja katot ovat valkoiset. Eteisessä ja odotustilassa valkoinen, kaunismuotoinen vaakalista jakaa seinäpintaa. Myös kattolista on koristeellinen. Tilassa on myös säilytetty valkoiseksi maalattu pönttöuuni. Näiden tilojen väliovet ovat haalean mintunvihreät peiliovet.

Asuinrakennus on kokenut muutosvaiheita ja sitä on laajennettu. Alkuperäinen selkeämuotoinen massa on muuttunut sisäpihan puolella monipolviseksi. Kadulle päin tyyli on säilynyt yhtenäisenä. Julkisivut ovat todennäköisesti alkuperäiset ja ikkunat todennäköisesti ainakin alkuperäisen mukaiset. Tilallisesti parhaiten on säilynyt rakennuksen keski-osan ryhmätila. Sisäänkäynnit ja kollispäädyn ryhmätila ovat kokeneet joitain muutoksia, mutta mukailevat kuitenkin alkuperäistä suunnitelmaa.

SÄILYNEISYYSS
Pohjapiirros
1:200

Valokuvia salirakennuksesta elokuussa 2022. Koulun teknisen työn tilat sijaitsevat salirakennuksessa. Teknisen työn tilat ovat rakennuksen taustapuolella matalammassa osassa.

5.6 Liikuntasali

Liikuntasali (D) on Oulun koulun tyyli suunnan rakennus. Se on Heinätorin koulun korttelin uusin rakennus ja on monin elementein kytketty osaksi historiallista pihapiiriä. Rakennusmassa on monimuotoinen. Päämassa on suorakaiteinen ja harjakattoinen. Harjakatto on monitasoinen, pitkillä sivuilla siinä on matalammat osat ja lounaassa, ikään kuin rakennuksen takana on matalampi laskeva lape. Sisäpihan puolella ja rakennukset takana päämassaan liittyy lähes keskeisesti sisäänkäyntikatos, jossa on oma harjakatto. Päämassan katon harjalla on kattolyhty. Katemateriaali on konesaumattu tumman harmaa peltikate.

Julkisivut on pääosin keltaiseksi maalatut. Rintapaneelissa kolmioimaisin rimoin toteutettu saumarimoitus. Seinien yläosassa on vaakapaneeli. Sisäänkäynnin yhteydessä on koko seinän korkeudella pystypaneeli. Sisäänkäyntikatosta kannattaa neljä pilaria. Betonisen sokkelin jälkeen niissä on rintapaneelin korkuinen leveämpi pystysuuntainen paneeli tai laudoitus, jonka ala- ja yläosassa on ruskeat listat. Pilareiden yläosat on voimakkaan profiilisesti pystylistoitettut. Kaakkoispäädystä ylhäällä on sisäänveto.

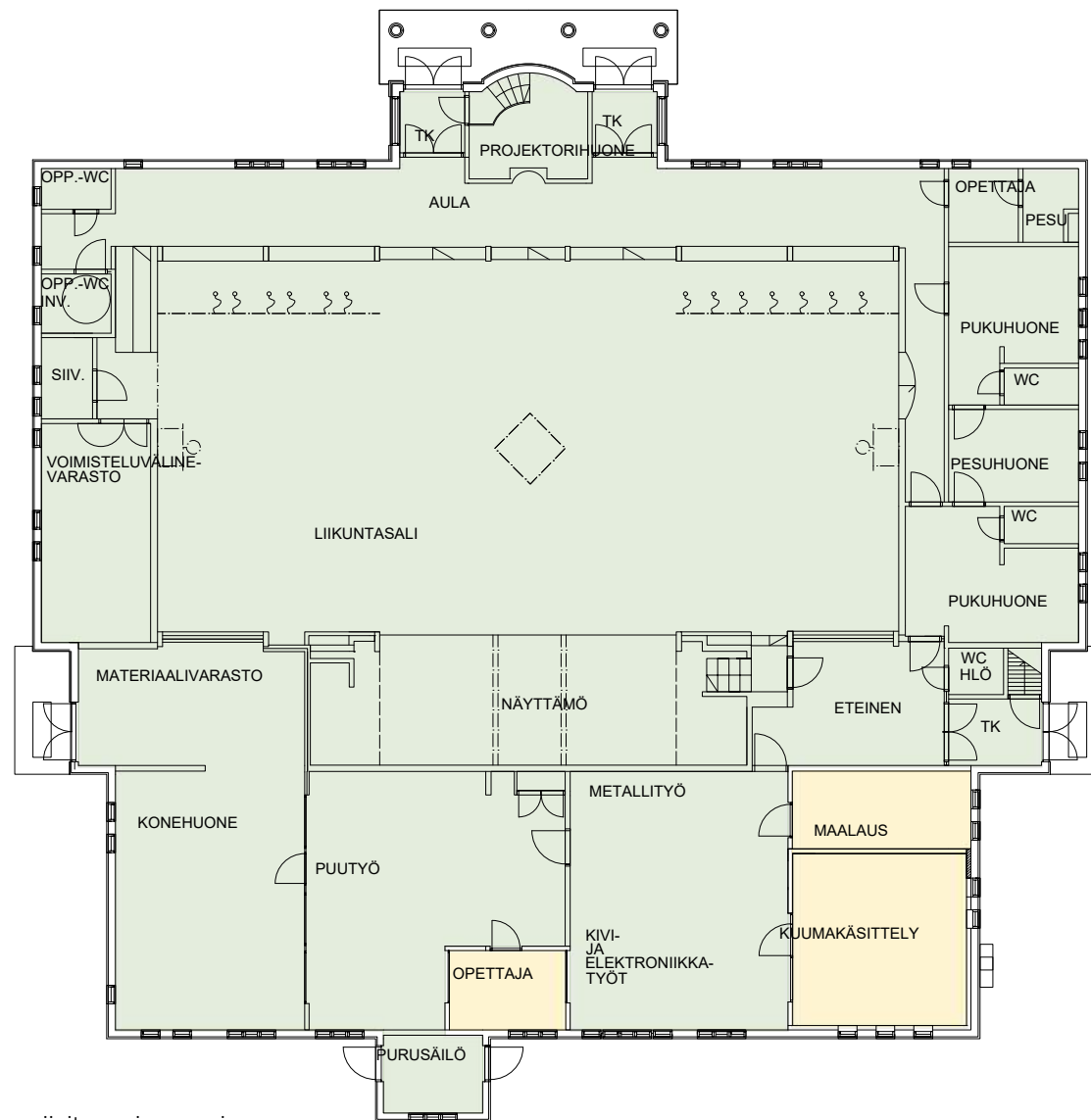
Ikkunoiden puitteet ovat ulospäin tummanruskeat. Pielilaudat ovat valkoiset. Ikkunat ovat yksiruutuiset ja osassa ikkunoita on yläosassa ruudun päällä tai pienissä ikkunoissa koko ikkunan päällä valkoiset puulistoista tehdyt ristikkoaiheet.

SÄILYNEISYYT

Pohjapiirros

1:200

Salirakennus sijaitsee aivan asuinrakennuksen vieressä. Salirakennuksen mittakaavaa on pyritty sovittamaan muihin koulun rakennuksiin porrastamalla kattomuodolla.

Alkuperäiset tai vastaavat tilat ja materiaalit

Tilallisia muutoksia, käyttötarkoituksen säilynyt

Pääjulkisivulla sisäänkäynnissä on juhlavasti kaksi ovea, joista molemmista on käynti oman tuuli-kaapin kautta kapeaan aulaan, josta puolestaan astutaan puupilareiden ohi pari askelmaa alas-päin liikunta- ja juhlasaliin. Salin tunnelma on harmoninen ja juhlava. Värimaailmaa hallitsee lakattu puu ja valkeat, tasaiset levyпиннат. Lattian lakatun parketin tummempi väri jatkuu seinien alaosien pystypaneloinneissa ja puolapuissa ja sen jälkeen aina kattoon asti puun värisissä seinäpintoja jakavissa listoissa. Katossa on puunvärisen rimoitus ja sitä raikastavat valkoiset teräsristikot. Tilan huipulla kattolyhty tuo saliin valoa. Muiden tilojen värityys koostuu myös vaaleista pinnoista, joita puunväriset listat jakavat, harmaasta lattiasta sekä vaalean siniharmaista ovista. Ikkunapuitteet ja listat ovat sisällä puun väriset.

Liikuntasali on säilynyt erittäin hyvin. Se ei ole kohdannut paria pientä tilallisia päivitystä enempää muutosta. Se on tiloiltaan ja pinnoiltaan sekä ulkoisesti että sisäisesti käytännössä alkuperäisessä asussaan.

Liikunta- ja juhlasali elokuussa 2022.
Korkeuserolla ja pilareilla rajattu aulatila on kiinnostava yksityiskohta.

5.7 Piharakennukset

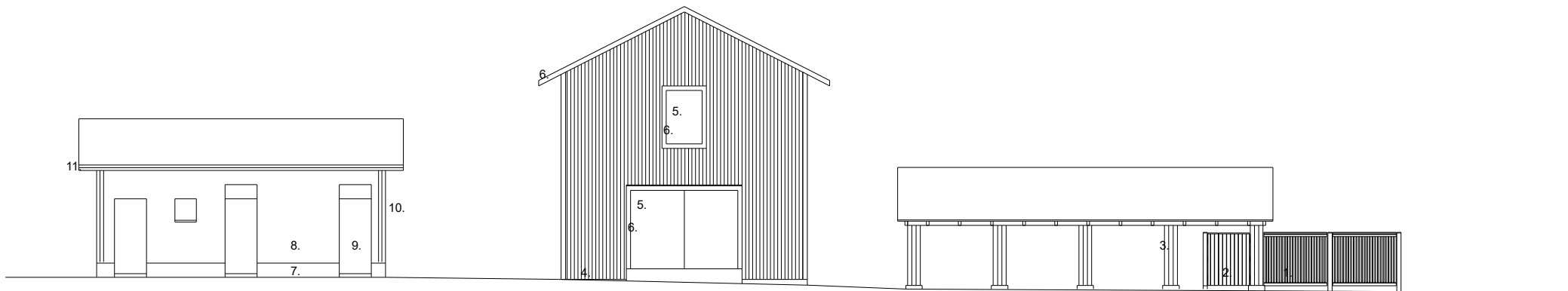
Piharakennuksista on raporttia tehtäessä jäljellä enää makasiinirakennus (F). Se on pieni noppamainen, harjakattoinen rakennus. Vesikatemateriaalina on tummanharmaa konesaumattu peltikate. Julkisivut on verhottu punamullatulla lomalaudoituksella. Ovet ja luukut ovat tummaksi käsiteltyä puuta ja niitä kiertävät valkoiset vuorilaudat. Makasiini on siirretty rakentuvan päiväkodin tieltä tontin länsikulmaan ja sille on valettu uudet betoniset perustukset.

Makasiini on todennäköisesti ulkoisesti säilynyt lähes muuttumattomana vesikaton materiaalia lukuun ottamatta. Siihen ei ole kohdistunut muutospaineita, vaan on palvelut käyttötarkoituksessaan sellaisena kuin miten se on alun perin rakennettu.

Makasiinirakennus uudella paikallaan korttelin länsikulmassa elokuussa 2022.

Piharakennuksien julkisivupiirros vuodelta 2007, jolloin katoksen yhteyteen rakennettiin jäteaitaus. Lähde: Oulun Tilapalveluiden arkisto, Arkkitehtitoimisto A-studio.

JULKISIVU KOILLISEEN

6 YHTEENVETO

Heinätorin koulu muodostaa arvokkaan historiallisen korttelikonaisuuden yhdessä viereisen Heinätorin puiston kanssa. Koulun vaaleankeltaiset puurakennukset ovat eri aikoina rakennettuja. Koulun kokonaisuuteen kuuluvat päärakennus, kaksi pienempää aiemmin asuinkäytössä ollutta rakennusta hollipirtti (B) ja asuinrakennus (E), liikuntasali (D) ja piharakennukset (C, F, G). Päärakennus on vuodelta 1875, mutta vanhin rakennus hollipirtti on valmistunut viimeistään 1800-luvun puolivälissä. Osa piharakennuksista purettiin kesällä 2022 koulun kortteliin rakennettavan päiväkodin tieltä. Piharakennukset on dokumentoitu selvityksessä.

6.1 Historiallinen tausta: Oulun ensimmäinen kansakoulu

Kansakouluopetus Oulussa alkoi vuonna 1874. Alkuvaiheessa kouluja perustettiin kaksi, Kajaanintullin ja Heinätorin kansakoulut. Heinätorin kansakoulu toimi aluksi korttelissa valmiiksi sijainneessa hollipirtissä, kunnes vuotta myöhemmin valmistui uusi koulurakennus eli nykyinen päärakennus. Rakennus on ensimmäinen Oulun kaupungin rakennuttama kansakoulu.

6.2 Arkkitehtuuri ja ominaispiirteet: Nikkarityyliä ja klassismia

Heinätorin koulun päärakennuksen suunnitteli arkkitehti Wolmar Westling vuonna 1873. Päärakennuksen rakennustyyppi perustuu sivukäytävien ja useiden porrashuoneiden yhdistelmälle. Etenkin Westlingin alkuperäisessä suunnitelmassa sisäänkäyntejä on erittäin monta ja niistä pääsee yleensä vain yhteen opetustilaan ja opettajan asuinhuoneistoon. Rakennuksessa oli alkuperäisen suunnitelman mukaan viisi luokkahuonetta, viisi opettajan asuinhuoneistoa ja yksi käsityötila. Rakennusaikana päärakennuksen suunnitelmia yksinkertaistettiin hieman, muun muassa sisäänkäyntien ja niiden lukumäärän, ikkunoiden ja tornin osalta.

Valmistuessaan Heinätorin koulun päärakennus on ollut uljas näky työläisten asuttamassa Heinäpäässä. Kaupunkikansakouluja rakennettiin 1870–1880-luvulla uutena rakennustyyppinä.¹⁵⁷ Ensimmäiset kaupunkikansakoulut rakennettiin pääosin nikkarityylisinä suurina puurakennuksina.¹⁵⁸ Kaupungin ensimmäinen kansakoulurakennus oli merkittävä julkinen rakennus ja se näkyy päärakennuksen arkkitehtuurissa. Julkisivuissa korostuvat keskeissymmetria, monimuotoinen arkkitehtuuri sekä rakennuksen keskellä kohoava torni. Rakennuksen kattomaailma on näyttävä ja nikkarityylin mukaisesti julkisivuissa on runsaasti puusta tehtyjä koristeaiheita.

¹⁵⁷ Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry, 2007, s. 13

¹⁵⁸ Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry, 2007, s. 13

Päärakennuksen torni ja julkisivun koristeellisia yksityiskohtia.

Heinätorin kansakoulun piirustukset lähetettiin 1890-luvulla Moskovaan kansakoulunäyttelyyn, mikä on hyvä osoitus rakennuksen merkittävydestä ja arkkitehtonisesta laadusta¹⁵⁹.

Hollipirtti, joka on rakennettu viimeistään 1850-luvulla ja asuinrakennus ovat hirsisiä harjakattoisia pientaloja. Hollipirtti on uusklassinen, koristeellinen mutta selkeälinjainen hirsirakennus. Myös asuinrakennus on tyyliltään klassishenkinen. Asuinrakennus on rakennusmestari J. E. Lillqvistin vuonna 1896 suunnittelema. Koulun liikuntasalirakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila vuonna 1985. Puinen salirakennus on sovitettu tyyliltään osaksi historiallista puukorttelia, mutta on selvästi uudempi rakennus. Salirakennus on tyyliltään paikanhenkeä ja historiaa korostavan Oulun koulun arkkitehtuurisuuntauksen mukainen.

¹⁵⁹ Koskenniemi & et al, 1911, s. 30

Ilmakuvasa kesältä 2022 keskellä näkyvät Heinätorin koulu ja Heinätorin puisto. Ympäristön muutos kerrostalovaltaiseksi alkoi 1960–1970-luvun Heinäpään saneerauskaavan myötä. Koulun naapurikorttelia täydennysrakennetaan Oulun keskustavison mukaisesti. Koulun korttelin tuorein muutos näkyy myös ilmakuvasa päiväkodin työmaana. Lähde: Oulun karttapalvelu.

6.3 Ympäristön muutokset: puutaloista kerrostaloihin

Heinätorin koulun ympäristö on kokenut valtavia muutoksia. Matala ja tiivis klassismia heijasteleva puutalo-kaupunginosa rehevine umpikortteleineen ja suljettuine katutiloineen katosi 1960–1970-luvulla Heinäpään saneerauskaavan seurauksena. Vuonna 1969 vahvistetun asemakaavan taustalla oli taloudellinen kasvu ja ajatus tehokkaammasta maankäytöstä. Heinäpään puutalokorttelit korvaantuivat kolmesta viiteen kerroksisilla lamellikerrostaloilla. Ajan kaavoitusihanteiden mukaan kortteleista tuli puoliavoimia ja katutilaa väljennettiin kadunvarsipaikoitusta varten. Sisäpihoista piti tulla vähkeitä puistojen korvaajia, mutta autokannan nopeasti lisääntyessä ne muutettiin parkkipaikoiksi.¹⁶⁰ Vain muutamia rakennuksia säästy saneerauskaavan mukaiselta purkamisilta. Heinätorin koulu ja Heinätorin puisto ovat säilyneet muistuttamassa Oulun vanhasta puukaupunginosasta.

¹⁶⁰ Oulun kaupunki, Luo arkkitehdit, 2018

6.4 Koulun muutosvaiheet

Heinätorin koulun rakennukset ovat olleet koko historiansa ajan koulukäytössä. Rakennuksissa toimi kansakoulu vuoteen 1965 saakka. Vuodesta 1971 saakka koulun rakennukset ovat olleet erityiskoulun käytössä. Nykyisin Heinätorin koulu on yksi Tiernan koulun yksiköistä.

Heinätorin koulukorttelin merkittävimmät muutosvaiheet liittyvät koulun muuttamiseen erityiskouluksi. 1970-luvulla kaupungissa käytiin voimakasta keskustelua erityiskoulun toimistojen järjestämisestä. Lopulta todettiin, että Heinätorin koulun tilat kunnostetaan erityiskoulun tarpeisiin sopivaksi ja puuttuvat tilat rakennettiin lisärakennukseen.¹⁶¹

Koko koulukorttelissa toteutettiin vuosina 1979–1980 laaja peruskorjaus, jonka suunnitelti Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila. Kaikissa rakennuksissa tehtiin tilamuutoksia, joista suurimmat koskivat päärakennusta. Päärakennuksen keskiosassa juhla- ja voimistelusalin kohdalla ulkoseinälinjaa otettiin sisäänpäin. Salista muokattiin ruokala ja sen yhteyteen rakennettiin koulun keittiö. Rakennukseen lisättiin oppilaille wc-tilat ja henkilökunnalle sosiaalituloja. Sivukäytävä muutettiin jatkumaan yhtenäisesti koko koulun matkalla.

Ulkoisesti suurin muutos olivat päärakennuksen keskiosan sisäänkäyntien uusiminen ja salitilan kohdalla julkisivulinjan muuttaminen. Uudet tuulikaapit rakennettiin leveän katoksen alle ja samalla koulun estettömyyttä parennettiin. Kaikkiin rakennuksiin tehtiin energiaremontti, jossa rakennuksia lisälämmöneristettiin ja tiivistettiin, ikkunat uusittiin ja päärakennukseen lisättiin koneellinen ilmanvaihto.¹⁶² Tämän myötä rakennuksissa alettiin kärsiä sisäilmaongelmista. Ongelmia on ratkottu 2000-luvulla muun muassa alapohjia putsaamalla ja tiivistämällä sekä ilmanvaihtoa tehostamalla^{163,164}. Tällä hetkellä asuinrakennuksessa ei ole opetuskäyttöä sisäilmaongelmien vuoksi.

Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila suunnitteli myös 1985 valmistuneen salirakennuksen. Rakennus täydensi erityiskoulun tiloja liikuntasalin ja teknisen työn tilojen osalta.

Heinätorin koulun korttelin seuraava suurempi muutosvaihe on meillä, kun vuosina 2022–2023 korttelin eteläkulmaan rakennetaan Heinätorin päiväkotia. Päiväkodin on suunnitellut arkkitehtitoimisto Avario Oy.¹⁶⁵

¹⁶¹ Oulun kaupunki, 1978

¹⁶² Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80

¹⁶³ Arkkitehtitoimisto A-studio, 2006

¹⁶⁴ Arkkitehtitoimisto A-studio, 2014

¹⁶⁵ Kaleva, 2022

Toinen päärakennuksen uusituista sisäänkäynneistä. Sisäänkäynnin kohdalta purettiin vuosien 1979-80 peruskorjauksessa osa vanhasta juhla- ja voimistelusalista ja alkuperäinen, mutta arkkitehti Westlingin suunnitelmasta poikkeava, sisäänkäynti. Alkuperäisessä suunnitelmassa samalla paikalla oli sisäänkäyntikatokas, jonka kautta oli kulku kahdelle sisäänkäynnille. Tavallaan nykyinen ratkaisu on lähempänä alkuperäistä suunnitelmaa, vaikkei olekaan täysin sen mukainen.

6.5 Säilyneisyys

Heinätorin koulukorttelin ja sen yksittäisten rakennuksien säilyneisyys on korkealla tasolla, huolimatta kovaa kulutusta aiheuttavasta käyttötarkoituksesta kouluna. Erityisen hyvin ovat säilyneet päärakennuksen ja hollipirtin ulkoiset hahmot, julkisivut ja niihin liittyvä runsas koristelu. Ikkunoita on uusittu, mutta ne on tehty pääosin alkuperäisen mallin mukaan. Julkisivuverhouksia ja koristeaiheita on uusittu korjaavasti tarpeen mukaan. Nykyaikainen tekniikka näkyy vesikatoilla, mutta piilottuu osin vanhojen piippujen hahmoiksi.

Päärakennuksen laajin julkisivumuutos koskee sisäpihan puolella rakennuksen keski-osan sisäänkäyntejä ja julkisivulinjan muutosta. Mielenkiintoista on, että muutoksen myötä rakennus on tavallaan lähempänä Westlingin alkuperäistä suunnitelmaa, jonka mukaisia katoksia ei rakennusvaiheessa toteutettu. Asuinrakennuksen useat laajennukset murtavat hieman rakennuksen linjakkuutta, mutta tyylillisesti rakennus on eheä kokonaisuus. Hollipirtti on säilynyt 1850-luvun puolivälistä saakka ulkoisesti hyvin samanlaisena. Salirakennus on säilynyt kauttaaltaan lähes alkuperäisenä.

Rakennuksien sisätilat ovat kokeneet suurempia tilallisia muutoksia. Keittiö-, sosiaali-, tekniikka- ja wc-tilojen tuominen vanhoihin rakennuksiin on ollut välttämätöntä. Päärakennuksessa sisätiloista on edelleen hahmotettavissa hyvin alkuperäinen sivukäytäväkoulu. Pintamateriaalit on päivitetty luonnollisesti nykytarpeiden mukaisiksi, mutta alkuperäistä tyyliä kunnioittaen. Alkuperäiset pönttöuunit luokissa ja käytävillä sekä vanhan mallin mukaan toteutetut peiliovet, ruutuikkunat ja koristelistat tuovat alkuperäistä henkeä myös sisätiloihin. Päärakennukseen on toteutettu kaksi pientä museoluokkaa, joissa on alkuperäisiä tai alkuperäisillä tekniikalla toteutettuja pintamateriaaleja ja kiintokalusteita.

Päärakennuksen toisen siipiosan päädyssä on valeikkuna. Se näkyy vanhoissa valokuvissa ainakin 1950-luvulta alkaen.

6.6 Arvot

6.6.1 Historialliset arvot

Heinätorin koulun kortteli on maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö¹⁶⁶. Ensimmäisenä Oulun kaupungin rakennuttamana julkisena koulurakennuksena Heinätorin koululla on merkittävää historiallista arvoa. Oulun kaupunkin on ollut vuosikymmeniä kehittämässä aktiivisesti suomalaista koulurakentamista. Näistä esimerkkeinä esimerkiksi Oulun normaalikoulu 1980-luvulla ja Hiukkavaaran monitoimitalo 2010-luvulla. Heinätorin koulu on ensimmäinen osa tätä työtä ja jatkumoa. Vuonna 2023 Heinätorin koulun suunnittelusta ja kaksi vuotta myöhemmin 2025 koulun valmistumisesta tulee kuluneeksi 150 vuotta.

6.6.2 Säilyneisyysarvot

Koulun yksittäiset rakennukset ovat hyvin säilyneitä ja arvokkaita sellaisinaan. Etenkin päärakennus on todella näyttävä oman aikansa esimerkki. Erityisen arvokas koulu on eheänä ja säilyneisyysdel-tään korkeatasoisena historiallisena korttelina. Päärakennus on toiminut koko historiansa ajan kou-lukäytössä.

6.6.3 Maisema- ja ympäristöhistorialliset arvot

Koulun kortteliin ja rakennuksiin liittyy kiinteästi myös Heinätorin puisto, jonka laidalla päärakennus sijaitsee. Historiallista tyyliä kunnioittaen kunnostetun puiston laidalla rakennus pääsee oikeuksiinsa. Heinätorin koulun kortteli ja Heinätorin puisto toimivat hyvä muistutuksena puutalovaltaisesta alkuperäisestä Heinäpästä. Koulun kortteli on harvinainen 1800-luvun kaupunkikuvaa edustava hyvin säilynyt kokonaisuus. Koulun ympäristö ja koko Heinäpää modernisoitiin kerralla 1960–1960-lu-vulla, mikä lisää koulun korttelin säilymisen merkitystä entisestään.

6.6.4 Rakennushistorialliset arvot

Suuri nikkatyylinen hirsirakennus on puutyötaidon malliesimerkki. Nikkarityylin mukaisesti runsain puuyksityiskohdin koristeltu rakennus on upea esimerkki suunnittelu- ja rakennustaidoista 1800-lu-vulla. Merkittävin muutosvaihe koulukorttelin historiassa on ollut 1980-luvulla, jolloin kaikki raken-nukset peruskorjattiin ja salirakennus rakennettiin. Koulukorttelin arvot tunnistettiin ja Arkkitehti-toimisto Jouni Koiso-Kanttilan suunnittelemissa peruskorjauksessa onnistuttiin tasapainoilemaan nykyaikaisten vaatimuksien ja rakennuksien alkuperäisen tunnelman, tilallisuuden ja yksityiskohtien välillä. Pian 150 vuotta vanha koulukortteli on kaunis ja arvokas kokonaisuus ja kertoo tärkeää tari-naa historiansa kautta.

¹⁶⁶ Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, 1993, s. 18–19, 44

Arvokas koulurakennus pääsee oikeuksiinsa Heinätorin puiston laidalla. Kesäisin koulurakennus pilkistelee lehmuskujan väleistä.

LÄHTEET

Valokuvat

Nykytilaa esittävät valokuvat kesältä 2022 Lukkaroinen Arkkitehdit Oy /Karri Westerland. Muiden kuvien lähteet mainittu kuvatekstin yhteydessä.

Yleisimmät vanhojen valokuvien lähteet:

Arkkitehti Raimo Ahonen

Finna.fi, Museovirasto

Kalevan lehtikuvat, Journalistinen kuva-arkisto, JOKA

Uuno Laukan kuvakokoelma, Pohjois-Pohjanmaan museo

Arkistot

Oulun kaupunginarkisto

Oulun Tilapalvelut Liikelaitos-arkisto

Pohjois-Pohjanmaan museo, kuva-arkisto

Journalistinen kuva-arkisto, JOKA

Kartat ja ilmakuvat

Maanmittauslaitos, Paikkatietoikkuna, historialliset ilmakuvat

Oulun kaupunki, karttapalvelu

Haastattelut

Tiernan koulu, Heinätorin yksikkö

Hoidollisen tuen koordinaattori, Marko Asikainen, 9.8.2022

Piirustusluettelo

Kaupunginarkisto

Westling, W., 1873, Heinätorin koulun uudisrakennuksen piirustukset

Oulun Tilapalveluiden arkisto

Hollipirtti muutospiirustus, 1856

Päärakennus ehdotus ullakon käyttöönotosta, 1909

Päärakennus ehdotus ullakon käyttöönotosta, 1933

Oulun kaupungin rakennuskonttori, 1908, asuinrakennus muutospiirustus

Oulun kaupungin rakennuskonttori, 1914, asuinrakennus muutospiirustus

Oulun kaupungin rakennustoimisto, Heikura M., 1953, käymälä- ja pesutupa uudisrakennuksen piirustukset

Oulun kaupungin rakennustoimisto, 1964, päärakennus ja hollipirtti ajantasapiirustukset

Oulun kaupungin rakennusvirasto, 1971, päärakennus ja hollipirtti muutospiirustukset

Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1979–80, kaikki rakennukset muutospiirustukset

Arkkitehtitoimisto Jouni Koiso-Kanttila, 1984–85, salirakennus uudisrakennuksen piirustukset

Arkkitehtitoimisto Martti Karsikas, 2002, asuinrakennuksen korjaus- ja muutospiirustukset tulipalon jälkeen

Arkkitehtitoimisto A-studio Oy, 2006, päärakennus muutospiirustukset

Arkkitehtitoimisto A-studio Oy, 2008, salirakennus muutospiirustukset

Arkkitehtitoimisto A-studio Oy, 2014, päärakennus muutospiirustukset

Painetut lähteet

- Hautala, K. (1976). Oulun kaupungin historia IV 1856–1918. Oulu: Osakeyhtyö Kaleva.
- Huttunen, P. (1974). Oulun kaupungin kansakoulu 1874–1974: 1. Osa, Kansakoulun perustamisesta oppivelvollisuuskouluun. Oulu: Osakeyhtiö Kaleva.
- Koskeniemi, V. A.; & et al. (1911). Oulun koulujen 300 vuoden muistoksi. Oulu: Oulun Kirjapaino-Osakeyhtiö.
- Lilius, H. (1982). Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoriaa: Kehityslinjojen tarkastelua keskiajalta itsenäisyyden ajan alkuun. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.
- Manninen, T.; & Herva, J. (2002). Ei Vettä Rantaa Rakkaampaa: Oulun Vesilaitos Vuosina 1902–2002.
- Niskala, K.; & Okkonen, I. (2002). Oulun Graadi: 350 Vuotta Asemakaavoitusta.
- Nurminen, M. (2018). Raatin nuorisotalon uudelleenkäyttö- ja korjaussuunnitelma.
- Oulun opettajayhdistys. (1974). Sinun kaduillas koulutie. Oulu.
- Oulun rakennussuojelukohteita selvittävä toimikunta. (1986). Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Oulu: Oulun kaupunki.
- Pentzin, L. (1918). Kansanopetuksen vaiheita Oulussa. Oulu: Pohjolan Kustannus-Osakeyhtiö.
- Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto. (1993). Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, osa 1. Oulu.
- Pääkkönen, Irmeli. (1987). Heinätorilta Kaarlenväylälle- Oulun kaupunginkirjaston vaiheita 110 vuoden aikana. Oulun kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto.
- Rakennushallitus. (1967). Suomen rakennushallitus 1811–1961. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Snellman, W.; Klemola, V.; Vapaasalo, A.; Hieta, H.; Carlenius, A.; Hieta, H.; . . . Kokko, H. (1874–1924). Oulun kansakoulun 50-vuotis muistojulkaisu. Oulu: Oy Kirjola Ab.

Raportit, selvitykset ja kaavat

Kioski-raportti. (ei pvm). Heinätorin koulu. Kulttuuriymparisto.fi.

Oulun kaupungin kulttuuriympäristötyöryhmä. (2020). Oulun koulun kohteet- Inventointi Oulun koulun arkkitehtuurin kohteista Oulussa 2020. Haettu 11. 12. 2022 osoitteesta https://www.ouka.fi/documents/64220/20725158/Oulun+koulun+kohdeet+2020_kevyt.pdf/b75f45c1-fb91-4f42-b315-88da46278ff3

Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä 2016. (2016). Oulun moderni ruutakaavakeskusta, modernin rakennuskannan inventointi 2016. Haettu 2022 osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/ruutukaava-alueen-modernin-inventointi>: https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=f491d-fcc-d0fe-4170-ba83-ba572c3780cd&groupId=64220

Oulun kaupungin rakennussuojelutyöryhmä 2016. (2016). Oulun moderni ruutakaavakeskusta- Modernin rakennuskannan inventointi 2016. Haettu 2. 2. 2023 osoitteesta https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=f491d-fcc-d0fe-4170-ba83-ba572c3780cd&groupId=64220

Oulun kaupungin rakennustoimisto. (1966). Asemakaava. III-kaupunginosan – –, IV-kaupunginosan – –, V-kaupunginosan – – sekä osaa Nuottasaaren kaupunginosasta koskeva asemakaavanmuutos ja IV-kaupunginosaa koskeva asemakaavanlaajennus.

Oulun kaupungin rakennustoimisto. (1966). Asemakaavamääräykset ja-merkinnät.

Oulun kaupunki. (1978). Heinätorin erityiskoulu, Hankesuunnittelu, muistio nro 2.

Oulun kaupunki, yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut. (2021). Asemakaavamuutos.

Oulun keskustan asemakaava. (1824).

Oulun Kaupunki, Luo arkkitehdit Oy, Ramboll Oy. (2018). Heinäpään täydennysrakentamisen toteutus selvitys.

Oulun Kaupunki Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut. (15. 1. 2016). Uuden Oulun yleiskaava, kaavakartta 2: keskeinen kaupunkialue 2030.

Oulun kaupunki. (13. 12. 2022). Kulttuuriympäristön teemayleiskaava-luonnos. Haettu 27. 1. 2023 osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/kulttuuriympariston-teemayleiskaava>

Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2016). Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen, 2. vaihemaakuntakaava.

Sanoma- ja aikakausilehdet

Kaiku. (25. 9. 1923).

Haettu 30. 11. 2022 osoitteesta <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1404160?term=Hein%C3%A4torin&term=koulun&term=koululla&term=koulua&term=koulu&term=Koulujen&term=koulujen&term=Hein%C3%A4torilla&page=2>

Kaleva. (23. 10. 2006). Heinätorin puisto palaa ajassa takaisin. (K. Sankala, Toim.)

Kaleva.

Haettu 29. 11. 2022 osoitteesta <https://www.kaleva.fi/heinatoripuisto-palaa-ajassa-takaisin/1958132>

Kaleva. (4. 12. 2014). Heinätori oli aikansa monitoimitalo. Kaleva.

Haettu 29. 11. 2022 osoitteesta <http://kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/joulu14/heinatori.htm>

Kaleva. (13.02.2021) Varvitalosta tuli koulu ja pian ehkä ravintola – Kirkkotorin koulutuskeskus on harvinaisen vanha talo Oulu keskustassa sijaitsevaksi puurakennukseksi, ja kohta se saa uuden elämän.

Haettu 28.2.2023 osoitteesta <https://www.kaleva.fi/varvitalosta-tuli-koulu-ja-pian-ehka-ravintola-kir/3343670>

Kaleva. (21. 6. 2022). Heinätorin päiväkotit on oodi arjen arkkitehtuurille – Uudet rakennukset rajaavat korttelin keskelle jäävää leikki- ja oleskelupihaa. (E. Aho, Toim.)

Haettu 11. 11. 2022 osoitteesta <https://www.kaleva.fi/heinatorin-paivakoti-on-oodi-arjen-arkkitehtuurill/4701193>

Oululehti. (30. 1. 1972). ”Maneesi piru tulessa...”. (”. Kalajoki Atte, Toim.) Oululehti.

Haettu 30. 11. 2022 osoitteesta <http://kirjastolinkit.ouka.fi/panu/oulu1972/Oulu30011972.pdf>

Elektroniset lähteet

Helsingin Kaupunginosayhdistysten liitto ry; Hannula, P.; & Salonen, M. (2007). Rakennukset kertovat - perustietoa asukkaille.

Haettu 30. 11. 2022 osoitteesta <https://docplayer.fi/4104243-Rakennukset-kertovat-perustietoa-asukkaille.html>

Jyväskylän Yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. (ei pvm). Peda.net Pedagogiikkaa netistä - Kansan valistaminen alkaa Suomessa.

Haettu 1. 12. 2022 osoitteesta <https://peda.net/oppimateriaalit/e-oppi/verkkokauppa/yl%C3%A4koulu/arkisto/epookki-7-822/1je1l/kvas>

Laine, T. (20. 1. 2012). Opetuksen blogit- HI8 taidehistoria. Haettu 9. 12. 2022 osoitteesta <https://blog.edu.turku.fi/hi8taidehistoria1/2012/01/20/10-uusklassismi/>

Oulun kaupungin Tilapalvelut. (2022). Julkisen rakentamisen rakennuskohteet.

Haettu 11. 11. 2022 osoitteesta https://www.ouka.fi/oulu/tilapalvelut/rakennuskohteet/-/asset_publisher/HbKarAmByPQg/content/heinatorin-paivakoti/18242227

Oulun kaupunki. (2018). Kaupunkisuunnittelu- Heinäpään täydennysrakentamisen toteutus selvitys.

Haettu 1. 2. 2023 osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/heinapaa>

Oulun kaupunki. (30. 11 2022). Heinätorin yksikkö. Noudettu osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/tiernan-koulu/heinatorin-yksikko>

Oulun kaupunki. (13. 12. 2022). Kulttuuriympäristön teemayleiskaava.

Haettu 27. 1. 2023 osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/kulttuuriympariston-teemayleiskaava>

Oulun kaupunki. (30. 11 2022). Tiernan koulu.

Haettu osoitteesta <https://www.ouka.fi/oulu/tiernan-koulu/tiernan-koulu>

Oulun kaupunki 400 vuotta projektiryhmä. (2005). Aikamatka Oulu.

Haettu 1. 12. 2022 osoitteesta <http://www.oulu.ouka.fi/aikamatkaoulu/lisatiedot/oulusakoulusa.htm>

Suomen kirjallisuuden seura. (ei pvm).

Haettu 19. 1. 2023 osoitteesta <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkil/7574>

Turun yliopiston. (2016). Koe kulttuuriperintö.

Haettu 30. 11. 2022 osoitteesta <https://blogit.utu.fi/koekulttuuriperinto/satakunnan-ymparistokoulu/rakennusperinto-ja-aikakaudet/>

OULUN TILAPALVELUT

LUKKAROINEN
ARKKITEHDIT

Lukkaroinen Arkkitehdit Oy, Kauppurienkatu 12b 90100 Oulu, www.lukkaroinen.fi